GRASS, GÜNTER
Aparatul de fotografiat: povestiri din camera obscură

Poet, prozator, dramaturg, sculptor şi grafician, Günter Grass s-a născut la 16 octombrie 1927 la Danzig (Gdañsk), unde şi-a petrecut copilăria şi adolescenţa.

Activitatea sa literară a fost încununată de cele mai importante distincţii, culminând cu Premiul Nobel pentru Literatură (1999).

Aparatul de fotografiat (2008) este un experiment autobiografic în care Günter Grass se foloseşte de vocile celor opt copii ai săi şi de amintirile acestora despre tatăl lor, întotdeauna ascuns în spatele maşinii de scris. De data aceasta vorbeşte despre perioada 1960 – 1990, văzută din perspectivele contradictorii, critice, tandre şi uneori acuzatoare ale copiilor săi. Aparatul de fotografiat care dă titlul cărţii este un instrument realmente magic, ce poate surprinde trecutul şi viitorul deopotrivă, dar şi adevărul dincolo de detaliile trecătoare. Un model Agfa de modă veche, aparatul este folosit de Marie, asistenta lui Grass, iar instantaneele surprinse de aceasta îl inspiră pe scriitor şi îi fascinează pe copii prin puterea lor asupra vieţii şi asupra artei.

În memoria Mariei Rama

Ceea ce rămâne

A fost odată un tată care, pentru că îmbătrânise, şi-a adunat laolaltă fiii şi fiicele – patru, cinci, şase, opt la număr –, iar aceştia, după lungi ezitări, s-au supus dorinţei

sale. Stau aşadar cu toţii în jurul unei mese şi încep de îndată să pălăvrăgească: fiecare în legea lui şi toţi deodată, desigur, după planul şi cu vorbele tatălui, dar în felul lor propriu şi, cu toată iubirea pentru el, fără a dori să-l cruţe. Încă se mai joacă cu întrebarea: cine începe?

La început au sosit pe lume gemenii biovulari, aici de faţă: Patrick şi Georg sau, pe scurt, Pat şi Jorsch, care în realitate se numesc altfel. Apoi, spre bucuria părinţilor, o fată, căreia îi vom spune Lara. Aceşti trei copii au îmbogăţit lumea noastră suprapopulată înainte ca pilula anticoncepţională să fie pusă în vânzare, înainte ca prevenirea sarcinii şi *plann*ingul familial să devină regulă generală. Astfel că, nechemat – parcă printr-un capriciu al sorţii –, a mai apărut încă unul, care ar trebui să răspundă la numele de Thaddeus, dar toţi cei adunaţi în jurul mesei îl numesc Taddel: „Taddel, nu te mai prosti!”

„Taddel, leagă-ţi şireturile!”, Hai, Taddel, mai arată-ne o dată numărul tău cu Rudi-Perplexul...”

Deşi maturi, solicitaţi de profesii şi de familie, fiicele şi fiii vorbesc de parcă s-ar fi întors efectiv în timp, de parcă ceea ce e doar un contur vag ar putea fi totuşi apucat cu mâna, de parcă vremea ar putea fi ţinută în loc, iar copilăria nu s-ar termina nicicând.

De la masă poţi arunca pe fereastră priviri care să distragă atenţia: se zăresc acolo dealurile de pe ambele părţi ale canalului Elba-Trave, mărginit de plopi bătrâni care, potrivit unei hotărâri a administraţiei, nu corespund culorii locale şi, prin urmare, vor fi tăiaţi în curând.

În castronul încăpător abureşte mâncarea de linte pe care tatăl a pregătit-o, spre deliciul micii adunări, la foc mic, împreună cu costiţele de berbec, condimentând-o la sfârşit cu măghiran. Aşa a fost dintotdeauna: tatălui îi face plăcere să gătească pentru mulţi. Grijă părintească, aşa numeşte el înclinaţia pentru varietatea epică. Cu un polonic imparţial, umple farfurie după farfurie şi adaugă

de fiecare dată una din zicalele sale, cum ar fi: „Chiar şi Esau cel din Biblie a renunţat la dreptul primului născut pentru un blid de 1 inte”. După masă se va retrage să-şi petreacă timpul în atelierul său sau să şadă lângă nevastă-sa pe banca din grădină.

Afară e primăvară. Înăuntru încălzirea e încă în funcţiune. După ce şi-au terminat lintea, fraţii pot alege între berea la sticlă şi sucul tulbure de mere. Lara a adus nişte fotografii pe care încearcă să le aşeze în ordine. Mai lipseşte ceva: Georg – Jorsch, cum îi spun ceilalţi –, care e de meserie, reglează microfoanele de masă, pentru că tatăl insistă asupra acurateţei tonului, cere probe de microfon, se declară în cele din urmă mulţumit. De acum înainte, copiii au cuvântul.

Începe tu, Pat! Doar eşti cel mai mare.

Te-ai născut cu zece minute bune înaintea lui Jorsch.

Păi, să vedem! Mult timp n-am fost decât noi. Dacă era după mine, patru ar fi fost de-ajuns, mai cu seamă că nimeni nu ne-a întrebat dacă ne-ar plăcea să fim mai mult de doi, trei, apoi patru. Chiar şi noi, gemenii, ne simţeam, cu rândul, supranumerar.

Şi tu, Lara, care nu-ţi mai doreai nimic altceva decât un căţeluş, ai fi preferat, probabil, fiind şi fată, să rămâi mezina.

Am rămas ani în şir, chiar dacă uneori mi-am dorit, în afară de un câine, şi o surioară. S-a întâmplat aşa pentru că între mama şi tăticul nu mai era mare lucru: el o dorea pe alta, aşa cum şi ea l-a luat pe altul.

Şi, pentru că el şi femeia cea nouă voiau ceva al lor şi amândoi au fost de părere că se pot lipsi de pilulă, ai apărut tu, o altă fetiţă, care în realitate a fost botezată după mama tatălui nostru, dar acum – conform propriei dorinţe – ia parte la discuţii cu numele de Lena.

Nu, nu vă grăbiţi. Acum e rândul vostru. Eu pot să

aştept, m-am deprins cu asta. O să intru în scenă mai târziu.

Când am fost nevoiţi să ne obişnuim cu ideea unei noi surioare, Pat şi Jorsch aveau aproape şaisprezece ani, eu – treisprezece şi Taddel – aproape nouă.

Am fost nevoiţi să ne obişnuim şi cu mama ta, care avea la rândul ei copii. Anume, două fete…

Dar pentru că tăticul nostru nu-şi găsea astâmpărul, a lăsat-o baltă pe femeia cea nouă şi nu mai ştia încotro s-o apuce cu cartea sa începută, cu care s-a instalat când ici, când colo, să-şi poată scrie textul la maşina sa Olivetti.

Şi tot căutând aşa, i-a mai dăruit unei femei o fetiţă…

Pe scumpa noastră Nana.

Pe care, din păcate, am cunoscut-o mai târziu, mult mai târziu.

Prinţesa, mezina…

Aşa, luaţi-mă peste picior! Dar eu, în locul numelui meu adevărat, trebuie să-l port pe acela al păpuşii despre care tata a scris odinioară o lungă poezie pentru copii, care începe aşa…

Cu toate astea, tu rămâi mezina. Şi la scurt timp după aceea tata şi-a găsit în cele din urmă liniştea cu o altă femeie. Aceasta v-a adus cu ea pe voi, băieţii mai mici decât Taddel – numele pe care le purtaţi de-acum înainte, inventate de mine şi Pat, sunt Jasper şi Paul.

Dar nu v-aţi gândit să întrebaţi dacă celor doi li se potrivesc asemenea nume?

Nicio problemă, e în ordine.

În realitate ne cheamă cu totul altfel…

…ca pe voi toţi, de altminteri.

Eraţi mai mari decât Lena şi mult mai mari decât Nana, dar asta e, făceaţi parte din familie, aşa că de atunci încolo am fost opt copii, de exemplu aici, ia uitaţi-vă la fotografii – le-am adus intenţionat –, ba singuri, ba împreună, o dată unii, o dată alţii, şi aici, asta a fost mai

târziu, toţi laolaltă…

…cum creştem şi creştem, aici eu, acolo Jorsch, când cu părul scurt, când cu plete, şi uite cum ne strâmbăm în poza asta…

…sau cum eu, plictisit, fac pe nebunul.

În asta Lara îşi drăgăleşte cobaiul…

Şi uite-l acolo pe Taddel, cu şireturile desfăcute, cum bate strada prin faţa casei…

Sau aici, ce trist priveşte Lena.

Pun pariu că aşa ceva se găseşte în toate albumele cu fotografii din orice familie. Sunt nişte instantanee, atâta tot.

Se prea poate, Taddel. Dar, din nefericire, multe fotografii care, după cum bine ştiţi, nu erau nişte simple instantanee s-au pierdut cândva şi e păcat, pentru că…

De pildă acelea cu câinele Larei.

Sau cele în care, aşa cum mi-am dorit adeseori în tainã, apar eu dându-mã în caruselul cu lanţuri, între tăticul şi mămica mea… Ei, ce frumos a fost…

Sau fotografia cu îngerul păzitor al lui Taddel…

Sau seria cu Paulchen în cârje…

În orice caz, pe toate, atât instantaneele normale, cât şi cele pierdute, le-a făcut bătrâna Marie, pentru că numai ea…

Te rog, despre Mariechen vorbesc eu. A început ca într-o poveste, cam aşa: a fost odată o fotografă care era numită de unii bătrâna Marie, de Taddel, uneori, Marie cea Bătrână, iar de mine, Mariechen. Ea a fost de la bun început o membră a familiei noastre încropite din nenumărate bucăţele. Mariechen s-a aflat dintotdeauna acolo, la început la noi în oraş, mai târziu la voi, la câmpie, apoi când ici, când colo în timpul vacanţelor, pentru că ea – chiar aşa a fost – se lipise de tata ca marca de scrisoare, ba chiar e posibil…

Dar se lipise şi de noi, pentru că atunci când ne

doream ceva...

Păi asta spun şi eu: de la bun început, încă de când eram doi, apoi trei, apoi patru, ne punea să pozăm sau ne făcea câte un instantaneu ori de câte ori tata zicea: „Trage o poză, Mariechen!”

Şi când era prost dispusă – avea uneori nişte toane pe cinste – spunea despre sine însăşi: „Eu nu sunt decât Trageopozămariechen a voastră!”

Dar nu numai pe noi, copiii, ne-a tras în poză. Le-a fotografiat şi pe femeile tatii, una după alta, uite aici: mai întâi pe mama noastră, care în fiecare fotografie arată de parcă ar vrea să se avânte în dans ca o balerină, apoi pe mama Lenei, tot timpul cu un aer îmbufnat, apoi următoarea, mama Nanei, care râde întruna, din orice, şi-apoi pe ultima dintre cele patru, mama lui Jasper şi a lui Paulchen, cu cârlionţii mereu zburliţi de vânt...

Şi cu care tăticul nostru şi-a găsit în cele din urmă liniştea.

Şi chiar dacă lui i-ar fi plăcut o poză de grup cu cele patru femei ale sale – sunt de aceeaşi părere cu Jorsch, că o asemenea fotografie de paşă, cu el în mijloc, e prima pe lista dorinţelor sale –, Mariechen le-a prins în obiectiv doar una câte una. Ia uitaţi-vă: frumos, la rând, fiecare la vremea ei.

În schimb, pe noi ne-a pozat de parcă am fi căzut dintr-un pahar de aruncat zaruri. De aceea avem acum aici o mulţime de fotografii, putem să le împrăştiem încoace şi încolo, dar o s-o rog pe Nana să nu se joace cu microfonul de masă, pentru că altfel...

Dar trebuie să ne aducem aminte şi de fotografiile care s-au pierdut, de ceea ce făcea Mariechen din noi când dispărea cu rolele de film în camera obscură, pentru că aşa voia tata...

Ar trebui să explici mai clar, Pat: de fotografiat a fotografiat cu Leica şi uneori cu Hasselbladul, dar

instantaneele le făcea numai cu aparatul cel vechi, model Agfa. Numai pe el îl lua atunci când pleca în căutarea subiectelor pentru tata, pentru tot ce-i trebuia lui, aşa, când îi venea vreo idee. Şi aparatul ăsta era ceva deosebit, cu toate că, de fapt, era doar un aparat de fotografiat demodat al firmei Agfa, care făcea şi rolele de film Isochrom B2.

Că era Hasselbladul, Leica sau Agfa, una din ele îi atârna mereu la gât.

„Toate au fost ale lui Hans al meu”, spunea bătrâna Marie oricui îi admira aparatele... Lui Hans nu-i trebuia mai mult”.

Dar numai Pat şi Jorsch ştiu cum arăta Hans al ei. Ai spus mereu că era „un tip ca un taur cu fruntea noduroasă”. Şi tu: „ăluia îi atârna întotdeauna o ţigară pe buza de jos”.

Cei doi aveau un atelier la mansarda unei clădiri de pe Kudamm, între Bleibtreu şi Uhland. Specialitatea lor erau portretele de actori şi balerine cu picioare lungi. Dar şi directori graşi de la Siemens şi soţiile lor cu ditamai perlele la gât. Plus copiii celor putred de bogaţi din Dahlem şi Zehlendorf1, care şedeau în ţoalele lor scumpe, întorşi în semiprofil, în faţa unui ecran şi rânjeau sau făceau pe serioşii.

Bătrâna Marie era responsabilă de toate problemele tehnice, de la iluminatul cu reflectoare speciale la developarea filmelor, multiplicat, mărit şi migăloasele retuşuri pentru îndepărtarea negilor, a coşurilor scârboase, a ridurilor şi a riduleţelor, a bărbiei duble, a pistruilor şi a firelor de păr de pe nas.

Totul alb-negru.

Culoarea nu exista pentru Hans al ei.

Pentru el existau doar tonuri de gri.

Aşa mic cum eram pe atunci, încă mi se pare că o aud spunând, când era în toane bune: „Adevărata

meserie am învăţat-o de una singură, din mers. Dar Hans al meu a fost cel care s-a ocupat de treaba asta, el i-a... pe toţi, care cum venea. Eu eram acolo pentru camera obscură. La asta Hans nu se pricepea nici cât negru sub unghie”.

Uneori, dar aşa, de parcă ar fi trebuit să facă economie de cuvinte, povestea despre anii ei de ucenicie în Allenstein... Tata ne-a explicat că e un orăşel din partea mazuriană a Prusiei Orientale.

În poloneză se numeşte Olsztyn.

„E în zona rece”, spunea întotdeauna bătrâna Marie. „Foarte departe la răsărit. Acu” totul e distrus, terminat”.

Tata şi mama erau prieteni la cataramă cu Hans şi Mariechen. Adesea beau câte un pahar împreună şi-atunci râdeau zgomotos, de cele mai multe ori până noaptea târziu, amintindu-şi de poveşti de demult, de când erau mai tineri...

Şi pe tata şi mama i-a fotografiat Hans, în faţa unui ecran de fond. Întotdeauna cu Hasselbladul sau cu Leica, niciodată cu aparatul Agfa Box 54, care se mai chema şi Cutia I şi făcuse furori când apăruse în comerţ, asta până când Agfa a adus pe piaţă alte modele, de exemplu aparatul Agfa Spezial, cu o lentilă tip menisc...

Iar când Hans a murit pe neaşteptate, a fost îngropat în cimitirul de sub pădure, din Zehlendorf.

Îmi mai aduc vag aminte cum s-a petrecut. N-a fost niciun popă care să ţină predici, în schimb ciripeau o mulţime de păsări.

Soarele strălucea de ne orbea. Eu şi Jorsch ne aflam în stânga mamei, care stătea lângă Marie. Numai tata a vorbit în faţa mormântului deschis al prietenului său Hans, fotograful în alb-negru, căruia i-a promis solemn să aibă

grijă de Mariechen, nu doar financiar, ci şi altfel.

La început a vorbit în şoaptă, apoi tare…

Şi la urmă a enumerat toate sortimentele de băuturi care-i plăcuseră prietenului său Hans.

Bărbaţilor care aduseseră sicriul de la capelă, scoţând mai întâi catafalcul din biserică şi apoi purtând toţi patru coşciugul la mormânt, unde l-au coborât cu funii, cred că li se făcuse o sete cumplită, vă daţi seama, când tata a enumerat băuturile, făcând, pe deasupra, o pauză după fiecare sortiment.

Trebuie să fi fost ceva foarte solemn.

Ca la o şedinţă de spiritism.

Bineînţeles, devenise penibil, pentru că nu mai termina odată cu enumerarea.

Băuturile se chemau, ei, oare cum se chemau: ţuiculiţă de prune, de corcoduşe, zmeurată, drojdie de Mosela sau ceva de genul ăsta.

La un soi de şnaps îi zice „bărbuţă”, ăsta se găseşte în regiunea unde stau eu, în Pădurea Neagră.

Şi vişinata era pe listă.

Nu mai ştiu când a fost, oricum, cândva după ridicarea Zidului. Aveam vreo cinci ani. Tu, Lara, abia doi. Precis că nu-ţi poţi aminti absolut nimic.

Iar tu, Taddel, nici nu existai încă.

Trebuie să fi fost toamnă. Peste tot erau ciuperci. Sub copacii din cimitir. În tufărişuri. În spatele pietrelor de mormânt. Singuratice sau în grupuri. Tata, care a fost dintotdeauna nebun după ciuperci şi precis cunoaşte fiecare ciupercă, culesese tot ce considerase comestibil pe drumul de întoarcere de la cimitir.

Avea pălăria plină, mi-aduc bine aminte.

Şi din batistă făcuse o bocceluţă.

Ni le-a servit apoi la masă, cu papară.

Pomană pentru mort, trebuie să fi spus el.

Pe atunci, când a fost îngropat Hans, locuiam încă pe

Karlsbaderstrasse, într-o casă pe jumătate dărâmată rămasă după război.

Acum, că Mariechen rămăsese singură în marele atelier, nu prea ştia ce-o să se aleagă de ea. Dar tata a convins-o – la aşa ceva e foarte priceput – să se apuce, mai întâi cu Leica, apoi cu Hasselbladul şi, în sfârşit, cu Agfa, aproape numai cu ea, să fotografieze pentru el tot felul de chestii ciudate, cum ar fi scoicile pe care le aducea din călătorii, păpuşi stricate, cuie strâmbe, un zid netencuit, cochilii de melc, păianjeni în pânza lor, broaşte terciuite de maşini, ba chiar nişte porumbei morţi, găsiţi de Jorsch…

Şi mai apoi peşti de la piaţa din Friedenau…

Şi jumătăţi de căpăţâni de varză…

Dar povestea asta care însemna atât de mult pentru tata a început când încă mai locuiam pe Karlsbaderstrasse…

Aşa e! Fotomania asta a început când el lucra la cartea aceea despre câini şi sperietori de ciori, care pe atunci era departe de a fi terminată şi de pe urma căreia a câştigat apoi o grămadă de bani, aşa de mulţi că a reuşit să cumpere casa de cărămidă din Friedenau…

Iar apoi bătrâna Marie a venit cu noi pe Nietistrasse, ca să fotografieze pentru el tot felul de lucruri…

…și pe noi, copiii, pe măsură ce creşteam, ne posta în faţa aparatului ei puneţiodorinţă. Şi pentru mine, numai pentru mine, atunci când cobaiul meu se rotunjea şi se tot rotunjea, a făcut…

Asta s-a întâmplat mai târziu, Lara. Mai întâi am fost Jorsch şi cu mine, pentru că noi…

Parc-o văd şi acum cum stă, strângând din umeri, în faţa casei pe jumătate dărâmate, cu aparatul atârnat la gât şi capul aplecat uşor într-o parte, de parcă s-ar fi concentrat asupra obiectivului…

Şi când te gândeşti că declanşa doar din instinct, de cele mai multe ori uitându-se în altă parte.

Şi mai avea şi o coafură haioasă, stil bob, care-i dădea un aer de puştiulache, cum spunea tata.

Arãta ca o fetiţă şifonată, firavă şi cu pieptul plat. Plus aparatul ăla cărei atârna la gât şi cu care…

Stai aşa, Pat! Trebuie să fim mai exacţi. Mai întâi, să ne limităm la fapte: modelul ăsta de Agfa apăruse pe piaţă încă din 1930, dar nu era primul aparat de fotografiat în formă de cutie. Pe acelea, se înţelege, le-au lansat americanii pe la 1900. Nici nu se numeau Box, ci Brownie şi erau produse în masă de compania Eastman Kodak. Scoteau fotografii format şase pe nouă, cum avea să facă mai târziu modelul Tengor de la Zeiss Ikon şi aparatul marca Eho, căruia pe vremea aceea i se spunea „aparat popular”. Dar primul aparat cu adevărat popular a fost Agfa Box, lansat cu sloganul publicitar „Cu o poză reuşită, viaţa merită trăită”…

Asta voiam să spun şi eu. Pentru că exact o cutie din asta a primit Mariechen a noastră de la unchiul ori mătuşa ei, când era încă o fătucă şi abia îşi începuse ucenicia sau tocmai o terminase. Era încă în Allenstein…

Iar Agfa Box-ul ăsta – am verificat –, împreună cu două filme Isochrom şi un manual de instrucţiuni pentru începători, costa fix şaisprezece mărci.

Şi cu el te-a fotografiat mai târziu pe tine, micuţul nostru Taddel, când îngropai maşinuţele lui Jorsch în lada cu nisip, şi-apoi pe cobaiul meu, care…

Dar mai ales pe noi, în timp ce făceam gimnastică în curtea din spate, la bara fixă…

La bară l-a fotografiat şi pe tăticul, care, de fiecare dată când aveam oaspeţi, voia neapărat să demonstreze că încă mai reuşea să facă o gigantică înainte sau chiar una înapoi la fel de bine ca un gimnast.

Mult mai târziu, când m-a fotografiat pe mine – de puţine ori, din păcate –, trecea întotdeauna neobservată. Se ţinea mereu deoparte şi părea, aşa slăbuţă cum era,

cumva pierdută. Arăta însingurată, nu neapărat tristă, ceea ce ar fi fost, în principiu, lesne de înţeles, ci mai degrabă absentă. „Eu sunt ceea ce a rămas”, mi-a spus când ne-a însoţit pe tata, pe mămica şi pe mine la sărbătoarea franco-germană de la Tegel, unde ne-am dat în caruselul cu lanţuri… Ah, ce frumos a fost când…

Exact, Nana! Acelaşi lucru i-a spus şi despre Agfa Box, care pe dinafară arăta ponosit şi ros pe la colţuri: „Asta e tot ce a mai rămas din ce am avut odinioară Hans al meu şi cu mine, de aceea ţin la el”.

Îndată ce întrebam: „După ce ai rămas tu, Mariechen?”, începea să vorbească despre război.

Dar nu vorbea despre ce a trăit şi ce a făcut Hans al ei în război, ci doar despre ceea ce era important pentru ea. „Hans al meu”, îi spunea tatălui nostru, „venea de pe front numai când avea permisie sau era în misiune. Trebuie să fi văzut în drumurile lui multe lucruri îngrozitoare. Ei, da, în Est şi peste tot. Asta nu se poate descrie în cuvinte. Vai, vai, vai”.

Atelierul ei fotografic era pe atunci în altă parte, tot pe Kudamm, dar mai aproape de Halensee.

Tata a avut parte de o lungă istorisire pe această temă, la care Pat şi cu mine am tras cu urechea: „Către sfârşit am fost bombardaţi. Noroc că Hans al meu era pe front şi avea la el Leica şi Hasselbladul. Altfel n-ar mai fi rămas nimic. Totul a ajuns praf şi pulbere, eu mă adăpostisem jos, în pivniţă… Arhiva s-a făcut scrum. Lămpile – fiare vechi. Numai aparatul a rămas întreg, nu ştiu de ce. Ce-i drept, cam scorojit, mai ales cutia de piele în care îl ţineam…”

După care a mai spus: „Aparatul meu face nişte poze de nu-ţi vine să crezi. Şi vede obiecte care înainte nu existau. Sau arată lucruri pe care nici în vis nu le-aţi putea vedea. Cutia mea e atotvăzătoare. De la incendiu trebuie să i se fi tras. De-atunci a luat-o razna”.

Uneori spunea: „Aşa se întâmplă, copii, când te numeri printre rămăşiţe. Ocupi un loc în spaţiu, dar sari un pic de pe fix”.

N-am ştiut niciodată cine sărise de pe fix. Ea sau Agfa Box-ul – sau amândouă.

Ce s-a întâmplat cu Hasselbladul şi Leica, asta ştiu de la tata, care a auzit povestea de câteva ori: „Pe astea le-a salvat Hans al meu după ce au făcut tot războiul, pentru că el, cât a fost soldat, n-a tras niciodată cu arma, ci peste tot pe front a fost doar fotograf. S-a întors cu ele. Avea şi un rucsac plin de filme nefolosite. Acestea au fost capitalul nostru când s-a terminat războiul. De îndată ce am aflat că în sfârşit s-a făcut pace, am pus afacerea pe picioare”.

La început, Hans al ei a fotografiat numai ocupanţii, cel mai adesea soldaţi americani, plus un ofiţer englez.

Apoi a venit la el chiar şi un general francez. Acela a plătit cu o sticlă de coniac.

Iar o dată a tras în poză trei ruşi din forţele de ocupaţie. Ăştia, evident, au adus vodcă.

Soldaţii americani veneau cu ţigări.

Iar de la englezoi primeau ceai şi conserve de carne.

Şi o dată, când eram şi noi de faţă, Mariechen a spus: „Nu, copii, cu Agfa Box-ul nu i-am fotografiat niciodată pe ocupanţi. Hans al meu o făcea numai cu Leica sau, uneori, cu Hasselbladul. Aparatul ăsta era pentru el un vestigiu al trecutului, de pe vremea când eram fericiţi. De altfel – dar asta o ştiţi deja –, nici măcar nu funcţionează ca lumea, e sărit de pe

fix”. Numai când Atze1, vreau să zic Jorsch – şi acum îi mai spun Atze – insista…

Normal, pentru că voiam să ştiu care-i treaba…

…Întreba: „Cum adică e sărit de pe fix?”, ea promitea: „Cândva o să vă arăt ce înseamnă să te numeri printre rămăşiţe, să fii sărit de pe fix şi să vezi lucruri care nu există, sau nu încă. Dar acum sunteţi prea mici şi prea

neobrăzaţi şi oricum nu credeţi ce poate scoate din ea cutia mea într-o zi bună. În orice caz, de când a trecut prin foc, ştie dinainte ce-o să se întâmple”.

Când mergeam cu tata în vizită la ea, se apucau de şuşotit imediat ce ieşea din camera obscură.

Şi pe noi ne trimitea pe balcon sau ne dădea role de film goale să ne jucăm cu ele.

Niciodată nu ne-au explicat despre ce era vorba, discutau numai în aluzii, făceau pe misterioşii. Şi totuşi am descoperit că vorbeau de cartea cea groasă a tatii, în care aveau să figureze, pasămite, o mulţime de câini şi un soi de sperietori mecanice. Iar apoi, când a fost gata, pe prima pagină apărea umbra unei mâini care aducea cu un cap de câine.

Dar nouă, când întrebam de fotografiile lui Mariechen, tata ne spunea doar atât: „Asta nu-i de

1. În dialectul berlinez, sinonim pentru „frate (mai mare)” – aici, folosit ironic.

nasul vostru”. Iar mamei îi spunea: „Poate că totul ţine de originea ei mazuriană. Ce vede Mariechen a noastră e mult mai mult decât putem sesiza noi, muritorii de rând”.

Şi abia apoi, dar înainte de-a fi terminat de bătut la maşină *Ani de câine*1, ai sosit tu, Lara…

Într-o duminică, unde mai pui…

Acum, în fine, vom auzi povestea cobaiului tău…

Stai un pic, Nana, încă n-am terminat.

Surioara noastră ni se părea un pic ciudată.

Încă dinainte de-a merge în picioare, Lara zâmbea doar aşa, cum spunea tata”, de încercare”.

Şi aşa face şi-n ziua de azi.

Iar mai apoi, când a învăţat să meargă – nu-i aşa, Jorsch? –, se ţinea mereu la câţiva paşi depărtare.

Sau mergeai în urma noastră, niciodată înainte…

Şi îndată ce tata şi mama voiau să te ia de mână în timp ce ne plimbam duminica în familie de la Noseneck până la Grunewald, îţi încrucişai mâinile la spate.

Şi n-ai râs de-adevăratelea decât mai târziu, când ai primit cadou un cobai, dar şi atunci doar când îl auzeai chiţăind.

Puteai chiar să-i imiţi chiţăitul.

Mai pot şi acum. Vreţi?

Şi pentru că Lara noastră nu ieşea niciodată în poze aşa cum trebuia, bătrâna Marie o fotografia întruna.

1. În orig. *Hundejahre* (1963), al treilea roman din „Trilogia Danzigului”.

Mai întâi pe Karlsbaderstrasee, apoi în Friedenau, pe leagăn, în grădina din spatele casei, la masă, în faţa farfuriei pe care nu mai rămăsese nicio firimitură de prăjitură…

Şi încă o dată, mereu cu cobaiul ei…

Dar când animalul, care era o femelă, a nimerit, odată între alţi cobai ai copiilor din vecini, printre care se găsea cel puţin un bărbătuş, s-a şi întâmplat, în doi timpi şi trei mişcări, să…

Trebuie precizat că-mi doream asta din tot sufletul. Pentru că atunci când a mai apărut şi Taddel, care de cum a învăţat să meargă era de-o obrăznicie ieşită din comun, iar eu m-am pomenit între trei fraţi, dar de fapt n-auzeam decât Taddel în sus, Taddel în jos, pentru că erai atââât de mic şi atââât de dulce şi nu erai niciodată de vină când se spărgea câte ceva – stai, Taddel, lasă-mă să termin! –, bătrâna Marie mi-a dat atenţie şi a fotografiat, special pentru mine, cobaiul care se rotunjea şi se tot rotunjea. Un film întreg, poză după poză. Şi numai mie mi-a arătat fotografiile, vouă nu. A fost o distracţie pe cinste. Dar

nimeni – nici voi doi, iar tu, Taddel, nici atât –, nu mă credea când povesteam ce apărea în acele fotografii pe care bătrâna Marie le scotea ca prin farmec din camera obscură. Jur că în toate se vedeau cât se poate de clar trei pui drăgălaşi de cobai, nou-născuţi, frumuşei foc şi sugând de zor. Aparatul de fotografiat a prezis, şi nu s-a înşelat câtuşi de puţin, că vor fi exact trei puiuţi. Iar când s-a împlinit sorocul, toată lumea, nu numai voi doi, ci şi tu, Taddel, s-a minunat că a fătat trei deodată. Unul mai drăguţ decât celălalt. Nu, toţi la fel de drăguţi. Dar fotografiile le-am ascuns. Acum aveam patru cobai. Erau prea mulţi, bineînţeles. Aşa încât a trebuit să dăruiesc doi dintre pui. Dar, la drept vorbind, cum cobaii sunt cam plicticoşi şi nu ştiu să facă altceva decât treaba lor de cobai, adică să mănânce şi să chiţăie, ceea ce nu era întotdeauna amuzant, mi-am dorit un căţel. Dar toţi s-au opus. „Ce să faci cu un câine la oraş, unde n-are loc să alerge în voie?”, a spus mama. Tăticul n-avea de fapt nimic împotrivă, dar a trântit una din replicile lui: „Berlinul colcăie de câini”. Numai bătrâna Marie a fost pentru. Aşa că într-o bună zi, când toţi trebăluiau prin casă, m-a pozat sub măr, rostind vorbe din alte vremuri, precum balsam, pomadă şi floarea-fânului. Apoi a murmurat: „Pune-ţi o dorinţă, Lara dragă, gândeşte-te la ceva frumos”. Şi după câteva zile, când mi-a arătat fotografiile, opt la număr – pe cuvânt! –, în toate apărea un căţeluş ciufulit, care şedea când la dreapta, când la stânga mea, sărea în jurul meu, făcea sluj, îmi lingea mâna, întindea lăbuţa, dădea pupici, cu o coadă făcută covrig, leit corcitura pe care am avut-o câţiva ani mai târziu, Joggi al meu. „Dar ăsta rămâne secretul camerei obscure”, mi-a spus bătrâna Marie şi ai păstrat toate fotografiile la ea, pentru că, după părerea ei, „aşa ceva n-o să creadă nici dracu'”.

Nu-i adevărat! Atunci toţi am…

Numai tu, Taddel, la început n-ai crezut o iotă.

Păi mi s-a părut o tâmpenie cât casa.

Totuşi apoi…

Cum a făcut Jasper mai târziu, la început nici el n-a…

…dar apoi a fost nevoit să creadă, pentru că totul a fost dovedit, ca şi povestea cu tine şi amicul tău…

Hai, las-o baltă, Paulchen!

Însă Lena şi cu mine, când ne-am alăturat familiei, nu ne-am îndoit nicio secundă, ori de câte ori Mariechen ne împlinea câte o dorinţă secretă, că într-o bună zi fiecare dintre noi avea să fie împreună cu tatăl ei şi adesea…

Bine, bine! Dar n-aveţi nicio dovadă…

Şi pentru mine e la fel, Jasper. Nici în ziua de azi nu-mi intră în cap tot ce-am crezut şi mai ales tot ce-am crezut că văd. Dar de când fetiţa mea, ca şi mine odinioară, nu-şi doreşte nimic mai mult pe lume decât un căţeluş, aş fi fericită să am un Agfa Box „puneţiodorinţă" ca al bătrânei Marie, un aparat de fotografiat care s-o ia razna atunci când totul în jur se desfăşoară logic şi raţional şi, în fond, obositor. Dar atunci când, mai întâi în poze, apoi în realitate, Joggi al meu…

…care nu era nici pe departe un câine de rasă…

…mai degrabă un maidanez sadea…

…și pe deasupra urât din cale-afară…

…dar, cu toate astea, a fost un căţel cu totul deosebit. Toţi l-au găsit aşa, chiar şi voi, băieţii, uneori. V-aţi certat mereu pe tema asta. Şi mai erai şi tu, Taddel. Nu-i de mirare că mă smiorcăiam adesea, prinsă între voi cum eram. Îmi spuneaţi că sunt un scrin scârţâit, numai pentru că tăticul mi-a zis odată, poate ca să mă consoleze, „micuţul meu scrin scârţâit". Dar nimeni nu mă putea consola cu adevărat în afară de Joggi al meu. Ce-i drept, era o corcitură, jumătate şpiţ, jumătate Dumnezeu ştie ce, dar, tocmai de asta, deştept şi foarte haios. Reuşea chiar să mă facă să râd când îşi înclina capul într-o parte şi parcă zâmbea puţin. Unde mai pui că era curat, iar atunci când

voia să treacă strada se uita la stânga şi la dreapta să nu vină vreo maşină. L-am învăţat asta ca să se comporte corect în trafic. Pentru că Joggi mă asculta. Atâta că uneori dispărea ore întregi „la hoinăreală”, cum spuneaţi voi, băieţii, de asta nu l-am putut dezvăţa cu niciun chip. Nu pleca în fiecare zi, dar de vreo două ori pe săptămână o lua la sănătoasă. Uneori chiar şi duminica. Şi nimeni nu ştia unde se ducea, până când într-o bună zi bătrâna Marie i-a dat de urmă. „Vedem noi ce şi cum, Lara dragă!”, a spus ea. Şi când Joggi al meu se întorcea din hoinăreală, cu capul înclinat pe-o parte şi un zâmbet nevinovat, se posta în faţa lui şi-l poza cu Agfa Box-ul. Cel mai adesea în picioare, uneori îngenunchea. De mai multe ori la rând. „Şi-acum te încui în camera obscură”, striga ea de fiecare dată când termina filmul. Şi într-adevăr, a doua zi bătrâna Marie îmi arăta mie, numai mie, negativele: opt fotografii micuţe în care se putea vedea foarte clar cum Joggi al meu alerga în jos pe Nietistrasse, cobora scările în Friedrich-Wilhelm-Platz şi dispărea în staţia de metrou şi imediat după aceea apărea din nou, mai întâi şezând foarte liniştit între o. bunică şi un tip oarecare pe peron, apoi sărea, dând din coada lui făcută covrig, pe uşa deschisă a unui vagon, după care, fâlfâindu-şi pomenita coadă printre tot felul de oameni străini, dădea lăbuţa şi se lăsa mângâiat, pe cuvânt, ba chiar zâmbea un pic. Şi asta nu-i tot. Îl vedeam apoi cum se dă jos la staţia Hansaplatz, urcă şi coboară treptele pe peronul opus, unde se instalează foarte liniştit, privind spre stânga şi aşteptând să vină trenul în direcţia Steglitz, în care se suie dintr-un salt şi vine înapoi. În ultima poză era din nou pe Nietistrasse. Nu se grãbea deloc să vină acasă, vagabonda de-a lungul gardurilor, amuşinând la fiecare pom şi ridicând câte un picior. Bineînţeles că n-am arătat nimănui fotografiile, mai ales vouă, băieţilor. Dar când tăticul sau mama întrebau „Unde a dispărut Joggi al tău? Iar a 1 uat-o la sănătoasa?”,

le spuneam adevărul: „Lui Joggi al meu îi place să meargă cu metroul. De curând a coborât la Grădina Zoologică. Precis a făcut o excursie la Neukölln. Poate are acolo o căţea care-i place. Şi la Tegel a fost deja. Adesea călătoreşte, schimbând trenul, până la Südstern, ca să se plimbe prin parcul Hasenheide, unde sunt foarte mulţi câini. Cine ştie prin ce aventuri a trecut Joggi în escapadele lui. Tot felul de mici peripeţii. Pentru că, de fapt, este un câine de oraş tipic. Săptămâna trecută îl vedeai chiar alergând de-a lungul Zidului în Kreuzberg, alergând întruna, de parcă ar fi căutat o gaură prin care să treacă puţin dincolo… Mă minunez şi eu ce aventurier e. Dar găseşte întotdeauna drumul înapoi”. Şi iarăşi n-a vrut nimeni să mă creadă, mai ales voi, băieţii.

Cunoaştem povestea…

Mi se pare şi-acum la fel de trăsnită.

Tăticul mi-a spus atunci: „E foarte posibil, dacă te gândeşti la şocul pe care l-a suferit aparatul în timpul războiului, când n-a rămas decât el…”

Şi mie mi-a strigat tata, când eram amândoi în caruselul cu lanţuri”, O să vezi, Nana, totul va fi bine într-o zi, când împreună vom…”

Multe mai spune tatăl nostruĭ

Şi nimeni nu ştie dup-aia cât anume e adevărat din tot ce ne înşiră.

Hai, lăsaţi-l pe Paulchen să explice cât adevăr şi câte aiureli sunt în povestea asta cu aparatul de fotografiat.

Precis i-ai prins toate chiţibuşurile stând cu Marie în camera obscură.

Spunea că eşti asistentul ei.

Şi asta până în ultima clipă.

Ştiu doar atât: tot ce poza Marie ieşea întocmai pe placa fotografică. Fără niciun fel de trucaj, oricât de ciudat ar părea.

Şi eu sunt de aceeaşi părere cu Paulchen: felul în

care călătorea Joggi al meu cu metroul părea cât se poate de normal. Cel mai adesea se ducea departe, schimbând liniile. Doar o singură dată a coborât la o staţie foarte apropiată, la Spichemstrasse, pentru că s-a luat după o căţea – cred că era un pudel. Dar pudelul n-a avut deloc chef de el…

Şi au continuat aşa cu tot ce mai ştia Joggi să facă; dar e destul pentru început. După ce tatăl a tăiat câteva cuvinte pe ici, pe colo, a îmblânzit sau a accentuat anumite formulări, despre Mariechen şi aparatul ei de fotografiat care era tot ceea ce mai rămăsese îi mai vine în minte ba una, ba alta. Cât de des se ţinea deoparte, cu o mină încruntată. Cât de intens privea, de parcă ochii ei ar fi săpat găuri în piatră. De ce, chiar atunci când era înconjurată de lume, rămânea însingurată. Ce o puteai auzi şoptind înainte de dispărea în camera obscură: rafale de afurisenii expeditive, lungi fraze care-l evocau pe Hans al ei cel mort, cuvinte de alint din Mazuria.

Îi mai trec prin minte şi imagini care se alungă iute una pe alta: ea, cu picioarele strâns lipite sau şezând pe vine, fotografiind fără încetare subiectele acelea imponderabile: dorinţe copilăreşti, spaime ce revin obsesiv, dar şi întâmplări rememorate sau anticipate din viaţa conjugală a părinţilor.

Dar despre asta fiicele şi fiii nu vor spune nimic, pe astea nu le-au văzut. Le-ar fi fost greu să urmărească un film întreg cu imagini retrospective ale mamei lor spărgând pahar după pahar, cuprinsă de furie, sub privirile înspăimântate ale tatălui: cioburi de sticlă adunându-se în spatele cortului festiv, imediat după petrecere, pentru că încă de pe atunci, ca şi peste ani… Într-atât de atotvăzător era Agfa Box-ul!

Fără bliţ

De data asta s-au adunat, după indicaţiile de regie ale tatălui, doar primii patru, într-o fostă cazarmă locuită acum de ecologişti mai mult sau mai puţin alternativi, unde Pat, care duce un trai modest, şi-a găsit adăpost. El le-a propus fraţilor şi surorii sale: „Vă fac spaghete, merge repede, cu sos de roşii şi brânză rasă. Am şi vin roşu sau orice altceva vreţi să beţi. E cam strâmt aici. Dar ce contează!”

Azi, ca de cele mai multe ori în timpul săptămânii, amândoi copiii sunt la mama lor, de care Pat s-a despărţit. Cel mai aproape de Freiburg se găseşte Jorsch, venit împreună cu restul echipei de filmare în care el este inginer de sunet ca să turneze *Clinica din Pădurea Neagră* sau ceva asemănător. Taddel face parte din aceeaşi echipă, ca asistent de regie.

Pe sticlele puse pe masă de Pat se poate citi că vinul e din regiune. Lara şi-a luat liber de la familia ei. Se simte uşurată că poate petrece câteva zile fără copii.

Spaghetele sunt lăudate din plin. Masa în jurul căreia stau aşezaţi fraţii e cioplită, asamblată şi încleiată de Pat, care, după perioada sa de ţăran ecologist, a învăţat meseria de tâmplar. În mijlocul ei e montată o placă de ardezie, numai bună pentru desenele cu creta ale copiilor. Toţi admiră felul ingenios în care e organizată locuinţa, paturile etajate pentru băieţel şi fetiţă şi, în cel mai mic compartiment disponibil, biroul, care seamănă mai degrabă cu un mic fişet. Pe etajere sunt înghesuite jurnalele pe care le ţine de ani buni: „Deh, cu tot ce am trăit eu. Cum m-am schimbat mereu, cum am fost nevoit s-o iau mereu de la zero...”

Lara zâmbeşte complice. De data asta o să se abţină. Regizorul aflat la distanţă n-ar avea nimic împotrivă. Oricum, gemenii vor încerca să continue povestea

copilăriei lor.

Nu e deloc adevărat, Lara, că, în afară de tata, tu ai fost singura care a văzut fotografii făcute de aparatul sărit de pe fix al lui Mariechen.

Aşa-i, Atze! Aflaserăm deja destule pe când aveam abia patru sau cinci ani, iar tu, Lara, tocmai te născuseşi.

Ne pare rău, Taddel. Tot n-am ajuns încă la tine.

Abia dacă-mi mai aduc aminte perioada aceea, sau numai ca prin ceaţă, ca printr-o sticlă lăptoasă, dar de fotografii îmi amintesc foarte bine, pentru că acolo sus, la mansardă…

Atunci stăteam încă în casa din Karlsbaderstrasse, unde mai locuia doar o singură familie la etajul de dedesubt, pe dreapta: o doamnă bătrână cu fiul ei, care făcea ceva important la radio – nu mai ştiu dacă la RIAS sau la SFB. Şi jos, la demisol, exista o spălătorie.

Iar partea din stânga scărilor era toată o ruină, până sus, sub streaşină. Două sau trei apartamente arseseră complet. Şi sub acoperişul prăbuşit se mai vedeau doar nişte grinzi carbonizate şi o plăcuţă cu un avertisment. Trebuie că scria „Accesul interzis!” sau ceva de genul ăsta.

Dar jos de tot, unde nu arsese nimic, se instalase un tâmplar şchiop. Era un tip simpatic. Luam de la el aşchii de la rindea, care erau lungi şi cârlionţate ca părul tinerilor de prin ’68, când a venit moda, şi chiar al nostru, mai târziu, pentru că şi nouă ne plăcea…

Şi tâmplarul şchiop se ciondănea întruna cu femeia de la spălătorie, care era nu numai certăreaţă, ci şi-o adevărată vrăjitoare. Până şi mama ne-a spus: „Aveţi grijă, copii, să nu vă deoache!”

Îmi amintesc şi-acuma cum ne-a înjurat zgripţuroaica când i-ai pus în faţa uşii de la spălătorie vreo doi-trei porumbei morţi care zăceau în pod, printre mizeriile alea. Erau deja pe jumătate putreziţi, colcăiau viermii prin ei.

Să fi auzit numai – şi tu, Lara – cum urla la noi că o să ne vâre în calandrul încins. Pe amândoi.

Dar apartamentul nostru, care nu a ars în timpul războiului, era mult mai mare decât acela de la Paris, unde stăteam cu toţii în două camere, trăind de azi pe mâine şi făcând economie la orice. Dar apoi, cum tata câştigase bani buni cu *Toba de tinichea*, îşi putea permite să cumpere pentru noi şi nenumăraţii săi oaspeţi pulpe de berbec şi chiar să ne ducă în oraş cu taxiul când era în pană de idei pentru cartea sa despre câini, pe care o avea în lucru…

Ba chiar uneori se ducea după-amiaza la cinema…

„Ca să mă deconectez”, spunea el.

Dar şi, de bună seamă, pentru că trebuia să se distanţeze din când în când de ceea ce lucra.

În tot cazul, aveam chiar şi o femeie la curăţenie, care vedea de noi când mama îi învăţa pe copiii francezilor din forţele de ocupaţie paşii complicaţi de dans şi statul pe poante.

Asta nu mai ţin minte. Dar locuinţa noastră era mare şi luminoasă.

Avea cinci camere, o baie adevărată şi un coridor lung în care noi…

Şi la mansardă, în jumătatea rămasă întreagă, îşi avea tata atelierul, cu o scară care ducea în galeria de sus, cum o numea el.

În apropiere mai erau destule case pe jumătate arse, dar cu toate astea locuite. Şi tu, Atze, când ieşeam duminica la plimbare în familie şi vedeam undeva vreo ruină care fusese odinioară o vilă semeaţă cu coloane şi turnuleţe peste tot, se pare că spuneai întotdeauna „Jorsch a stricat-o”, chiar aşa, pentru că la tine orice jucărie nouă, indiferent dacă era maşinuţă, vapor sau avion, abia aşezată pe măsuţa cu cadouri, într-o clipită – zdrang! – se făcea praf şi pulbere.

Bineînţeles, pentru că am vrut dintotdeauna să ştiu ce are înăuntru şi cum funcţionează.

„Controlul de calitate”, aşa te-a poreclit mama.

Şi-apoi, într-o bună zi, a murit Hans al bătrânei Marie, care era – ia calculează, Atze –, cu zece sau chiar mai mulţi anişori mai mare decât tatăl nostru. El avea pe atunci vreo treizeci şi ceva de ani, dar se pare că era deja atât de renumit, încât când ieşea cu noi la piaţă după cumpărături, lumea se întorcea să-l vadă şi şuşotea.

A durat ceva până ne-am obişnuit cu asta.

În tot cazul, Hans al ei abia murise şi bătrâna Marie a venit la noi în Karlsbaderstrasse cu aparatul ei ţicnit şi a fotografiat casă, mai întâi pe dinafară şi apoi pe dinăuntru, toate apartamentele acelea arse…

A făcut-o pentru că aşa a vrut tata. Aşa a fost mereu. Când el spunea „Trage-o poză, Mariechen!”, ea trăgea poza.

Toate ciudăţeniile care-i căşunau lui: oase de peşte, ciolane roase şi naiba mai ştie ce…

Îmi amintesc şi eu cum mai târziu, când tăticul nu mai fuma altceva decât pipă, toate chibriturile arse care zăceau peste tot ea le-a…

Făcuse o obsesie până şi pentru firimiturile de la guma lui de şters, pentru că în fiecare firimitură, spunea ea, se ascundea un secret.

Şi mai demult, mai ştii, Lara, mucurile de la ţigările lui pe care şi le răsucea singur, fiecare muc strivit altfel, amestecate cu beţele arse de chibrituri, în scrumiere sau pe unde rămâneau…

A fotografiat absolut tot.

Poate că, pe furiş, i-a imortalizat chiar şi rahatul.

Şi, vă spun eu, aşa a fost şi cu casa ruinată, împrejurul căreia creşteau nişte copaci destul de înalţi, pini, probabil.

Dar Taddel tot nu vrea să creadă că Jorsch şi cu

mine, amândoi…

…dar un fapt rămâne sigur. Ce fotografia bătrâna Marie cu Agfa Box-ul ei arăta, de cum scotea filmele developate din camera obscură, cu totul altfel decât în realitate.

La început te cam treceau fiorii.

În tot cazul, n-am povestit nimănui, nici măcar mamei, că pe ascuns, în atelierul tatii… Dar nu pe masa lui de lucru din faţa ferestrei mari, de unde puteai privi până departe, nu, sus la galerie, unde atârnau de grinzi nenumăratele lui biletele cu nume de câini scrise cu carioca…

Şi tocmai acolo prinsese el în piuneze, unele lângă altele, fotografiile ieşite din camera obscură a lui Mariechen.

Ce am văzut noi în fotografiile acelea parcă era dintr-un alt film. Doar ştiam cum arăta jumătatea de casă căzută în ruină. Toate locuinţele din stânga scării erau încuiate, bineînţeles, iar la uşi atârnau lacăte grele, dar tata, care-l convinsese pe administrator să-i dea cheile, ne-a luat pe amândoi cu el când bătrâna Marie a fotografiat casa pe dinăuntru.

Tot ce se aflase Odinioară acolo, întins pe jos sau atârnat pe pereţi, era acum o grămadă de gunoi şi gioarse. Peste tot erau pânze de păianjen cu păianjeni scârboşi în ele.

Găuri în tavan…

…prin care picura apa…

Ne-am cam speriat, iar pe Pat l-a apucat tremuriciul. Nu voia să meargă mai departe prin dărăpănătura aia sinistră. Podelele erau acoperite cu găinaţ de porumbei.

Şi peste tot atârnau de pe pereţi tapete zdrenţuite înnegrite de fum, încât puteai vedea hârtia de ziar care pe vremuri fusese lipită cu clei pe dedesubt, înainte de a se pune tapetul nou.

Încă nici nu ştiam să citim, dar tata ne-a povestit ce scria în ziarele acelea, lucruri care se întâmplaseră cu mult înainte de război, în oraş sau în altă parte: toţi contra tuturor. O mulţime de crime şi bătăi. Bătălii politice, le numea el... Şi aici, copii”, ne-a zis el, „avem programul cinematografelor. Aici ni se spune ce guvern tocmai a căzut. Şi aici, cu litere grase, în titlu, scrie că derbedeii de dreapta au omorât încă un politician”.

Şi pe asta aţi înţeles-o imediat amândoi, deştepţi cum aţi fost întotdeauna?

Normal. Tata ne-a mai citit şi că banii aveau din ce în ce mai puţină valoare: era pe timpul inflaţiei.

Ai dreptate, Taddel. N-aveam cum să înţelegem atunci. Eram prea mici.

Dar mai târziu, mult mai târziu, am aflat cu vârf și îndesat ce înseamnă inflaţia.

Însă chiar a doua zi tata ne-a arătat pe Königsallee locul unde se întâmplase ceea ce scria în ziarele de sub tapetele zdrenţuite... Aici”, a spus el”, l-au găurit nemernicii pe Rathenau1, în maşina lui de serviciu decapotabilă care încetinea întotdeauna în curbă...”

Şi mai erau multe alte lucruri tipărite în ziarele acelea vechi: reclame pentru cremă de curăţat pantofi, pentru pălării ciudate, umbrele, una la Persil scrisă cu litere uriaşe...

Tata a luat câteva pagini care se desprinseseră de tencuială...

...pentru că încă de pe atunci colecţiona tot ce era dinainte de...

Şi – închipuie-ţi, Lara – în locuinţa de vizavi de a noastră se aflau rămăşiţele unui pian.

Ba s-avem iertare, Atze! Era chiar un pian adevărat, cu coadă, cum are mama lui Jasper şi Paul în camera ei de muzică şi la care cântă numai atunci când n-o aude nimeni, nici măcar menajera, şi cu atât mai puţin tata.

În orice caz, pianul respectiv era mai mult decât stricat. Era carbonizat de-a binelea. Se înclinase într-o parte. Îi sărise lacul. Nu mai avea capac. Şi cele câteva plăcuţe de fildeş care încă mai erau lipite de clape puteau fi desprinse cu uşurinţă…

Ceea ce cu siguranţă aţi şi făcut.

Îţi dai seama, Taddel.

Nu pentru noi.

1. Walter Rathenau – industriaş german de origine evreiască (1867 – 1922), scriitor şi politician liberal, fost ministru de externe în timpul Republicii de la Weimar, victima unui atentat politic revendicat de un naţionalist ce urmărea slăbirea puterii tânărului stat.

Pentru colecţia tatii.

Erau apartamente mari, de cinci camere, ca al nostru. Dar pentru că toate ferestrele fuseseră acoperite pe dinăuntru cu scânduri sau bucăţi de placaj, lumina intra numai prin nişte deschizături înguste, astfel că totul era în penumbră, iar prin unghere era întuneric de-a binelea.

Cu toate astea, Mariechen a fotografiat cu aparatul ei totul, chiar şi ceea ce mai rămăsese prin bucătării sau băi: un closet spart, găleţi de tablă lovite, cioburile unei oglinzi, câteva linguri îndoite, plăci stinghere de faianţă şi altele de felul ăsta.

Cele mai multe lucruri au fost jefuite sau luate după incendiu, pentru că încă mai puteau fi folosite…

…sau făcute lemne de foc imediat după război, când nu mai rămăsese nimic care putea fi ars.

Era întuneric, ai spus. Şi totuşi bătrâna Marie, cu aparatul ei modest, a…?

Da, bineînţeles, Taddel. Ba chiar a fotografiat fără bliţ. Ca întotdeauna, pur şi simplu ţinându-l pe burtă sau lăsându-se uneori pe vine.

Sigur, dacă am fi fost ceva mai mari, ne-am fi gândit

că e prea întuneric ca să faci poze.

De aşa ceva Agfa Box-ul n-ar fi capabil.

Păcat de filme.

Totuşi când ne-am strecurat apoi pe furiş în atelierul tatii, în timp ce el se afla jos cu un musafir cu care bea vin sau şnaps, pălăvrăgind despre politică, am văzut fotografiile, frumos aranjate deasupra mesei sale de lucru, prinse în piuneze pe bârna de sub acoperiş, unde în afară de ele mai era şi talmeş-balmeşul de însemnări cu nume de câini...

Omule, era incredibil ce se vedea în ele.

La început nu ne-a venit să credem: fiecare fotografie era luminată ca ziua.

Niciuna nu era neclară sau mişcată.

Toate mobilele intacte.

Şi vedeai acum apartamente care păreau în bună stare şi locuite, chiar dacă nu se afla niciun suflet de om în camere...

Cred că n-aud bine: ruinele alea prăpădite erau intacte?

Întocmai, Taddel: ba chiar în deplină ordine.

Nu tu pânze greţoase de păianjeni, nu tu găinaţ de porumbei. Iar una din locuinţe era deosebit de plăcută.

Pianul se afla în mijlocul camerei, fără niciun semn de stricăciune. Iar deasupra claviaturii cu toate plăcuţele de fildeş la locul lor, o partitură deschisă. Şi pe una din canapele, pe care abia cu câteva zile mai devreme o văzuserăm într-un asemenea hal de putreziciune încât îi puteai smulge smocuri întregi din căptuşeală şi îi ieşeau arcurile, acum erau puse perne. Pernuţe dolofane rotunde şi dreptunghiulare. Iar într-unul din colţuri, aşezată între pernele umflate, se găsea o păpuşă cu păr negru şi ochi mari, semănând puţin cu surioara noastră. Zău, arăta ca tine, Lara, când tocmai începuseşi să mergi.

Şi într-una din bucătării era pusă masa pentru patru

persoane, ca pentru micul dejun, şi pe ea se găseau unt, felii de cârnat, brânză şi ouă în păhărelele pentru ouă. Parcă le mai văd încă în faţa mea. Fotografii clare ca nişte gravuri. Până în cele mai mici amănunte. Solniţa, linguriţele de ceai şi tot ce trebuia, chiar dacă bătrâna Marie fotografiase fără bliţ…

Pe plită, pe care o pozase separat, aburea un ibric, de parcă cineva nevăzut, poate stăpâna casei, se pregătea să toarne ceaiul sau cafeaua.

Toate apartamentele păreau locuite. Într-unele erau covoare groase, fotolii tapiţate, un balansoar şi tablouri cu munţi înalţi, înzăpeziţi…

Şi peste tot se găseau ceasuri. Am fi putut afla exact cât era ora…

…dac-am fi fost un pic mai mari.

Într-una din camere era aşezat pe o masă scundă un castel cu donjon şi pod mobil. Plus o mulţime de soldaţi de zinc şi de tinichea. Călări sau pedestri. Ai fi zis că se luptau. Unii dintre ei erau răniţi şi purtau un bandaj în jurul capului. Iar pe podea zăcea o cale ferată de jucărie în formă de opt, cu un macaz în faţa gării. Pe şine stătea un tren de persoane tras de o locomotivă cu aburi. Arăta de parcă avea să pornească în clipa următoare, iar la macaz aştepta o altă locomotivă cu câteva vagoane, în faţa unui semnal de oprire…

Era un trenuleţ electric de la firma Märklin. Îmi amintesc transformatorul.

În tot cazul, copiii – erau cu siguranţă băieţi, poate chiar gemeni, ca noi – s-ar fi putut juca împreună, unul cu castelul, precis eu, celălalt, hai să zicem că erai tu, cu trenuleţul Märklin.

Dar bătrâna Marie a fotografiat numai jucăriile, mobilele, câteva ceasuri, o maşină de cusut…

Aici trebuie precizat că era una de la Singer…

Foarte posibil, Taddel, maşinile de cusut Singer

existau pe atunci în fiecare gospodărie. Peste tot în lume. Şi-apoi, ţin să spun, a readus din trecut masa pusă pentru micul dejun, păpuşa dintre pernele canapelei, chiar şi partitura de pe pian şi atâtea altele, totul fără bliţ. O mulţime de obiecte. Nimic viu.

Ba nu, Atze, totuşi! Într-unul dintre apartamente, cel mai dărăpănat şi mai întunecat, în care nu m-aş fi încumetat niciodată singur, dar care în fotografie era cum nu se poate mai luminos, pentru că perdelele albe lăsau soarele să pătrundă şi ferestrele erau larg deschise, se vedea printre plantele ornamentale o colivie destul de mare. Şi în colivie stăteau, pe două bare aşezate la înălţimi diferite, două păsărele, poate că erau canari, dar n-aveai cum să-ţi dai seama, pentru ca Mariechen făcea doar fotografii alb-negru. Şi în cămara unei alte bucătării era agăţată o hârtie de muşte lungă pe care, pentru că a fotografiat foarte de aproape, se vedeau lipiţi doi muscoi pe jumătate vii – o imagine greţoasă, muştele bine lipite, cu piciorușele lor care încă mai… Şi într-o altă locuinţă cu mobile masive apărea o pisică, o dată dormind într-un fotoliu, altă dată rotunjindu-şi spatele pe covor, de parcă ar fi vrut să scuipe. În alte fotografii stătea lungită la soare, foarte paşnică, printre ghivecele de flori. Ia stai: era o pisică cu blana tărcată. Omule, acu' mi-aduc aminte: într-una din fotografii se juca chiar cu un ghem de lână – sau îmi închipui doar? Pentru că eu, ca şi tata…

Fapt e că, după părerea lui Pat, o pisică sau un motan hoinărea nestingherit într-una din locuinţe.

Pe atunci nu ştiam de ce avea nevoie de acele fotografii.

Mie mi-a căzut fisa mai târziu: îi trebuiau pentru *Pisica şi şoarecele* 1, unde e vorba despre război, despre un dragor polonez scufundat, despre câţiva băieţi şi fete şi despre o decoraţie pentru fapte eroice…

…și pe care o scria printre picături, în timp ce avea

în lucru cartea cea groasă despre câini, dar – habar n-am de ce – nu înainta cu ea.

Şi-apoi e la fel de adevărat că la el animalele au jucat întotdeauna un rol, mai târziu unele dintre ele chiar puteau să vorbească.

Dar pe vremea când Mariechen îi fotografia locuinţele acelea, nouă ne-a spus doar atât: „Aici au locuit odinioară medici şi chiar un judecător. Tare-aş vrea să ştiu ce s-a ales de ei”.

Oricum, nouă ne-a luat mult timp să pricepem, dacă am priceput vreodată cu adevărat, că avea nevoie de fotografii pentru a-şi putea imagina limpede lucrurile de demult.

Cam aşa e cu tăticul: încă mai trăieşte în trecut. N-are ce face. Se întoarce mereu…

Şi bătrâna Marie i-a sărit în ajutor cu cutia ei magică…

Căci noi am crezut totul, la fel cum tu, Lara, mai târziu ai crezut totul, tot ceea ce nu exista în

1. În orig. *Katz und Maus* (1961) – al doilea roman din „Trilogia Danzigului”.

realitate, dar ieşea din camera obscură ca şi cum ar fi fost aievea.

Şi de fiecare dată când Mariechen punea un film nou în Kodakul ei…

Era un Agfa! Scria clar pe el. Chiar sub obiectiv. De câte ori trebuie să-ţi mai explic? Iar Agfa ăsta al ei era din 1930. Înainte nu exista decât Tengor de la Zeiss Ikon. Iar apoi au debarcat americanii, care au fost nevoiţi să ia o lungă pauză înainte de a veni pe piaţa de aici cu Brownie Junior al lor. Iar atunci au intrat în competiţie cu Zeiss Ikon, care a scos un aparat ieftin numit Baldur, ca şeful tineretului hitlerist, unde şi-a tocit şi tata pantalonaşii scurţi. Un

Baldur costa numai opt mărci. S-au vândut cu sutele de mii. Unde mai pui că a fost exportat şi-n Italia, un model special, numit Balilla, pentru tinerii fascişti. Dar bătrâna Marie nu a lucrat cu o cutie magică, după cum spune Lara, ci cu vechiul ei Agfa Box, Cutia I. Parcă o văd şi-acum cu aparatul atârnat la gât.

Bine, bine, Atze, ai câştigat.

Spun doar cum stăteau lucrurile!

Oricum ar fi, Mariechen putea privi cu cutia ei magică nu numai în trecut, ci şi în viitor. Pe când locuiam încă în casa pe jumătate dărâmată, a scos un film întreg în care se putea vedea ce avea să se întâmple, din punct de vedere politic, în ziua când – era într-o duminică – urma să te naşti tu, Lara; uită-te aici cum ţine mama pozele în faţa pântecului ei rotund ca o bilă, de care aveam voie uneori să ne lipim şi noi urechea, cum le priveşte şi râde când

Mariechen îi arată ce a scos din camera obscură. Crede-mă, Lara – şi tu, Taddel –, în fotografiile acelea apărea o imensă turmă de oi. Sute de oi care defilau de la dreapta la stânga, adică de la est la vest. În faţa lor, ciobanul. Alături de el un berbec cornut. Apoi, poză după poză, celelalte oi. La urmă de tot, câinele. Toţi în aceeaşi direcţie. Şi-apoi, după ce te-ai născut tu, în ziarele de duminică pe care Jorsch a trebuit să le cumpere pentru tata de la chioşcul din colţ scria că la marginea oraşului un cioban trecuse, peste câmpurile din Lübars, cinci sute de oi aparţinând poporului din zona sovietică în cea occidentală, iar asta fără să se tragă nici măcar un singur glonţ, exact cum prezisese aparatul lui Mariechen.

Dar acum, ne-a citit tata din ziar cu voce tare, nu se ştia ce măsuri trebuiau luate în privinţa oilor care se refugiaseră din lagărul socialist în cel capitalist. Să le fi dus pe toate la abator sau ce?

A râs copios pe tema asta, iar apoi, în mod sigur

răsucindu-şi o ţigară şi umflându se în pene, ne-a spus că în ziua aceea, pe 23 aprilie, şi-ar fi sărbătorit aniversarea, exact ca Lara noastră, un celebru poet englez, dacă n-ar fi fost mort şi îngropat de multă vreme.

Da, bine, Atze. Faza cu oile e reală. Povestea cu poetul, treacă de la mine. Dar câteva luni mai târziu, cu puţin înaintea zilei noastre de naştere, când prin mijlocul oraşului s-a construit Zidul, pentru ca nimeni să nu mai poată trece în Vest, bătrâna Marie, cu toată cutia ei, n-a prevăzut nimic.

Iar noi nu înţelegeam cu niciun chip ce-i cu toată agitaţia aceea şi de ce mama a făcut repede geamantanele ca să plecăm cu tine, Lara, în Elveţia, de unde era ea de fapt.

Cum aşa, de ce, Taddel? Pentru că i-a fost frică, presupun. Mai mult pentru noi decât pentru ea. Putea să înceapă din nou războiul. Chiar în apropiere, pe Clayallee, veniseră deja soldaţii americani cu tancuri şi toate cele.

În orice caz, tata a rămas singur în locuinţa cea mare, lucru pe care l-am aflat mai târziu, şi a scris câteva scrisori tăioase împotriva ridicării Zidului, într-atât de furios a fost.

Dar scrierea scrisorilor n-a ajutat la nimic.

Dar hai să presupunem – doar în glumă – că atunci, într-o anume zi, s-ar fi dus cu Mariechen la postul de control din sectorul american şi ar fi aşteptat răbdător – da, exact în locul unde era punctul de trecere a frontierei pentru străini –, iar la un moment dat ar fi spus „Acum trage o poză, Mariechent”, ei bine, exact în clipa aceea ar fi trecut cu siguranţă prin faţa ei şi a obiectivului aparatului său o maşină şmecheră cu număr de Roma, în care…

Exact, Atze! Şi în maşină – să presupunem că ar fi fost una cu două locuri, poate un Alfa Romeo – s-ar fi găsit un italian, de profesie dentist, venit special de la Roma la

Berlin şi pe care l-ar fi chemat Emilio…

Iar lângă el s-ar fi aflat o femeie tânără – înaltă, subţire – care-ar fi purtat ochelari de soare şi un batic ce i-ar fi ascuns părul numai bucle…

Şi acest Emilio, dacă s-ar fi ajuns la asta, ar fi luat-o din zona de est pe tânăra femeie, care nu era numai tânără, ci şi blondă, şi ar fi dus-o direct până la controlul paşapoartelor fără nicio tresărire de emoţie, chiar dacă ar fi ştiut că paşaportul suedez pe care tânăra femeie ar fi trebuit să-l prezinte era un paşaport fals…

Şi să presupunem – e doar o presupunere, Taddel – că dacă Mariechen, pentru că aşa ar fi vrut tatăl nostru, i-ar fi fotografiat de departe pe cei doi, pe italianul adevărat şi pe falsa suedeză, exact în momentul când îşi primeau înapoi paşapoartele, deci trecuţi de control şi ajunşi în Vest, şi când descindeau din maşina cea şmecheră, iar tânăra femeie şi-ar fi scos ochelarii de soare şi baticul, astfel încât abia atunci s-ar fi văzut că părul ei lung şi ondulat, care în fotografia din falsul paşaport suedez părea aproape negru, era de fapt blond ca paiul, atunci Mariechen i-ar fi putut spune mai târziu tatii, odată ieşită cu fotografiile din camera obscură: „Ia uită-te bine aici. Are ceva deosebit. Ar fi bună pentru tine, aşa, în caz de forţă majoră, dacă lucrurile merg prost”.

Şi să presupunem mai departe – da, Taddel, e doar o presupunere, aşa, în glumă – că tatăl nostru, rămas, în fine, singur în locuinţa cea mare, pentru că mama ne dusese pe toţi în siguranţă, şi-ar fi presimţit-o în cele opt fotografii şase pe nouă, ca într-o viziune, pe a doua sa soţie, pentru că bătrâna Marie, imediat după ridicarea Zidului, într-un anume loc şi într-o anume zi, la rugămintea lui, ar fi apăsat pe declanşator, atunci probabil că niciodată…

Terminaţi cu poveştile astea!

Amândoi îndrugaţi numai aiureli.

Ce-i cu pălăvrăgeala asta despre ce-ar fi fost, dac-ar fi fost…

Bine, bine, Taddel.

A fost doar o presupunere.

O glumiţă.

Dar povestea fugii cu dentistul italian e adevărată.

Chiar şi maşina cu două locuri e reală.

Ştim de la Jasper şi Paulchen, pentru că mama lor le-a povestit cum a şters-o din Est imediat după ridicarea Zidului, cu un paşaport fals, un ziar suedez şi câţiva gologani suedezi şi cu italianul care a ajutat-o. Chiar şi pe cele două surori ale ei acest Emilio mai apoi le-a…

În orice caz, mama s-a întors din Elveţia cu noi trei şi a despachetat geamantanele.

Doar e limpede, Lara, că tata n-a putut arăta nimănui pozele cu a doua lui soţie, dacă fotografiile astea au existat cu adevărat.

Dar oricum Mariechen ştia despre el mult mai multe decât a ştiut el însuşi.

Poate pentru că îi fotografia mucurile de ţigară de fiecare dată când habar n-avea cum s-o mai scoată la capăt în privinţa familiei…

Şi cum din zori şi până la miezul nopţii îşi pufăia ţigările pe care le răsucea singur, mai târziu, când totul mergea anapoda, sunt sigur că Marie i-a arătat, cu ajutorul aparatului ei, cum să iasă din încurcătură, mai mult sau mai puţin basma curată. Aţi avea şi voi nevoie, din când în când, de un asemenea sfat.

Dar după ce mama se întorsese cu noi din Elveţia, tata pleca adesea – îmi aduc destul de bine aminte – la primăria din Schöneberg, pentru că era campanie electorală şi voia să-l ajute pe primarul din Berlinul de Vest, care îndată după ridicarea Zidului a candidat împotriva bătrânului Adenauer…

Erau afişe cu ei doi peste tot prin oraş.

Bătrânul Konrad semăna cu o căpetenie de indieni.

Dar tata, când mergeam la plimbare, arăta mereu spre celălalt afiş. „Eu cu ăsta ţin. Memoraţi-i numele”.

Pe afiş scria Willy Brandt. Adenauer îl jignise cumplit, spunând că era copil nelegitim şi, pe deasupra, emigrant. De asta mergea tata la primărie şi scria pentru Brandt, care pe atunci era doar primar, discursuri bune pentru campania electorală.

Numai când totul s-a terminat şi bătrânul Adenauer a câştigat alegerile, tata s-a întors din nou în mansarda lui, la *Ani de câine*.

Şi de atunci – asta se poate vedea şi în alte fotografii, pe care nu le-a făcut bătrâna Marie, ci Hans al ei, cu puţin timp înainte de moarte, aşa cred, cu Hasselbladul sau cu Leica – tata s-a îngrăşat întruna, pentru că încă de când stătea la Paris s-a ales cu ceva la plămâni.

Tuberculoză, aşa se numea boala.

Trebuia să înghită pastile…

…şi să mănânce frişcă în fiecare zi, care l-a făcut să se îngraşe.

Dar în cele din urmă şi-a terminat cartea despre câini, iar în ea nu era vorba decât despre trecut, pe care îl înţelegea din ce în ce mai bine, până în cele mai mici amănunte…

…pentru că Mariechen l-a ajutat cu Agfa Box-ul ei.

Iar atunci, pentru că locuinţa din Karlsbaderstrasse devenise prea mică pentru noi, a putut să ne cumpere vechea casă de cărămidă din Friedenau.

Ba chiar foarte ieftin, pentru că îndată după ridicarea Zidului preţurile terenurilor au scăzut… A fost un chilipir”, a spus el mai târziu.

Dar ţin minte că bătrâna Marie, înainte de a ne muta, a fotografiat pe dinăuntru şi pe dinafară dărăpănătura unde acum meseriaşii renovau totul, pentru că tata a vrut iarăşi să ştie cine locuise acolo în timpul războiului şi

înainte de război şi cine ce-a făcut în mansarda unde acum, în atelierul lui cu fereastra cea largă, îşi mâzgălea el călugăriţele grase şi sperietorile de păsări.

Vă povestim altă dată prin ce-a trecut casa.

Dar în fotografiile casei dărăpãnate făcute de bătrâna Marie cu aparatul ei, Pat şi cu mine i-am văzut, lucru pe care frăţiorul nostru tot nu vrea să-l creadă, ei bine, i-am văzut pe copiii unui doctor care, aşa cum a spus tata, a fost probabil medic-şef la Charité, cum se jucau cu un tren electric.

Însă jos, în pivniţă, pe stânga, nu exista încă atelierul de tâmplărie de unde îmi luam aşchii de lemn.

Iar în dreapta nu era nicio spălătorie cu o vrăjitoare bătrână pe care-am necăjit-o atâta cu porumbeii morţi aruncaţi în faţa uşii ei, până când ne-a ameninţat că o să ne învârtă pe amândoi, foarte încet, ca pe Max şi pe Moritz1, în calandru;

Îmi aduc aminte foarte bine, Atze, chiar dacă eram mici.

Mai încetaţi odată cu palavrele voastre!

Sigur, sigur!

Şi data viitoare – promisiunea e promisiune – urmează Lara…

Iar apoi tu, Taddel, poţi…

Ciudat, îşi spune tatăl, cum Pat şi Jorsch scot din mormanul de vechituri al memoriei lor sperietorile mecanice şi listele cu nume de câini, dar nu suflă o vorbă despre oamenii de zăpadă pe care Mariechen i-a fotografiat la cererea mea, după ce noaptea şi toată ziua următoare ninsese îndeajuns, aşa încât n-o puteam împiedica pe Tulla, copilul capriciului meu, să îşi ridice în spatele dărăpănăturii, printre pinii înalţi – cum i-am descris mai târziu –, primul om de zăpadă, şi anume pe partea dinspre pădure a muntelui Erbsberg, până când a

venit brusc dezgheţul, iar Jenny, cea odinioară atât de rotunjoară.

1. În orig. *Max und Moritz. Eine Bubengeschichte în sieben Streichen* – celebră carte pentru copii de Wilhelm Busch, apărută în 1865.

nu a trebuit să-şi poarte până la capăt învelișul format dintr-un mare bulgăre de zăpadă, ci a părăsit mâzga ce se topea, răsărind în chip de dansatoare cu membre delicate; iar al doilea om de zăpadă, pe care nouă bărbaţi mascaţi îl ridicaseră de cealaltă parte a muntelui şi pe care, la rândul lui, Mariechen l-a fotografiat, l-a eliberat la vremea dezgheţului pe grasul Eddy Amsel1 devenit uimitor de slab, şi drept urmare amândoi au supravieţuit, sub o nouă înfăţişare, anilor de câine…

Ei, da, de unde să fi putut şti copiii cum a ajuns să fie aşternută pe hârtie una sau alta, când tatăl însuşi scormoneşte prin locurile goale şi are, în cel mai fericit caz, doar o idee vagă despre felul în care o întâmplare oarecare a devenit imagine. Odinioară, când cuvintele se supuneau ascultătoare chemării lui… Când torentul lor era de nestăvilit… fântâna nesecată. Pe când o mulţime întreagă se înghesuia în fundal, iar în prim-plan apăreau personaje în mărime naturală…

Mariechen a fotografiat mai mult decât ar fi putut ţine el în frâu şi pune în gura copiilor.

1. Eddy Amsel, Tulla, Jenny – personaje din romanul *Ani de câine*; întregul pasaj se referă la întâmplări din acest roman.

Ca prin minune

Din nou sunt numai patru din opt copii, care îşi iau elan, la sfârşit de săptămână, pentru ca, făcând salturi în timp, să se apropie ceva mai mult de anii lor tineri. De data asta se întâlnesc la Jorsch, care, împreună cu soţia lui mereu ocupată şi cu cele trei fiice, locuieşte în casa de cărămidă unde a crescut alături de Pat, de sora lui, Lara, şi de micul Taddel de la un an la altul, centimetru cu centimetru, însemnaţi de tată cu creionul pe tocul de lemn al uşii de la bucătărie prin linii date; cu trecerea timpului, toţi şi-au depăşit în înălţime părinţii. Cu ei au crescut şi pomii pe care Pat şi Jorsch, abia intraţi la şcoală, i-au plantat în spatele casei.

Fiicelor şi fiilor născuţi de alte mame le-a fost anunţată întâlnirea, dar Jorsch nu a considerat prezenţa lor ca „absolut necesară”, astfel încât Lena, care în sfârşit voia să participe la conversaţie, şi Nana, care, aşa cum spusese, „din principiu preferă să asculte”, au anunţat cu regret, exprimat mai sonor sau mai pe tăcute, că nu vin. Jasper şi Paulchen au găsit că „nu e nicio problemă” să rămână pe lista de aşteptare, cu atât mai mult cu cât Jasper, „din pricina unui termen ce nu suferea amânare”, n-ar fi putut veni oricum.

La începutul vacanţei de vară fiicele lui Jorsch au plecat cu mama lor în călătorie. Pe masă sunt vederi cu salutări dintr-o insulă sudică cu palmieri. Fraţii şed în bucătăria cu vedere spre grădina umbroasă din spatele casei şi spre zidul înalt din capătul ei, cu cărămizile lui ciobite acoperite de iederă. Pat întârzie, pentru că a fost nevoit să viziteze „neapărat vechi prieteni”, Taddel vrea să ştie „ce hram poartă tipul care mai nou a închiriat fostul atelier al tatii”. Jorsch, care de ceva vreme – și în urma deciziei familiale – e posesorul casei, le explică fraţilor săi, cu date şi cifre, ce fel de reparaţii urgente şi costisitoare necesită „bătrâna şandrama”. Lara îi ascultă pe fraţii ei.

Apoi aduce pizza dinainte comandată şi încălzită în cuptor. Mai e şi cidru ţinut la rece. La început s-ar zice că niciunul nu are chef de poveştile tatălui. „Pentru tata nu contează decât ceea ce putem povesti”, se plânge Taddel.

Jorsch este primul care pomenește de aparatul de fotografiat, exprimându-şi îndoiala că ar fi fost vorba, pe vremea aceea când încă mai existau minuni, de aparatul Agfa Box 54, cunoscut şi sub numele de Cutia I: „Probabil că modelul mai nou de Agfa, Box Spezial 64, cu optică mai fiabilă şi lentile mai performante, a fost cel cu care bătrâna Marie...”

Pat spune: „Ce contează cu ce a fotografiat? Oricum am crezut-o”.

Înainte ca Taddel să-l poată contrazice, tatăl întoarce cu mâna sa fantomatică microfonul de masă spre Lara.

Noi am fost cu toţii botezaţi. Voi, băieţii, şi cu mine încă de când stăteam pe Karlsbaderstrasse. Taddel la Friedenau. Când a fost rândul meu, tu, Pat, ai făcut scandal, da, pentru că slujba se lungea prea tare, devenise plictisitor să tot stai în biserică. Aşa a fost! Tăticul voia să fim botezaţi, chit că el, unul, nu credea în nimic, dar cu toate astea a plătit ani la rând taxa de cult. Cât despre mama, care a fost crescută, cum era obiceiul în Elveţia, după tezele lui Zwingli1, ea s-a dezis, de fapt, de tot ce ţinea de biserică. Totuşi a fost de părere că „dacă trebuie neapărat, atunci, poftim, cu tot hocus-pocusul, deci catolic”. Şi când a venit rândul lui Taddel, numai ce l-am auzit spunând: „Ce vor face copiii mai târziu, când vor considera că sunt maturi, trebuie să decidă ei înşişi: din orice asociaţie se poate ieşi”.

În afară de asta, se pare că ar mai fi spus: „N-are ce să le strice dacă învaţă de mici cum a început, chipurile, totul, cu povestea despre măr şi şarpe”.

Afirmaţie care precis voia să spună, cu referire la

păcatul originar, că din asta ni se trag toate.

Dar nu ne-a povestit numai despre Adam şi Eva, ci şi ce s-a-ntâmplat între Cain şi Abel.

1. Ulrich Zwingli (1484 – 1531) – reformator elveţian, considerat întemeietorul bisericii reformate elveţiene.

De toţi cei care au avut voie să se suie în Arca lui Noe şi de cei care n-au avut…

Şi tot ce s-a întâmplat mai târziu, minunile, cum Iisus putea merge pe apă încălţat în sandale, cum dintr-o singură pâine a făcut mii şi cum i-a spus unui schilod: „Ia-ţi patul tău şi umblă”.

Şi, probabil pentru că suntem gemeni şi ne ciondăneam tot timpul, povestea lui Esau cu dreptul primului născut şi cu blidul de linte cred ne-a zis-o de o sută de ori, în orice caz de fiecare dată când gătea felul lui preferat, anume mâncarea de linte.

Oricum, nu ne-a stricat cu nimic faptul că am fost botezaţi, nu-i aşa?

Dar nici bine nu ne-a făcut.

Numai cu surorile noastre după tată lucrurile s-au petrecut cu totul altfel. Nici Lena, nici Nana n-au fost botezate, drept pentru care au fost crescute de mamele lor la modul mai degrabă păgân. De aceea Lena, când a împlinit doisprezece sau treisprezece ani – pentru că simţea o anume lipsă, bănuiesc – a vrut neapărat să se boteze, şi anume catolic, pentru că era mai spectaculos. Botezul a avut loc odată cu prima comuniune, cu mult public. Ce circ a mai fost şi cu rochia ei! La început o voia simplă, ca o cămaşă de noapte, apoi şi-a dorit tafta şi volănaşe, ca să arate la prima ei apariţie în lume ca o mică mireasă.

În orice caz, noi doi şi Taddel, împreună cu tata, am fost de faţă la eveniment. Totul ca la carte: ridicaţi-vă,

aşezaţi-vă, acum să cântăm, ridicaţi-vă din nou…

Am auzit de la Mieke şi Rieke, celelalte surori vitrege ale Lenei, că voi, băieţi, aţi stat cuminţi într-o bancă împreună cu tata şi aţi cântat din toţi rărunchii.

Da’ de unde, numai tăticul a cântat, mult prea tare şi extrem de fals.

A fost deosebit de penibil.

Noroc că bătrâna Marie nu era acolo. Cu obiectivul special al aparatului ei Agfa l-ar fi prins cu siguranţă pe Necuratul în persoană şi l-ar fi încuiat în camera ei obscură, ca să nu…

Bineînţeles, tata i-ar fi spus: „Trage o poză, Mariechen, vrem să vedem cum domnul Satan, deghizat în ministrant, îi şopteşte dragei noastre Lena, care în câteva clipe va fi botezată, dar are deja un chip de înger, un banc porcos”.

Şi Lena, căreia îi plac bancurile deocheate…

Ce păcat că n-am putut fi de faţă – de ce oare? Mai târziu, mult mai târziu, când eram deja de mult mamă, Lena îşi începuse cursurile de actorie, iar Nana, care împlinise şaisprezece ani, suferea din dragoste, dar nu voia să vorbească despre asta cu nimeni, am plecat noi, trei fete cucuiate, cu tata în Italia şi am vizitat bisericile din Umbria şi, evident, muzee. Şi atunci am observat că Lena mai crede încă. Cel puţin aşa părea când o vedeam închinându-se peste tot, la Assisi, la Orvieto sau oriunde altundeva, cu apă sfinţită. Aproape că mi-a venit să încerc şi eu, dar numai aproape. Şi mai ştiu de la Nana că pe când urma şcoala de moaşe la Dresda, dar tot mai era îndrăgostită de tipul ei egocentric, a fost la Meissen cu tine, Pat, când te-ai dus s-o vizitezi. Ca să vedeţi oraşul, cred. Şi în catedrala de acolo aţi aprins amândoi lumânări în faţa altarului… Aşa să fi fost oare?

Da, am făcut-o pentru că tatălui nostru, când avea doar şaptesprezece ani şi a fost rănit cu puţin înainte de

sfârşitul războiului, i s-a pus un pansament nou în castelul din Meissen, care fusese transformat într-un fel de spital de urgenţă... Precis că doar de asta am...

Poate că la fel aş fi făcut şi eu dacă eram acolo, deşi nu sunt nici pe departe credincios, la fel ca Jasper şi Paulchen. Pentru că amândoi, la fel ca mine mai apoi, au crescut cât se poate de normal.

Imposibil să nu fi avut habar de religie, pentru că mama lor, cu titlu strict profesional a cântat mulţi ani la orgă în Wedding, duminică de duminică, şi nu ştia pe de rost numai piesele pentru orgă ale lui Bach, ci şi toate cântecele bisericeşti, chiar dacă nu era credincioasă...

Şi Mariechen a noastră? Ea în ce credea?

Clar ca lumina zilei, în aparatul ei.

Era minunea ei personală.

A fost chiar un obiect sacru pentru ea.

Aşa e! Mi-a spus odată: „Aparatul meu e ca bunul Dumnezeu: vede tot ce este, ce a fost şi ce va fi. Nimeni nu-l poate păcăli. Vede până în adâncul sufletului”.

Şi că Hans al ei se află în Rai, asta era pentru ea de la sine înţeles.

Dar catolică, aşa ca noi la început, sigur n-a fost.

Oricum, săvârşea şi ea o taină, chiar dacă altfel decât cu ostia, potirul, tămâia şi celelalte.

Tata a spus la un moment dat: „Mariechen a noastră vine din Mazuria şi o ţine scai cu vechii zei prusaci1. Se numeau Perkun şi Potrimp şi Pikoll”.

Uneori murmura tot felul de boscoane în timp ce punea un film nou în aparat. Repeta mereu „şase pe nouă”, care era formatul fotografiilor, dar suna ca o formulă magică.

Tocmai asta spun şi eu. Dumnezeule, cât a trecut de atunci. Dar îmi amintesc foarte clar de rochia mea de la prima comuniune, pentru că bătrâna Marie, cu Agfa Box-ul ei vrăjit, din toate părţile m-a... Şi în fotografiile pe care

trebuie că le-a făcut scurt timp înainte de comuniune, pentru că acolo mai port coroniţă, rochia mea e deja mânjită cu sos de ciocolată, lucru care nu se putea întâmpla decât după, când toată lumea era la masă şi vorbea vrute şi nevrute, pentru că n-aş fi putut primi trupul Domnului decât pe nemâncate, bineînţeles, dar în copilărie eram nebună după dulciuri, indiferent dacă era vorba de budincă sau de tort… Ia te uită, Lara dragă”, spunea atunci bătrâna Marie, „cutia mea ştie dinainte cu ce

1. Zeităţi prusace, în orig. *Prozzengötter*, care locuiau în trunchiul unui copac, preluate şi de populaţia mazuriană.

O să te mânjeşti”. Habar n-am ce s-a ales de fotografia cu petele de ciocolată. În albumul meu sunt lipite doar pozele pe care le-a făcut cu Leica şi care arată cât se poate de normal. Dar toate instantaneele pe care le-a făcut cu cutia-minune atunci când ai fost botezat tu, preaiubitul nostru Taddel, au dispărut. Asta se petrecea în biserica din Friedenau…

Erau acolo doi diaconi simpatici, la care mergeam mereu cu plăcere, pentru că amândoi…

Mai târziu au fost mutaţi disciplinar…

Probabil că erau prea de stânga.

În fotografiile de după botez se află în preajma lui Taddel. Şi naşa ta, una cu părul creţ, prietenă cu tata şi mama, te ţinea în braţe de parcă ai fi fost al ei. Iar micuţul nostru Taddel făcea o mutră pe care o mai face uneori şi în ziua de azi: de parcă l-ar fi jignit cineva. Dar altfel arăta foarte normal, o fotografie tipică de botez, doar că deasupra ta şi-a naşei tale plutea un fel de spirit, să zicem un înger păzitor, aşa mi-a şoptit la ureche bătrâna Marie când mi-a arătat poza, în mare secret. Ei, da, arăta cam cum arată în zilele noastre un înger păzitor din reclamele

societăţilor de asigurare, care fâlfâie pe ecran să te apere de orice rău, micuţa mea Emma râde de fiecare dată când îi vede. Numai că îngerul care plutea deasupra lui Taddel al nostru purta ţoale de fotbalist, cu tot cu ghetele de rigoare, care nu se asortau de niciun fel cu aripile desfăcute. Şi Taddel al nostru – ia, nu mai lua imediat privirea asta jignită! –, care, cum ştim, a fost dintotdeauna nebun după fotbal, a jucat la început pentru un club din Friedenau. Iar apoi, când a stat cu Jasper şi cu Paulchen la ţară, bătea mingea în echipa satului. Şi mult mai târziu, când erai deja student la Pedagogie, pentru că, săracul de tine, ai avut mult de suferit din cauza şcolii, erai mai mereu prin deplasări cu echipa, ba până şi azi, împreună cu fiică-ta, la fel de nebună după fotbal – doar e adevărat, Taddel! –, eşti un fan credincios al echipei Sankt Pauli. Ei bine, din câte ştiu, cu tot fotbalul tău, n-ai suferit niciodată vreo accidentare serioasă, cu siguranţă pentru că îngerul tău păzitor te-a apărat de duelurile prea dure unul la unul…

Dar n-am crezut niciodată cu-adevărat în asta, deşi bătrâna Marie mi-a arătat câteva poze.

Fie că ai crezut sau nu, uite că ne-a fost de folos faptul că noi, cei patru copii drăgălaşi de pe Nietistrasse, am fost botezaţi, chiar dacă azi nimic nu mai…

…sau doar un pic.

Aşa a zis şi tata, când, nu mai ştiu unde, a vorbit despre religie cu mine şi Pat: „Nu trăiesc un sentiment religios decât atunci când şed între copaci cu hârtie şi creion şi mă minunez de ce-i mai trece prin cap naturii”.

El a fost mereu aşa, indiferent dacă desena capete de peşti după ce ne făceam cumpărăturile la piaţa din Friedenau sau ciuperci culese într-o excursie duminicală în Grunewald, pe vremea când încă eram o familie adevărată.

A fost o perioadă veselă aceea când Taddel abia fusese botezat, iar tata şi mama ne-au adus curând după

aceea haine veritabile de indieni din America, unde, pentru că mama nu voia să ia avionul, au călătorit cu un vapor care, la o viteză a vântului de doisprezece noduri, era cât pe ce să se scufunde…

Erau din piele întoarsă cu franjuri…

A apărut şi în ziare povestea cu transatlanticul italian…

Şi tu, Lara, ai purtat cel mai mult timp hainele indiene…

Au fost chiar şi morţi, pentru că un val uriaş…

Arătai ca fiica lui Winnetou, dacă ar fi avut o fiică…

…o gaură cât toate zilele chiar sub puntea de comandă…

Era un vapor de lux, se numea „Michelangelo”, mi se pare…

Imaginaţi-vă că Mariechen. ar fi fotografiat vaporul înainte de furtună, când era încă în port, coşul, puntea…

În tot cazul, la noi acasă lucrurile mergeau încă foarte bine.

În fiecare an venea o nouă bonă, astfel că mama avea timp destul pentru sine.

Întâi a venit Heidi, apoi Margarete, apoi…

Şi tăticul, când nu era plecat în vreo călătorie, şedea cuminte sus, în mansarda lui şi scria lucruri pentru care, în mod excepţional, nu avea nevoie de Marie, fiindcă în ceea ce scria era numai vorbărie…

Pariem că l-a fotografiat totuşi în timp ce scria?

Lucra la piesa de teatru în care muncitori de pe Stalinallee şi bătrâni ţigani zdrenţăroşi au încercat să organizeze în acelaşi timp o revoltă…

Când scria, cu siguranţă că îi era totuna dacă Marie îl fotografia sau nu.

Dar unii au huiduit când s-a jucat *Plebeii*1.

Iar mai apoi, când au ieşit fotografiile din camera obscură, arătau de parcă teatrul ar fi ars în flacări.

Dar lui nu prea i-a păsat ce au scris ziarele despre asta…

În scurtă vreme şedea din nou liniştit în mansarda lui…

…ca Uwe, vecinul de la numărul paişpe. Şi el stătea tot aşa sus în pod şi scria…

Unul slab ca un păstaie, cu ochelari.

Îl enerva groaznic că Atze şi cu mine vorbeam cu un accent berlinez atât de puternic.

Şedea adesea cu tata pe terasa din faţa casei şi bea bere după bere.

Vorbeau şi vorbeau întruna.

ăla îl făcea pe tata să râdă, noi deloc.

În casa noastră se întâmpla mereu câte ceva, aveam tot timpul oaspeţi, iar printre ei şi câţiva ţicniţi.

1. În orig. *Die Plebejer proben den Aufstand* (*Plebeii încearcă o răscoală*) – cea mai importantă lucrare teatrală a lui Günter Grass, controversată la vremea apariţiei (premiera a avut loc la Berlin în ianuarie 1966), în care se problematizează ideea puterii şi a lipsei de putere, curajul şi laşitatea etc.

Odată, când tata era în campanie electorală şi tu, Taddel, abia te născuseşi, într-o noapte a ars uşa casei.

Se pare că au fost nişte nebuni de dreapta, cu cârpe şi o sticlă cu benzină…

Iar apoi noaptea veneau la noi poliţişti ca să stea de pază, erau foarte liniştiţi şi simpatici.

Şi-apoi am plecat în vacanţă în Franţa. Cu toţii, împreună cu bona cea nouă. Cred că era Margarete, o fiică de preot care roşea toată când cineva intra în vorbă cu ea.

Şi îndată, la dorinţa tatii, ni s-a alăturat şi bătrâna Marie.

Poate că a fost iubita lui.

Nici pomeneală! Mama ar fi băgat de seamă.

Eu n-aveam habar nici cât negru sub unghie de ce se petrecea în jur…

Oricum, în Bretania, unde ne petreceam vacanţa, existau o mulţime de buncăre rămase din timpul războiului, mai ales de-a lungul plajei nisipoase unde mergeam noi. Unele erau enorme şi, dacă nu făceai pe tine de frică, aşa ca mine, te puteai căţăra în ele.

Dar înăuntru puţea a pişat şi a căcat.

Şi de pe unul din buncăre, o cocoaşă rotundă de beton cu deschizături pentru mitraliere, făceam concursuri de sărituri. Jorsch sărea cel mai departe, era mai uşor decât mine.

Motiv pentru care tata îmi spunea „fulguşor”. Şi chiar în momentele acelea, îmi aduc şi acum aminte, bătrâna Marie ne tot fotografia cu Agfa Spezial al ei, pe care îl luase cu ea în vacanţă. Da, ne fotografia cum săream de pe acoperişul buncărului, cât mai departe, printre dunele…

Se lungea într-o groapă din nisip şi de jos ne…

Erau instantanee care cu un aparat normal, chiar şi cu Agfa Spezial cu triplă diafragmă, n-ar fi ieşit niciodată, dar cu cutia bătrânei Marie…

…care, să fie clar, a fost o cutie magică şi nu funcţiona normal, ci era sărită de pe fix, de asta putea…

Dar mai târziu, când bătrâna Marie a developat fotografiile în camera obscură, tata le-a distrus imediat, pentru că aparatul – aşa i-a povestit mamei – ne-a transformat pe amândoi în nişte soldaţi foarte tineri, cu căşti de oţel mult prea mari pe cap şi cu măşti de gaz atârnate la gât.

Şi în fotografiile rupte se pare că s-ar fi văzut cum noi – mai întâi tu, Atze, apoi eu – ne desprindem de acoperişul buncărului şi sărim cât de departe putem, pentru că pe plajă începuse debarcarea – după cum se

poate vedea în planul îndepărtat, cu găurile de obuze şi tot restul –, iar buncărul era o posibilă ţintă sau, pur şi simplu, pentru că ne căcam pe noi de frică şi voiam s-o ştergem de-acolo cât ai zice peşte, un salt lung de pe acoperişul buncărului şi de-acolo, ţuşti! printre dune, spre spatele frontului, unde…

E de la sine înţeles că tăticul n-a vrut să vadă una ca asta: voi, băieţi de şaptesprezece ani, cu bocanci de soldat, cu căşti de oţel pe cap şi poate chiar cu arme automate… Aşa trebuie să fi arătat el însuşi pe vremea războiului. A mai visat mult timp despre asta, uneori gemea în somn…

„Asta e prea din cale-afară, Marie!”, trebuie că a strigat el furios, înainte de a face bucăţele toate fotografiile.

Dar Mariechen nu i-a rămas datoare cu răspunsul: „Cine ştie ce ne mai aşteaptă. Cu treburile astea te obişnuieşti repede”.

În rest, vacanţa pe plaja unde mai demult fusese fortificaţia Atlanticului a fost foarte veselă, cu înot şi scufundări. Tata a gătit mult peşte, la care s-au adăugat crustacee vii; la vremea refluxului se plimba cu tine, Lara, de-a lungul plajei.

Îţi aminteşti?

În căutare de stridii…

Şi mama încerca, numai pentru sine, paşi de dans. Fără muzică. Doar aşa.

De tine, Taddel, a avut grijă Margarete, pentru că erai încă foarte mic. Îmi amintesc doar că de la bun început, cu o minge…

Vorbiţi numai tâmpenii, toată povestea asta cu buncărul şi cu fotografiile rupte e o invenţie, de parcă tata… Numai chestia cu fotbalul şi că dintotdeauna am fost nebun după minge, încă dinainte de-a învăţa să merg, în asta e un dram de adevăr.

Mai târziu ai colecţionat fotografii ale lui

Beckenbauer, Netzer şi mai ştiu eu cui…

Da, aşa a fost. Dar modelul meu nu era micuţul Müller cu picioarele lui în formă de paranteze, chiar dacă el a marcat majoritatea golurilor, ci Wolfgang Overath. Însă povestea cu îngerul păzitor, pe asta ai inventat-o tu, Lara, sau altcineva. Bătrâna Marie mi-ar fi arătat cu siguranţă fotografia după ce am plecat de aici, apoi când am jucat în echipa sătească şi chiar am reuşit să-l conving pe tata să joace şi el la echipa de seniori, când la un meci amical împotriva echipei şantierului naval lipsea un atacant. I-am făcut rost de tot, ghete, echipament pe măsură. Arăta super când au intrat atacanţii în teren. La început nu prea i-a ieşit treaba cu preluarea balonului, dar apoi, pe post de extremă stângă, a dat câteva centrări foarte bune în careul advers. Pentru că a rezistat până în a doua repriză, a primit şi aplauze. După care a trebuit totuşi să fie schimbat. În ziarul local a apărut apoi cu litere mari: „Noua extremă stângă!”. Bineînţeles, era un comentariu politic, pentru că tata era cunoscut pe atunci ca un cal breaz pentru opiniile lui socialiste. Şi acolo, în sat, câteva capete pătrate au stârnit lumea împotriva lui. Dar un gol tot n-a reuşit să dea, chiar dacă în fotografia pe care a făcut-o bătrâna Marie părea să fi marcat. De fapt, ea se afla, în momentul când bătrânii noştri domni erau conduşi cu patru la zero, în spatele porţii echipei şantierului naval cu aparatul ei şi, judecând după fotografie, ai fi putut jura că el a marcat golul de onoare, şi anume cu capul, trimiţând mingea în colţul stâng de sus al porţii, dar cu siguranţă pe asta a cosmetizat-o cumva în camera ei obscură. În orice caz, când a fost schimbat el, scorul era de patru la unu. Începuse să şchíopăteze, nu mai putea. Dar nu-şi mai încăpea în piele de mândrie când, la trei zile după meci, mi-a arătat fotografia cu lovitura de cap. Pentru că a jucat neantrenat, genunchiul i se umflase rău. Zăcea pe canapea cu o pungă de gheaţă şi se văita:

„Of, n-ar fi trebuit…” Mă simţeam cam prost, pentru că eu îl convinsesem să joace… Sigur”, am spus eu, „golul tău cu capul a fost super tare!”, chiar dacă arbitrul din Beidenfleth şi toţi cei din sat erau convinşi că grasul Riemers de la Casa de Economii marcase golul. Aş vrea totuşi să ştiu cum a reuşit bătrâna Marie să facă asta cu ciudăţenia ei de aparat. Nu numai golul cu capul, ci şi povestea cu îngerul meu păzitor. Ar fi frumos să am într-adevăr unul… Mi-ar fi de folos şi la alt nivel… Dar şmecheria cu lovitura de cap a tatii a rămas pentru mine o enigmă până-n ziua de azi, fiindcă toţi din sat spuneau…

El, în tot cazul, crede şi acum…

Dar şi voi, dacă vă aude omul: „Aparatul dorinţelor! Cutia magică! Agfa Box-ul cu minuní!”. Şi mai ce? Eu o ţin pe-a mea: am îndoielile mele. Le-am avut întotdeauna. De fiecare dată m-am gândit: iarăşi un ambalaj care-ţi ia ochii. Dar n-am zis nimic, pentru că niciodată n-am fost complet sigur. Când bătrâna Marie m-a fotografiat numai pe mine, singur în camera mea, în faţa marelui poster cu Overath şi, special pentru ocazia asta, cu fularul de fan al lui FC Köln în jurul gâtului, mai târziu, când mi-a arătat fotografiile abia scoase din camera obscură, ai fi zis că Wolfgang Overath coborâse din poster şi stătea chiar lângă mine, că el însuşi îmi pusese fularul în jurul gâtului şi imediat după asta îmi strânsese mâna. Păcat că fotografiile nu mai există. Erau cu totul speciale. Trebuie că s-au pierdut sau au fost aruncate atunci când – ei, da, ştiţi voi de ce – m-am cărat din Berlin şi m-am mutat la ţară, la tata şi la noua lui nevastă. Acolo eram cel mai mare şi cred că i-am călcat pe nervi pe noii mei fraţi, Jasper şi Paulchen.

Sigur ai plecat pentru că la noi, în Nietistrasse, totul mergea anapoda în ce priveşte viaţa de familie şi pentru că…

Nu făceai nimic toată ziua, ţi se părea că eşti inutil.

Motiv pentru care micuţul nostru Taddel a vrut

neapărat o nouă familie…

Da, exact! Dar înainte – doar toţi spuneţi acelaşi lucru –, când totul decurgea normal, asta era numai o impresie. Voi, fraţii mei mai mari, pe care de fapt aş fi vrut să vă admir, vă certaţi tot timpul şi nimeni nu ştia de ce. Şi tu, Lara, erai o smiorcăită, nu te înveselea decât potaia ta, care arăta groaznic, dar pe care poate că eram un pic gelos. La început n-am vrut să cred că Joggi ştia să meargă cu metroul în lung şi-n lat, ba chiar să schimbe linia. Mama era adesea prinsă cu ale ei, iar tati stătea cocoţat în pod şi se gândea la poveştile lui aiurite sau pleca în străinătate sau era în campanie electorală, în *Walkampf*, aşa că la început, când eram încă mic şi nu mergeam la şcoală, *Wal* ăsta mă făcea să mă gândesc mereu la balene uriaşe şi-mi spuneam că e din nou departe, la vânătoare de balene…

Chiar şi la locul de joacă de la colţul cu Handjerystrasse le-ai spus prietenilor tăi: tăticul meu se luptă cu o balenă, de-adevăratelea, cu harponul…

Dar niciunul dintre prietenii mei n-a râs de mine, în timp ce voi, acasă, ce să spun, până şi mama, care pe atunci – îmi amintesc perfect – dădea examen pentru permisul de conducere, fiindcă tata nici nu voia să audă…

Nu vrea şi nu poate nici acum.

Prima noastră maşină a fost un Peugeot.

Se întâmplau multe în oraş pe atunci, când tata era în campanie electorală şi mai mereu plecat.

Dădeau şi la televizor: manifestaţii şi intrări în forţă ale poliţiei, cu tunurile cu apă.

Eu aveam trei sau patru ani. Puneam mereu întrebări. Dar un răspuns adevărat nu mi-a dat nimeni. Voi, fraţii mei mai mari, nici gând. Aveaţi cu totul altceva în cap. Pat cu siguranţă fetele, Jorsch maşinăriile lui. Iar tăticul, eram absolut convins şi nimic nu mi-ar fi putut zdruncina această convingere, era la vânătoare de balene. Unde mai pui că bătrâna Marie mi-a arătat nişte fotografii,

cu siguranţă o duzină sau chiar mai multe, şi mi-a spus: „Le-am făcut special pentru tine, micuţul meu Taddel, ca să ştii pe unde umblă tăticul tău”, Erau puţin mişcate, pentru că, aşa cum mi-a explicat ea, în Atlanticul de Nord erau valuri mari în perioada aceea. Cu toate astea îl vedeai clar stând pe puntea cuterului – semăna leit cu el, cu mustaţa lui groasă, chiar dacă purta o căciuliţă caraghioasă de lână. Arăta super. Stătea la prora cuterului, înarmat cu un harpon adevărat, şi ţintea – cu mâna stângă – spre ceva care nu apărea în fotografie. Dar în celelalte poze se putea vedea că a aruncat şi şi-a atins ţinta, chiar şi cu stânga. Funia era foarte întinsă, pentru că balena trăgea de ea şi de aceea cuterul înainta ca vântul. Şi aşa mai departe, până la ultima fotografie, în care puteai recunoaşte cocoaşa balenei, cu harponul înfipt în ea. Ba chiar am crezut şi aş fi jurat că am văzut cu ochii mei că tăticul s-a căţărat pe cocoaşa balenei, care nu murise de-a binelea, ca s-o lege zdravăn de cuter cu un odgon. O operaţiune riscantă, la ce valuri înalte erau. Din păcate, n-am avut voie să păstrez nici măcar o singură fotografie. „Sunt secrete, micuţul meu Taddel. Nimeni nu trebuie să ştie pe unde umblă tăticul tău şi ce face, aşa, în timpul lui liber”, spunea bătrâna Marie.

E o poveste cam trasă de păr.

Sună ca *Moby Dick* – filmul l-am văzut cu siguranţă la televizor, poate că şi tu.

Pat şi cu mine ştiam ce se petrecea în realitate în campania electorală, chiar dacă nu ne dădeam seama prea bine în ce anume crede tata şi nici de ce se înverşunează atâta. Discursuri, discursuri şi numai discursuri!

Pentru că aceasta era deja a doua campanie electorală în care se implica. Cu patru ani înainte, când tu, Taddel, tocmai te născuseşi, era vorba de Brandt, care încă mai era doar primarul Berlinului, şi despre ssocialişti, pentru care tata a conceput chiar şi un afiş, unul cu un

cocoş care cânta „Espede" 1.

În vremea aceea bătrâna Marie a făcut cu totul altfel de poze cu Agfa Spezial al ei. Cum spuneam, era înainte de alegeri, când am plecat în vacanţă în Franţa.

Dar n-aveai cum să-ţi dai seama de ce e-n stare aparatul. Era de fapt o simplă cutie, care avea în faţă trei ochi. Unul mare la mijloc şi doi mici la stânga şi la dreapta...

Erau vizoarele aparatului Agfa Spezial. Şi cel mare de la mijloc, obiectivul.

Asta am spus şi eu! Şi deasupra era ferestruica prin care priveai imaginea, dar pe care Marie n-o folosea niciodată. Şi jos, la dreapta, se afla declanşatorul şi încă o manetă pentru rola de film...

Şi trei diafragme şi trei inele de distanţă...

Era tot ce trebuia. Mai mult n-aveai ce să vezi. Mi-am lipit urechea de el. Mi-a dat voie Mariechen. Nu se auzea nimic. Tocmai asta era, o cutie magică, cum ai botezat-o tu, Lara. Sau o cutie minune.

Dar ceea ce am crezut mult timp că e doar vrăjeală a fost faptul că aparatul vedea lucruri care nu se întâmplaseră niciodată.

N-o lua aşa în tragic, Taddel! Azi, când totul e computerizat, iar imposibilul, în spaţiul virtual, devine posibil...

Pe atunci eram nebuni după Beatles...

...şi, în comparaţie cu asta, ce vezi astăzi la televizor în materie de *fantasy* şi *thriller*...

1. În orig. *SPD* – Partidul Social Democrat.

Odată, când tata a fost la Londra, ne-a adus cele mai noi înregistrări: *Sgt. Pepper's Lonely Hearts Club Band, Lovely Rita şi When!" în Sixty-Four* al lui Paul McCartney...

Da, dar uite, de pildă, numai din punct de vedere

optic, cutia cea veche a bătrânei Marie n-ar face faţă nici măcar la *Harry Potter*…

Însă tu, Lara, îl ascultai mereu numai pe prostul tău de Heintje1: „Mămico, dăruieşte-mi un căluţ…"

„Un căluţ m-ar face să mă simt în Rai…"

Sau când la cinema dinozaurii reînviau…

Am ascultat mereu doar Beatles, până când, pentru Pat, Rolling Stones au devenit numărul unu, în timp ce eu rămăsesem tot cu căpăţânile alea de ciupercă din Liverpool, după care a început să-mi placă Jimi Hendrix, apoi Frank Zappa…

…și totul e animaţie realizată pe computer. Şopârle zburătoare şi altele…

În orice caz, ne-am lăsat plete. Ale lui Pat erau buclate, ale mele mai linse, dar curând au ajuns mai lungi decât părul Larei.

În afară de asta, ceea ce se petrecea afară – în oraş, vreau să spun – era cu mult mai interesant. Nici n-apucam să mă plictisesc, poate cel mult duminica. Eram prea tineri ca să participăm la mişcare, când a venit şahul Iranului în vizită oficială şi iranienii care jubilau s-au năpustit cu răngi şi ciomege asupra studenţilor, a fost chiar şi un mort.

1. Heintje – cântăreţ olandez, copil minune devenit celebru cu hitul său Mamatschi din 1967.

pentru că unul dintre poliţişti a tras, dar peste tot unde găseam un locşor cât de mic, eu şi Jorsch scriam „*Make Love not War*" şi ne-am fi dorit să fim tot timpul în oraş, unde mereu se întâmpla câte ceva.

Şi exact într-un asemenea moment, când ne doream lucrul ăsta, ne-a prins bătrâna Marie cu aparatul ei Agfa Spezial, aşa că am văzut apoi cum eu şi Atze, la braţ cu Rudi Dutschke, un chilian, şi cu alţi câţiva tipi, am ieşit să demonstrăm pe Kudamm. Clar, pentru că eram împotriva

războiului.

Împotriva celui din Vietnam, oricum.

Dar fotografiile în care apărem în primul rând al demonstranţilor, strigând „Huo” sau sloganuri împotriva lui Springer, au fost pur şi simplu fotografii ale dorinţelor noastre, întocmai ca fotografiile dorinţelor Larei sau acelea pe care mi le-a arătat mai târziu bătrâna Marie. Printre ele erau câteva în care eu şedeam într-o maşină construită de mine însumi şi care, bineînţeles, putea fi condusă, dar putea şi zbura. Semăna cu macheta pe care mi-o înjghebasem singur dintr-o mulţime de piese disparate, jumătate Land Rover, jumătate elicopter. Atâta doar că în fotografie macheta mea era în mărime naturală şi putea nu numai să meargă pe şosea, ci şi să zboare... Pentru că în toate pozele mă puteai vedea pe mine pilotând-o peste acoperişurile din Friedenau... viraj la dreapta, viraj la stânga... La stânga, sub vehiculul meu multifuncţional, se afla primăria din Friedenau, în faţa ei piaţa, cu precupeaţa grasă care vindea peşte şi cu vânzătorul de flori nebun, care îmi făceau amândoi semne cu mâna, şi Nietistrasse cu casa noastră... Ce vrei, Taddel?

Doar o întrebare simplă: cum s-a ajuns la această fotografie absolut ţicnită cu maşina de zburat?

La asta primeşti un răspuns simplu: în ogeacul meu – Pat îl avea pe al lui, în care totul era în perfectă ordine –, pentru că mama, numindu-ne „demonii certei”, ne separase printr-un perete despărţitor, mi-am făcut, dintr-o mulţime de piese şi jucării de fier rămase de la diverse aniversări, o astfel de maşină care putea să zboare. Şi când bătrâna Marie m-a văzut şurubărind în „haosul” acela, cum numea tata atelierul meu de montaj, a strigat: „Pune-ţi o dorinţă, Jorsch, repede, pune-ţi o dorinţă!” şi-a început să ţăcăne din Agfa Spezial-ul ei, mai întâi ţinându-l pe burtă, apoi s-a lungit pe spate şi a îndreptat obiectivul în sus, unde nu se afla nimic, zero barat, şi a făcut aşa un

film întreg. Iar mai târziu, pentru că mi-am dorit din toată inima aşa ceva, a moşmondit cu aparatul ei şi m-a aşezat printre Beatles: şed la baterie în locul lui Ringo Starr şi port ţoale ţipătoare.

A fost regina şiretlicurilor cu cutia asta a ei.

Mie mi se părea mai degrabă făcătoare de minuni.

Pe atunci mai credeam încă în minuni.

Poate pentru am fost cu toţii botezaţi.

Asta chiar şi tatălui i se pare un pic cam prea catolic. Copiii au crezut totul, chiar şi Taddel, cel mai lucid dintre ei... Pentru că Mariechen se apuca să fotografieze în vânt şi gata, următoarea minune era deja bifată. Dorinţele se împlineau. Lacrimile se uscau. Şi Lara zâmbea, ceea ce era un lucru rar şi de mare preţ.

Totuşi tatăl a mizat pe scepticism. Războaielor care nu vor să se termine, nedreptăţii care creşte, ipocriziei creştine le opunea refuzul său. Uneori prea tare, alteori prea în şoaptă. Mai târziu îndoiala a devenit un personaj instalat sub orice suprafaţă, pentru care doar melcii erau în afara oricărui dubiu. Pentru că multe din cele tipărite drept realitate se petreceau cu totul altfel şi, cu toată buna-credinţă, o apucau în direcţia greşită. Ceea ce era dat drept solid se clătina. Speranţele se topeau după cum bătea vântul. Până şi dragostea încerca dezorientată căi ocolite, se fofila.

Şi, în plus, toate acestea se întâmplau în pas cu vremea. Numai Mariechen putea suspenda curgerea timpului. Intuiţiile ei erau prinse în instantanee. Dorinţele, vânate de aparatul ei sărit de pe fix, dar care dezvăluia, scotea la iveală, divulga... De asta copiii nu trebuie să afle ceea ce tatăl lor a trecut sub tăcere. Niciun cuvânt despre vinovăţie, despre lucruri de felul acesta livrate în vrac. Numai faptul că odinioară, când Mariechen putea depune mărturie în alb-negru pentru toate, existau îngeri păzitori

trebuia să rămână în afara oricărei îndoieli…

Talmeş-balmeş

Au fost odată patru, mai târziu opt copii, care astăzi trec drept oameni maturi; dar ce înseamnă a fi matur? Recidivele sunt permise.

Deocamdată sunt trei, aşezaţi pe scaune. De îndată ce poate pleca de la locul de filmare, aflat într-un studio din apropiere, Taddel, care şi-a invitat fraţii, vrea să participe şi el la discuţie… Neapărat!”, conform ultimului său e-mail.

Lena joacă în seara asta în Familia Schroffenstein. Nana e de gardă la clinica din Eppendorf. Jasper şi Paulchen nu au fost încă solicitaţi. La început, primii trei născuţi povestesc care mai e viaţa lor, ce urmează să li se întâmple şi ce s-a împotmolit. Vorbesc în limba mamei lor, germana helvetă. Pat se plânge de o ceartă conjugală care încă nu s-a potolit, Georg, cunoscut aici drept Jorsch, intenţionează să-şi pună ordine în cum o numeşte el, „situaţia financiară momentan dezechilibrată”. Lara e bucuroasă că încă nu trebuie să-şi facă griji pentru copiii ei mai mici. Se tachinează în joacă şi beau ceai. Este şi câte ceva de ronţăit. Numai Jorsch fumează.

Nenumăratele ceasuri de bucătărie de pe rafturi sunt dovada freneziei de colecţionar a lui Taddel, a căutărilor prin târgurile de vechituri din Hamburg. Mai târziu, soţia lui – care zâmbeşte întruna fără motiv, probabil pentru că e gravidă, iar în clipa aceasta pune pe masă, uşor absentă, o oală cu gulaş pe care soţul ei a pregătit-o dinainte – se va retrage la computerul ei, tot cu zâmbetul pe buze. Înainte de a fi fost dus la culcare, băieţelul întorsese casa cu fundul în sus şi pusese o mulţime de întrebări, aşa cum fac

toţi copiii de patru ani, întrebări ce-şi găsesc rareori răspunsul potrivit.

Acum fraţii mănâncă. Între timp, Pat vorbeşte la mobil, aranjează ceea ce el numeşte o „întâlnire de multă vreme amânată”. După ce au savurat gulaşul de miel, se instalează pe balconul cu vedere spre curţile din spate şi spre terenul unei şcoli, gol la ceasul acesta al amurgului. Ieri a plouat. Se aşteaptă alte ploi. Cu toate astea, sunt puţini ţânţari. În ghivece înverzesc ierburile aromatice ale lui Taddel, dovadă a spiritului său de familist, pe care îl subliniază cu plăcere.

Lucruri neexprimate plutesc în aer. Fraţii se aventurează cu greu în talmeş-balmeşul copilăriei lor, vorbesc în răspăr, uneori cu bucurie, alteori morocănoşi, insistă că în mai poartă pică. Pentru că aşa doreşte tatăl lor, începe Pat. Prevenitor, îl asigură pe Jorsch că nu vrea să stârnească nicio ceartă.

Mie îmi mergea aşa şi-aşa. Nici azi lucrurile nu s-au schimbat prea mult. Dar ce poţi să faci! În orice caz, la un moment dat Mariechen a început să spună „vai, vai, vai” şi „ce mai talmeş-balmeş” de fiecare dată când ne vedea.

Ca întotdeauna când presimţea ceva rău.

Avea nas pentru asta.

Se vedea cu ochiul liber că la noi totul o luase la vale. Mai întâi încetişor, dar apoi nu s-a mai putut face nimic.

Între timp am aflat pe pielea noastră.

Şi dintr-odată gata, s-a terminat.

Şi la şcoală eram codaşi.

Chiar şi tu, Lara. Eu, în orice caz.

Iar Taddel o aducea pe noua noastră bonă – oare cum o chema? – la disperare.

Dar tata nici nu se sinchisea de toate astea. Poate pentru că şi el a fost o loază, a rămas repetent şi aşa mai departe.

N-a putut să sufere şcoala.

Cu gândurile era oricum în altă parte.

Şi azi e tot aşa!

Nu poţi fi niciodată sigur dacă ascultă ce-i spui sau doar se preface.

Încă îmi mai aduc aminte la ce lucra pe atunci. Ceva cu un dentist, un student, doi elevi şi un căţel, care din cauza bombelor cu napalm din Vietnam urma să fie incinerat pe Kudamm, chiar în faţa terasei Kempiński.

În plus, avea probleme cu dantura maxilarului de jos.

Prognatism, aşa se numeşte asta.

Anestezie locală 1 s-a chemat cartea când a fost gata; pe copertă era un deget – poate chiar al lui – întins deasupra unei brichete aprinse, şi s-a ales cu o mulţime de necazuri de pe urma ei…

Mamă doamne, cum s-au mai năpustit criticii asupra lui când a apărut cartea.

Poate pentru că ei ar fi vrut să scrie numai despre trecut, şi nu despre lucruri actuale care mergeau anapoda.

Şi-apoi, la un moment dat, a început să deseneze melci, numai curse de melci şi „melci circulând contra curentului” 2, cum le spunea el.

Şi se comporta de parcă la noi în casă şi peste tot, în general, lucrurile decurgeau normal…

Şi mama era tot la fel, cu gândurile în altă parte. Poate pentru că un prieten al lor era bolnav, din ce în ce mai bolnav. Trăia departe, la Praga, cu familia şi avea…

Mamei îi era deosebit de drag.

Dar şi tata ţinea la el.

Noi habar n-aveam ce se petrece. Eu, cel puţin, eram preocupat de cu totul altceva, stăteam mai mult jos, în pivniţă, pentru că acolo…

1. În orig. *Ortlich betäubt* (1969).

2. În orig. *Aus der Tagebuch einer Schnecke* (*Din jurnalul unui melc,* 1972), în care Grass îşi explică poziţia

faţă de Partidul Social Democrat.

Bine, Jorsch, hai, povesteşte-ne…

A început pentru că tu ţi-ai făcut dintr-odată o prietenă. O chema Maxi. Şi cu toţii spuneau „e drăguţă foc. Ah, ce prietenă drăguţă are Pat al nostru!”

Ţinea mult la tine.

Păi cred şi eu, doar după fratele meu alergau fetele, după mine nu. Asta mă rodea. Aveam numai ghinioane. O dată m-am înfipt într-o maşină, fix în faţa casei, dar m-am ales numai cu un cucui. Altă dată mi-am julit tibia într-un cui ruginit. La care tata, bineînţeles, mi-a servit o frază consolatoare de genul: „Când eşti tânăr îţi trece repede. Uit-o, Jorsch, mai târziu o să-ţi meargă mai bine”. Şi nu era o minciună. În afară de asta, aveam nişte prieteni, patru băieţi, cu care am pus pe picioare o trupă de rock când abia împlinisem cincisprezece ani. Se numea Chippendales, aşa cred, bătrâna Marie ne-a dat ideea să-i spunem aşa. Aveam voie să repetăm în pivniţă…

Ce bubuială mai era!

Doi dintre băieţi cântau la chitară, unul era basist, celălalt baterist, iar eu mă ocupam de partea tehnică. E adevărat, trebuie că făceam destul de mult zgomot. De aceea nu repetam decât atunci când tata nu se afla în mansardă. Eram ambiţioşi, voiam să ne producem cândva, undeva, într-un local cu muzică rock. Dar fapt e că am rămas la faza repetiţiilor. Numai în fotografiile pe care bătrâna Marie le-a făcut într-o zi când ne aflam în pivniţă şi ea a apărut în uşă cu aparatul atârnat la gât părea că ne-am fi aflat la un concert în aer liber – semăna cu o scenă improvizată într-o pădure, unde de curând Rolling Stones făcuseră un imens. show…

Exact, îmi aduc aminte că s-a iscat scandal după aia…

…şi trupa noastră de rock cânta în faţa unei mulţimi

de mii de oameni. Totul era foarte clar: noi pe scenă, sus de tot! Marele nostru număr! Cântam *hard rock*. Mulţimea era în delir. Cerea bis după bis – în fine, aşa bănuiesc. Când bătrâna Marie mi-a arătat pozele şi eu am rămas cu gura căscată, mi-a spus, cu un rânjet discret: „Dar când va fi cazul o să-mi dai şi mie un bilet gratuit, îmi promiţi, Jorsch?”. Băieţilor nu le-am arătat niciodată fotografia. Mi-ar fi fost ruşine, pentru că, din punct de vedere al *sou*nd-ului, chiar era ceva de capul ăstora patru şi ar fi fost şi mai dezamăgiţi că pur şi simplu n-am reuşit să mergem până la capăt. De asta n-am avut niciodată o şansă reală, oricât de grozavi au fost băieţii. Mie, din păcate, chiar dacă aveam ureche muzicală, partea asta îmi scăpa. Şi la pianul vechi care zăcea prin casă ai exersat numai tu, nu-i aşa, Lara? Dar pentru partea tehnică a formaţiei noastre eu singur eram responsabil: amplificare, distribuţie tonală şi tot ce mai ţinea de asta. Cu siguranţă că de asta am devenit mai târziu, imediat după absolvirea şcolii profesionale la Köln, electronist specializat în combine muzicale, apoi, după o pauză ca simplu electrician, când n-am făcut altceva decât să dau găuri în pereţi, tehnician de sunet. Ani de zile – doar ştiţi şi voi – am umblat cu căştile şi microfonul-undiţă prin studiouri de film şi televiziune. Până şi azi îmi câştig pâinica tot ca inginer de sunet. În timp ce Pat, primul născut, avea în cârcă o sumedenie de poveşti cu fete, dar nu ştia ce vrea de fapt. Chiar aşa a fost, frăţioare! Dacă erai întrebat „ce-ai vrea să te faci?”, răspundeai „tăietor de frunză la câini”. Deşi bătrâna Marie ţi-a dat o idee bună şi acum lucrurile ar fi putut sta cu totul altfel pentru tine. Da, chiar aşa e! Mă refer la povestea cu magazinul de nasturi.

E o chestie cu fetele, mă mai apucă şi acum, din când în când. Ăsta sunt eu. Dar nu dura niciodată prea mult. Nici măcar cu Maxi, oricât o fi fost ea de drăguţă. Locuia în LMN, La Naiba în Praznic, în clădirile noi din cartierul Britz. I-am făcut o dată o vizită acasă. La o cafea şi-o

prăjitură, cum se spune. Eu cu tata şi cu mama, într-o duminică. Poate că ai fost şi tu, Lara. Ei, şi dacă nu, tot aia e. În orice caz, tata m-a făcut să mă simt extrem de prost când a cumpărat un buchet de flori de la automat, din staţia de metrou. Erau pentru mama lui Maxi. Dar mai apoi a fost foarte plăcut la ei la bloc. Apartamentul lor era unul cu vedere. Aveau faţă de masă adevărată şi covoare. Şi pereţii acoperiţi cu tapet înflorat. Foarte plăcut. Nu atât de gol ca la noi. Noi n-aveam nici măcar perdele la ferestre. Şi Maxi, îmi aduc aminte, era foarte emoţionată. Cu toate astea, n-a fost o relaţie de durată. Nu voia decât să asculte întruna ciripitul lui Mireille Mathieu, iar pe mine povestea asta, probabil cu Maxi cu tot, m-a plictisit repede. S-a lăsat cu lacrimi şi din astea.

Şi noi a trebuit s-o consolăm.

A ţinut la tine, săraca, încă multă…

Mi-a părut şi mie rău. Dar mai târziu a început povestea cu Sonja, care avea deja o fetiţă un pic mai mică decât Taddel. Mamă doamne, ce diferenţă. O femeie adevărată. Pe toate le ştia. Mă ajuta chiar şi la lecţii. Şi cum povestea s-a lungit, într-o bună zi mi-am făcut bagajele şi am plecat de acasă, m-am mutat la ea, dar stătea aproape, cu o stradă mai încolo, pe Handjery. Aveam deja şaisprezece ani şi oricum la noi acasă era o mare harababură, nici

Mariechen nu ne mai fotografia cu aparatul ei „puneţiodorinţă”, nu făcea altceva decât să spună „vai, vai, vai” ori de câte ori ne vedea.

Sau „ce mai talmeş-balmeş”…

Pentru că nimeni nu mai ştia care era treaba.

Şi eu am priceput abia mai târziu ceea ce înainte era doar o presimţire, anume când tata, întors dintr-una din călătoriile lui în România, l-a ajutat, ceea ce trebuie să fi fost destul de greu, pe un flăcău să plece din Transilvania.

Semăna un pic cu tata în fotografiile lui din tinereţe,

când era încă un mânzoc slăbănog.

Şi-acum locuia la noi, pentru că părinţii noştri erau de părere că e „foarte înzestrat. Din ăsta cu siguranţă se va alege ceva...”

Mereu spuneau: „Dar mai întâi trebuie să se adapteze în Vest, are nevoie de ajutor”.

Motiv pentru care mama s-a ocupat grijulie de el, dar apoi...

Bineînţeles că trebuia să te ocupi de el.

Era un tip interesant. Mereu serios, cu un aer aproape tragic.

Iar tata nu mai stătea pe acasă decât atunci când nu era în campanie electorală pentru SPD.

Apoi la Praga, unde ruşii intraseră cu tancurile cu câţiva ani înainte, a murit de o tumoare cerebrală prietenul mamei şi al tatii, ceea ce bănuiesc că a fost greu pentru amândoi, dar în moduri diferite.

S-au dus totuşi împreună la înmormântare.

Şi s-au întors de acolo muţi.

Nu-şi mai spuneau decât strictul necesar, cine ce cumpără, altceva nimic.

Şi asta îţi sărea în ochi, pentru că înainte aveau tot timpul câte ceva de discutat, despre cărţi, filme, muzică, tablouri, despre artă în general. Nu se plictiseau niciodată, ca mine. Râdeau şi dansau ca nebunii când veneau musafiri.

Şi musafiri veneau tot timpul.

Dar apoi asta s-a schimbat.

Totul s-a schimbat. Nu mai era niciun motiv de veselie.

Şi în casă totul se petrecea pe tăcute, pentru că între mama și...

Tocmai asta spun, că îţi puteai da seama, chiar dacă mai târziu eu nu mai dădeam decât rareori pe-acasă şi probabil mă gândeam că nu e treaba mea. Am început să

ţin un fel de jurnal. Mai scriu şi acum în el, indiferent dacă-mi merge rău sau bine. Pe atunci îmi mergea, într-o oarecare măsură. Aveam o legătură stabilă, ca o mică familie. Şi într-o zi eram cu prietena mea şi fetiţa ei pe Rheinstrasse şi, nu mai ştiu pentru ce, am vrut să cumpărăm câţiva nasturi, aşa că am intrat într-o mercerie. Aşa se numesc magazinele astea. Ei, doar ştiţi povestea: erau de toate acolo. Mii de nasturi din os, plastic, sidef, metal, lemn. Unii lăcuiţi, alţii îmbrăcaţi în stofă. De toate culorile, aurii, argintii, chiar şi nasturi de uniformă. Dreptunghiulari şi hexagonali. Rafturi întregi cu nasturi în cutii de carton, şi pe fiecare cutie era lipit câte un nasture, ca model. Am rămas muţi de uimire. Şi femeia în vârstă căreia îi aparţinea magazinul, văzând cum ne minunam, ne-a spus: „Puteţi cumpăra toată prăvălia. Oricum nu mai pot să mă ocup de ea, din pricina picioarelor. Ei, ce spuneţi? Nu costă mult”. Atunci prietena mea a întrebat, aşa, doar în glumă: „Cam cât?”, şi bătrâna i-a răspuns: „Numai două mii de mărcuţe”. Nu aveam atâţia bani. De unde să fi avut? Însă pentru că nu se mai putea discuta cu mama, l-am întrebat pe tata, care tocmai se întorsese dintr-o călătorie, dar nu serios, mai mult aşa, de poantă: „Ai putea să-mi împrumuţi două mii de mărci? Ţi-i dau înapoi”. Recunosc, erau o grămadă de bani. Era şi Mariechen lângă el în mansardă, iarăşi aveau ceva de discutat, atunci când l-am întrebat, aşa, pur şi simplu. Mai întâi avut loc un sfat. Şi Mariechen, după ce au șuşotit îndeajuns, trebuie că l-a convins pe tata...

La asta se pricepea...

Pe bătrâna Marie a ascultat-o.

Dar şi ea pe el.

Erau pe aceeaşi lungime de undă.

Poate pentru că veneau amândoi din est...

În orice caz, am primit cele două mii şi încetul cu încetul am golit tot magazinul bătrânicii. Toate cutiile de

carton cu zeci de mii de nasturi. Nu vă mint, erau foarte mulţi. Apoi mai erau cutii pline cu aţă, mătase de brodat, fermoare, ace de tricotat, degetare şi câte şi mai câte. Am depozitat tot calabalâcul ăsta în ordine – nu ca tine, aşa-i, Atze? – în pivniţa din strada Handjery, am făcut nişte rafturi special pentru asta. Apoi am scris pe toate cutiile numărul exact al fiecărui model de nasturi.

Şi cutiile cu restul de lucruri, cu aţele şi celelalte?

Doar ţi-am spus: tot! Şi într-una din zile numai ce-o văd pe Mariechen apărând în pivniţă cu aparatul ei puneţiodorinţă...

...şi, evident, fără blit, ca întotdeauna...

...a fotografiat peretele plin de cutii fără să-i fi spus eu „Trage o poză, Mariechen!”. Dar ceea ce a ieşit apoi din camera obscură nu i-ar fi trecut nimănui prin cap, nici măcar ei. Era ceva măreţ! Pe cuvânt: eu cu o lădiţă de vânzător ambulant atârnată la gât. O cutie prinsă cu curele, în care se aflau cei mai frumoşi nasturi ai mei, printre care unii foarte greu de găsit, aranjaţi ca la carte. Nasturi din corn de cerb sau sidef. Nasturi emailaţi şi nasturi de argint. Ca un adevărat negustor ambulant, îmi duceam prăvălia cu mine şi, cu părul meu lung, arătam „frumuşel foc”, cum a zis Mariechen încântată. În alte poze se vedea şi cum vindeam nasturii:

cu duzina sau chiar mai mulţi. O dată într-un magazin, altă dată în altul. Întotdeauna cu plata pe loc. Vânzătoarele din magazine păreau toate fermecate, pentru că în cutia mea existau nasturi care nu se mai găseau pe nicăieri, dar poate şi pentru că erau sensibile la buclele mele. Oricum, într-una din poze se vede cum primesc un sărut de la o doamnă ceva mai în vârstă. Când am văzut-o, m-am gândit: de ce nu, Pat? Ce se poate întâmpla? Mai încerci şi tu ceva nou. Şi jos în pivniţă, unde tata instalase pentru noi un banc de tâmplărie şi unelte ca să avem o preocupare, mi-am cioplit din lemn de fag o lădiţă exact ca

aceea pe care o purtam în fotografie. Eram îndemânatic. Şi tu, Atze, te pricepi…

Dar mai mult la chestiuni tehnice, pentru că pe mine…

În orice caz, Atze al meu şi cu mine am fost cu totul altfel decât tata, care nu ştie nici măcar să înşurubeze ca lumea un bec. Şi uite aşa, cu lădiţa mea atârnată la gât, care avea un capac brun-roşcat, dar interiorul era de culoarea naturală a lemnului, am făcut grămezi de bani pe Kudamm şi pe toate străduţele laterale, peste tot unde erau magazine şic de modă. Pentru că împlinisem şaisprezece ani, am putut să-mi fac rost de autorizaţie destul de uşor, aşa că încasam legal. Şi un an mai târziu, când tata venea în Nietistrasse doar din când în când, am putut să-i număr în palmă cele două mii. Am fost foarte mândru. Bănuiesc că şi el se mândrea cu fiul său. Dar aşa sunt eu: când afacerea mea a devenit înfloritoare – pentru că n-am măritat numai nasturii, ci şi aţa, mătasea de brodat şi chiar fermoarele –, mi-a trecut cheful de ea. Mă plictisea de moarte să fac bani cu nemiluita, şi muierile gălăgioase din magazine…

Asta a fost, frăţioare! Ai lichidat afacerea pentru te-au plictisit nasturii…

…sau te-au „plictiseat”, cum spuneai pe atunci.

Pur şi simplu ţi s-a luat.

În tot cazul, restul de boarfe care se mai aflau în depozit, inclusiv lădiţa, i le-ai dat unui prieten de al tău…

Exact, lui Ralf…

…pe nimica toată.

Şi acest Ralf, căruia după aceea i se spunea, din obişnuinţă, „Ralf-nasture”, mai ţine şi azi afacerea.

Ba chiar s-a extins, iar mai târziu a fabricat el însuşi nasturi din coarne de vită. Pur şi simplu nu voia ca totul să se termine odată cu nasturii tăi.

Şi, din câte am auzit de la prietena mea Lilly, Ralf-

nasture trăieşte binişor din asta.

De asta mi-aţi împuiat urechile amândoi, dar şi tu, Taddel, şi chiar tata uneori cu: „Ah, Pat, să fi rămas tu la nasturi”.

Da, dar tu ai vrut la un moment dat să te faci misionar sau ceva de genul ăsta, apoi, cu tot dinadinsul, agricultor.

Şi ai reuşit. Ba încă în agricultură biologică. La o fermă adevărată, cu grajduri, brânzărie şi o conductă pentru lapte trecând oblic peste curte, din păcate însă fără cai. Mulgeai peste douăzeci de vaci, zilnic, ani de-a rândul…

Până când, logic, frate-meu s-a plictisit iar.

Nu-i adevărat! A mai fost un motiv, pentru că după căderea Zidului şi efectul pe care l-a avut unificarea asupra pieţei…

Şi pentru că nevastă-ta, fiind italiancă…

Dar cu lădiţa plină cu nasturi pe care ţi-a scos-o bătrâna Marie din cutia ei fermecată ai fost cu adevărat mulţumit…

Numai pentru tine, Lara, din păcate n-a fost prea vesel când eu am întins-o ca ucenic la Köln, iar Pat s-a instalat la mica lui familie din strada Handjery, unde prietena lui l-a ajutat la matematică şi alte chestii până când şi-a luat bacul…

După care povestea s-a terminat. Adică mi-a dat papucii. Ei, ce să-i faci! Poate că n-a ţinut fiindcă eram eu prea tânăr pentru aşa ceva. Mai târziu am ajuns cu autostopul în Norvegia, unde cunoşteam o fată cu care am împărţit un timp cortul, apoi am plecat de unul singur în Finlanda… Dar asta e o altă poveste.

Hai, las-o baltă! Ai pornit spre nord doar pentru că tata, când era tânăr, a făcut autostopul până departe, în sud…

Dar înainte de a porni spre Capul Nord, Marie m-a

postat în faţa aparatului ei, cu rucsacul şi cortul legat deasupra…

Şi ce dorinţă ţi-ai pus? Putem ghici?

Cu siguranţă cum, cu o laponă în floarea tinereţii, Atze al nostru…

Nu vă spun niciun cuvinţel. Sau doar atât. Abia după ce m-am întors am văzut în câteva fotografii cum rătăcesc singur cuc prin taiga. Fără busolă, fără hartă. Mă rătăcisem. Şedeam pe un pietroi plin de muşchi şi plângeam. Ba chiar m-am şi rugat, ceea ce nu se vede în poză: „Doamne, nu mă lăsa să mor, sunt încă atât de tânăr…” Ceea ce se vede însă în fotogra

fiile astea care parcă au ştiut totul dinainte e cât eram de terminat. Chiar am scris în jurnal ceva care aducea a testament. Apoi a apărut totuşi cineva, un fel de paznic de vânătoare. Mi-a arătat pe unde s-o iau.

Vezi, Atze! Uneori ajută să te rogi.

Numai pe mine nu m-a ajutat nimeni. Toată lumea avea alte treburi. Jorsch, înainte de a-şi începe ucenicia, era mereu în pivniţă cu băieţii lui şi făcea un tărăboi pe care ei îl numeau *sound*. Apoi Pat – înainte de a-şi fi început marele turneu spre nord – era toată ziua cu Sonja lui, care purta rochii lungi ca nişte cămăşi de noapte. Chiar aşa, aveai în cap numai nasturi şi ceea ce spuneai că e noua ta familie. Da, logodnica ta şi fiică-sa, care purta şi ea rochii lălâi, cu o mulţime de volănaşe şi panglicuţe. Un circ întreg! Şi Taddel, care se fâţâia numai pe afară – dar chiar aşa, unde e? Trebuia să fi ajuns de mult –, avea un grup de prieteni, toţi copii de administratori de blocuri, care se fâţâiau şi ei toată ziua pe afară. Nici dorinţele nu mai erau de vreun folos, pentru că bătrâna Marie venea mult mai rar decât înainte, iar când venea nu zicea decât „vai, vai, vai”, pentru că ea ştia foarte bine de ce lucrurile nu mai mergeau ca lumea în familie. „Ce mai talmeş-balmeş”, spunea ea. Pentru că tăticul şi mama mai trăiau

împreună doar din obişnuinţă, deşi fiecare din ei îşi dorea cu totul altceva. Ea se ocupa de bărbatul cel tânăr, care făcea pe neajutoratul şi avea o mutră de parcă a doua zi ar fi venit sfârşitul lumii, iar tăticul apărea doar o dată la două săptămâni, ca un musafir, dar nu se mai simţea în largul lui în mansardă, se foia de colo colo, până şi în bucătărie, ca un leu în cuşcă, pentru că de fapt trăia cu o altă femeie, pentru care cumpărase o casă la ţară.

Aşa făcea întotdeauna când îi ea ceva de prisos de la o carte nouă.

În asta era vorba despre campania electorală, dar şi despre evrei, cum au fost alungaţi din oraşul său natal.

Cu toţii apărem în cartea melcului. Tu, Lara, când a urcat cu tine pe munte după căprioare care să vă lingă sarea din palme.

Şi despre Pat există chiar şi o poezie, care e puţin tristă, nu, mai degrabă îngrijorată.

Iar Taddel, care, atunci când era mic, adăuga la aproape fiecare propoziţie câte un „din păcate”, spune „acesta e tatăl meu, din păcate” şi alte câteva formule de genul ăsta.

Când mi-a citit odată din cartea melcului, înainte de-a o termina, mi s-a părut foarte incitant cum amestecă el diferite epoci…

O începuse înainte s-o cunoască pe femeia cea nouă. Care a rămas foarte curând însărcinată.

La început totul se petrecea după dorinţa lui, aşa mi-a spus când l-am vizitat într-o zi la ţară cu Joggi al meu. Îi plăcea foarte mult acolo. Femeia cea nouă avea două fete, amândouă blonde ca mama lor. Regiunea aceea era atât de plată şi de joasă, încât peste tot erau necesare diguri. Păşunile erau străbătute de şanţuri de drenaj. Iar de pe dig se vedea un râu. Se putea merge şi cu bacul, dacă veneai din Glückstadt şi voiai să ajungi în sat. Şi nu prea departe, de pe un alt dig, se zărea râul Stör vărsându-se în Elba. Şi

după urmele de pe malul Elbei îţi puteai da seama când e reflux şi când e flux. Peste tot vaci şi mult cer deasupra. Pentru mine toate astea erau noi. Mai târziu, tăticul mi-a dăruit un cal, pe care mi-l dorisem dintotdeauna. Ce-am mai cerşit, pe când locuiam cu toţii în oraş şi eram încă o adevărată familie: „Te rog, te rog din suflet. Poate fi şi unul mic. Un pic mai mare decât Joggi. O să doarmă lângă patul meu”. Şi, ca să mă consoleze, bătrâna Marie mi-a spus: „Pune-ţi o dorinţă, Lara dragă!” şi m-a fotografiat cu cutia ei magică stând bosumflată între voi, fraţii mei. Iar în timpul acesta murmura cuvinte de demult şi un pic mai târziu mi-a arătat ce scamatorie făcuse în camera ei obscură: în toate fotografiile şedeam pe un cal adevărat şi călăream de-adevăratelea...

Bine, bine, Lara. Povestea asta o ştim...

S-a întâmplat la fel ca şi cu Joggi al tău...

Şi ce dacă! În orice caz, calul din fotografie semăna leit cu cel pe care mi l-a dăruit tăticul după ce trecuse deja ceva vreme de când trăia la ţară şi la început părea foarte fericit. Râdea mult. Părea înnebunit după femeia cea nouă, care era mai înaltă decât el cu cel puţin o jumătate de cap şi cel mai adesea foarte serioasă, astfel că tăticul trebuia să facă o mulţime de prostioare ca s-o facă să râdă. Dar fericirea asta n-a durat mult. Pentru că el şi femeia cea nouă se certau des. Mai ales după ce ea a intrat în luna a treia de sarcină. Se certau din orice. Chiar şi pentru o maşină de spălat vase. Deşi amândoi îşi doriseră un copil, pe Lena noastră. Dar cearta neîntreruptă, cu aşa ceva tata nu era obişnuit.

Cu mama nu i se întâmpla una ca asta.

Aşa e! Nu i-am auzit niciodată ţipând unul la altul...

Oricum, nu când eram noi prin preajmă.

Când n-au mai putut să-şi vorbească, să râdi, să danseze ca nebunii, au amuţit, ceea ce era la fel de rău.

Poate chiar mai rău decât cearta, care nici ea nu e

prea plăcută.

Poate că la sfârşit n-a mai existat niciun motiv de ceartă.

În orice caz, eu eram fericită că îl am pe Joggi al meu şi mai nou un cal, chiar dacă nu-l călăream decât rar, când veneam la ţară. În restul timpului Nacke stătea pe izlazul unui ţăran şi era trist, pentru că cele două fiice ale noii femei a tatii nu ştiau să călărească.

Se numesc Mieke şi Rieke.

Păcat că după ce am crescut nu le-am mai văzut decât foarte rar.

Rieke trăieşte în America.

E măritată cu un japonez, cu care are un fiu...

Şi Mieke are două fete cu un italian...

Oricum, aveam vreo treisprezece sau aproape paisprezece ani când am primit un cal, pe care l-am numit Nacke, nu mai ştiu de ce. Şi deodată comportamentul meu s-a schimbat radical faţă de perioada dinainte, când, aşa cum spuneţi, eram foarte serioasă. Chicoteam din te miri ce, făceam prostii. Dar Taddel – păcat că tot n-a venit încă – mă făcea gâscă, pentru că mă purtam ca o puberă. Din fericire aveam două prietene de aceeaşi vârstă cu mine. Cu ele mă puteam prosti în voie. Pe una o chema Sani şi, după cum se putea vedea de îndată, era pe jumătate etiopiancă, din partea tatălui. Cealaltă – mai ştiţi? – se numea Lilly şi, din partea mamei, era pe jumătate cehoaică. Am rămas prietene, dar ne vedem rar. Pe atunci eram foarte apropiate. Şi de fiecare dată când ne reuneam era o nebunie, nu numai pentru săracul Taddel – dar de ce nu vine odată? –, care ne găsea pe toate trei, aşa cum spunea, dezgustătoare. Însă bătrâna Marie era în culmea fericirii când ne vedea... Nu-mi vine să-mi cred ochilor: cele trei Graţiii” Aşa cum avea să ne spună mai târziu tata Lenei, Nanei şi mie, „cele trei Graţii ale mele”, când ne-a luat cu el într-o „călătorie a fiicelor” în Italia şi am admirat în

muzee tablouri în care erau reprezentate Graţiile. Şi aşa ne şi posta bătrâna Marie pe toate trei în faţa aparatului ei…

În atelierul ei de la mansardă?

Ce contează unde!

De obicei pe Kudamm, dar şi la Grădina Zoologică. Dar mai apoi, când scotea fotografiile din camera obscură, nu mai purtam tricourile noastre lălâi, ci apăream de fiecare dată altfel costumate. Exact aşa cum ne doriserăm: uneori cu perucí înalte şi rochi cu crinolină, altă dată sobre ca reginele din Evul Mediu. Apoi călugăriţe în mănăstiri sau curve pe stradă. Într-o fotografie aveam toate trei freze cu breton, aşa cum purta bătrâna Marie, şi fumam din portţigarete lungi, aşa cum pufăia ea când era bine dispusă. Şi o dată când ne-a fotografiat îmbrăcate în jeans şi în puloverele noastre lălâi, din camera obscură a ieşit ceva ce într-adevăr ne doriserăm în secret goale puşcă, dar pe tocuri înalte, treceam pe Kudamm prin mulţimea care doar holba ochii. Ba în şir indian, cocoţate pe tocurile noastre cui, cu Sani în frunte, ba alături, braţ la braţ. Într-unul din instantanee, Lilly, care era mai sportivă decât mine şi decât Sani, stătea în mâini, goală-goluţă. A făcut şi roata. Dar aplauze nu prea…

Şi chiar v-aţi dorit aşa ceva?

Mariechen, te rugăm mult, trage-ne un film cu striptease.

În gând, da. Dar bătrâna Marie ne-a arătat fotografiile – erau mai mult de opt – doar pe fugă şi apoi le-a rupt. pe toate, lăsându-le la urmă pe cele în costumul Evei, pentru că, spunea ea, „nimeni nu are voie să vadă aşa ceva”, cum ne fâţâiam noi, adică, prin lume goale şi pe tocuri înalte. A râs când a rupt fotografiile: „Of, tinereţe, aşa trebuie să fii, tânăr ca voi, porumbiţele mele!”. Dar nu întotdeauna era atât de distractiv. Multă vreme n-a fost deloc aşa. Dar nu vreau să vorbesc despre asta. Apoi, când

am împlinit şaisprezece ani, am pus şcoala-n cui. Voiam să mă fac ceramistă. Până şi tăticul spunea: „Ai mână bună pentru asta”. Nu-mi mai trebuia decât un loc de ucenic. Dar aşa ceva nu exista în oraş…

În sfârşit, iată-te, Taddell Era şi timpul!

A fost bun gulaşul tău de miel…

…n-a mai rămas nimic din el.

A fost o filmare foarte stresantă. N-am putut scăpa mai devreme. Voi pe unde aţi ajuns?

Cu puţin înainte de primul talmeş-balmeş, când Pat deja se mutase, Jorsch plecase la şcoala profesională, tăticul se combinase cu mama Lenei şi la noi acasă totul se ducea de râpă, tu nu făceai altceva decât să pierzi vremea şi eu voiam neapărat să fiu fotografiată împreună cu prietenele mele pe Kudamm, pentru că noi…

Înţeleg. Casa era din ce în ce mai pustie. N-am mai rămas decât eu. Şi nimeni, nici mama, nici tăticul, nu voia să-mi explice de ce era aşa, de ce plecaseră cu toţii şi totul devenise altfel, o porcărie, astfel încât – aşa cum spui tu, Lara – îmi pierdeam vremea la prietenul meu Gottfried, la care măcar mi s-a oferit întotdeauna un înlocuitor de familie. Şi nimeni – am mai spus-o – nu voia să mă lămurească de ce nimic nu mai era ca înainte… Pat şi Jorsch, în niciun caz. Aţi şi plecat foarte curând. Numai bătrâna Mariechen, pentru că nu mă dumiream ce se stricase între părinţii mei, mi-a şoptit în taină: „Aşa-i dragostea, micul meu Taddel, face ce vrea ea. Pentru asta nu există iarbă de leac. Vine şi pleacă. Şi doare când pleacă. Dar uneori durează până la moarte”. Şi-apoi a vorbit de Hans al ei, numai despre el…

Aşa a făcut Mariechen întotdeauna când era secătuită sufleteşte şi nu-şi mai fuma nici măcar ţigările în portţigaretul cel lung.

Şi când vorbea de dragostea ei pentru Hans, repeta de fiecare dată: „Asta durează chiar după ce n-a mai rămas

nimic de iubit”.

Am implorat-o, dezorientat cum eram, „Trage o poză, Mariechen, să vedem cum o să fie cu tati şi mami. Cutia ta trebuie să ştie…” Deşi, vă aduceţi aminte, nu voiam să cred cu adevărat că aparatul ei poate vedea mai mult decât există în realitate. Dar m-a refuzat. Nu mai era nimic de făcut. Nicio fotografie. Nici cu tăticul şi femeia cea nouă, nici cu mama şi iubitul ei. Nici măcar câteva instantanee, vreau să spun, în care s-ar fi văzut cât va dura dragostea asta… Şi dacă cei doi, când se vor fi săturat, da, el de a lui şi ea de al ei, vor putea face un pas înapoi şi vor fi iar împreună, ca înainte, când vorbeau, râdeau, dansau unul cu altul, când încă nu exista talmeş-balmeşul… Dar bătrâna Marie nu voia să tragă nicio poză. Am mai spus-o. Nici nu se punea problema. Şi dacă totuşi a apăsat din când în când pe declanşatorul aparatului, acolo departe, la ţară, unde tata trăia în cea mai mare parte a timpului cu femeia cea nouă sau în bucătăria noastră, unde mama lua micul dejun cu iubitul ei cu care eu nu m-am înţeles prea bine, nu mi-a arătat niciodată vreo fotografie ieşită din camera ei obscură. Când o întrebam, zicea doar „vai, vai, vai” sau „aşa-i dragostea”, asta-i tot ce puteam scoate de la ea. Am plâns mult în perioada aceea. În taină. Sus, în mansardă, unde nu mai erau decât cărţile tatii, pupitrul, restul de catrafuse… Nimeni n-a băgat de seamă cum plângeam, nici măcar tu, Lara, pentru că… Erai mereu cu prietenele tale… Chicoteaţi toată ziua. Şi dacă voiam şi eu să ies cu voi în oraş sau pe unde mai hălăduiaţi, auzeam întotdeauna doar: „Taddel, ne deranjezi” sau: „Eşti prea mic pentru locul unde mergem noi”. Dar înainte ca bătrâna Marie să rupă pozele porno pe care vi le făcuse şi pe care, printr-un şiretlic, le-a trucat în camera ei obscură, le-am văzut, chiar dacă foarte în fugă, pe fiecare în parte…

Ba nu le-ai văzut!

Ba da, le-am văzut. Cum voi, tustrele…

Bătrâna Marie nu ţi-ar fi arătat niciodată nici măcar una dintre fotografii…

Pariem? Pe toate opt şi chiar mai mult decât atât. Una după alta, cum tu cu prietenele tale, caprele alea proaste, goale puşcă pe Kudamm…

Termină, Taddel!

După ce că vii prea târziu, mai bagi şi zâzanie.

Numai atât, apoi îmi ţin gura.

Promiţi?

Pe cuvânt de onoare. Într-una din poze stăteaţi, goale-goluţe, la o masă în cafeneaua Kranzlereck, printre o droaie de muieri care mâncau prăjituri şi care, bineînţeles, erau îmbrăcate…

Termină, Taddel!

Jucându-vă cu linguriţele în cupele cu îngheţată.

Dar eu…

Hai, Jorsch! Taie sonorul!

…dar eu o lălăiam fără să înţeleg nimic şi îmi venea să plâng întruna, pentru că nu auzeam decât: „Deranjezi, Taddel! Acum ajunge, Taddel!”. Numai bătrâna Marie, pentru că nimic nu mai era ca odinioară, îmi şoptea în taină…

Acum tatăl nu ştie ce să facă: să distrugă cele scrise? Să le înlocuiască cu ceva inofensiv, care să nu poată răni sensibilitatea nimănui? Să întreţină discordia? Sau, în ciuda dorinţei fiilor, să facă totuşi aluzie, în propoziţii secundare, la ce a comis fiecare în secret, dar palpabil prin consecinţe… La ceea ce, de fapt, ar trebui să se prescrie… Sau voi ce credeţi.

Pat şi Jorsch?

Câţiva dintre copii, când a fost vorba despre „femeia cea nouă a tatii” şi „iubitul mamei”, i-au semnalat din capul locului indignarea lor. Nu mai voiau să se lase prinşi în cuvintele sale. Fiica, fiii au refuzat să mai fie părtaşi la poveştile lui. „Nu ne amesteca în asta!”, au strigat ei…

Dar”, le-a spus el, „poveştile voastre sunt şi ale mele, cele vesele, ca şi cele triste. Talmeş-balmeşul face parte din viaţă!”

După care a trebuit să admită că Mariechen, care era de faţă, cu aparatul ei, atunci când se petreceau diverse operaţiuni de culise, a ascuns în camera ei obscură lucruri urâte, care puteau să doară chiar şi peste ani, sau a tăiat negativele în bucăţele mărunte. „Astea sunt nişte blestemăţii!”, striga ea. „Cutia mea se ruşinează şi preferă să se uite în altă parte, nu e în stare de aşa ceva...”

Acum, tatăl speră ca odraslele lui să aibă înţelegere pentru slăbiciunile sale de caracter. Pentru că nici ei nu-i pot anula viaţa, nici el pe a lor, vieţile astea nu pot fi şterse ca şi cum n-ar fi fost trăite niciodată...

Pune-ţi o dorinţă

Nici măcar după ce a trecut atâta timp lacrimile nu vor să se usuce... Doare”, spune Nana şi zâmbeşte pierdută. Taddel e punctual de data asta şi pare să aibă, după cum a anunţat”, o surpriză”. Jasper şi Paulchen vin mai târziu, dar vor şi ei să participe, de îndată ce le vine rândul. Pat şi Jorsch, care şi-au făcut numărul, au decis, spune Jorsch”, să-şi ţină gura deocamdată”.

Dar apoi Pat insistă să spună totuşi un cuvinţel, la care Jorsch pune brusc sub semnul întrebării „speranţa de viaţă a aparatului Agfa Spezial”. Supune dezbaterii posibilitatea ca bătrâna Marie să-şi fi cumpărat în 1936, deci exact în perioada Jocurilor Olimpice, un Agfa Trolix Box cu carcasă de bachelită, care tocmai intrase pe piaţă la preţul de nouă mărci cincizeci şi se vânduse „ca pâinea caldă”, dar nu reuşeşte să-şi amintească nicio trăsătură distinctivă a acestuia, cum ar fi colţurile rotunjite. „Poate

că totuşi a rămas la modelul Agfa Spezial”.

În casa cu grinzi aparente din apropiere de Kassel trosnesc bârnele, scara, podelele. Dar nu mai e nimeni care să-i imortalizeze într-o fotografie viaţa anterioară. Afară, vara a decis să fie ploioasă. Despre asta nimeni nu vrea să vorbească, doar despre două dintre cele cinci găini, pe care tocmai le-a luat dihorul.

Întâlnirea are loc la Lara. Cei trei copii mari din prima ei căsătorie au plecat de acasă, încearcă să-şi asume rolul de adulţi, cei doi mici s-au dus la culcare. Bărbatul Larei vrea să se ţină deoparte de ceea ce el numeşte „spălarea rufelor murdare în familie”, motiv pentru care şade în camera alăturată şi se gândeşte probabil la populaţia lui de albine: în borcane de sticlă cu capace de metal se află miere de rapiţă, un dar pentru fraţii şi surorile veniţi în vizită.

Ceva mai devreme s-a mâncat din farfurii adânci o tocană sănătoasă din carne de vită cu fasole verde şi cartofi, fierte laolaltă. Pe masă mai e bere şi suc de mere. Nana vrea doar să asculte: „Oricum, eu am intrat în scenă mult mai târziu”. De aceea Lena, care tocmai povesteşte despre stagiunea teatrală şi, în treacăt, despre o relaţie amoroasă cam labilă, cu gesturi ample şi un dialog improvizat spre deliciul publicului, e încurajată să-și „deschidă în sfârşit tolba”. Ea nu se lasă rugată încearcă microfonul de pe masă, spune „Alo, alo, acum vorbeşte Lena și îi dă drumul.

Probabil că a fost ca la cinema. Din păcate, filmul era prost, chiar dacă povestea nu ducea lipsă de picanterie, ba pe alocuri devenea chiar fierbinte. Pentru că măcar atât se poate presupune: a fost dragoste, o dragoste intensă, motiv pentru care amândoi erau de părere că nu puteau trăi unul fără altul. Tata vorbeşte şi azi de pasiune. Dar când abia învăţam să merg, din păcate el a plecat din nou.

De aceea nu ştiu decât ceea ce mi-au povestit surorile mele, care aveau un alt tată, dar şi acela, din păcate, plecase. Mieke, care dintotdeauna trecea drept înţeleaptă, a fost mai vorbăreaţă decât Rieke. Amândouă l-au plăcut pe tatăl meu, chiar dacă gătea uneori lucruri – de exemplu rinichi de porc tocaţi mărunt, cu sos de muştar – pe care Mieke, care altfel mânca orice, le găsea extrem de scârboase. Dar, una peste alta, a fost totuşi bine cu el în casa cea mare pe care o cumpărase pentru noi şi pe care mama, de profesie arhitectă, a renovat-o de sus până jos, cu atâta pricepere şi atenţie pentru detalii încât semăna cu o casă din vremurile trecute, numai bună pentru scene de interior dintr-un film după *Călăreţul din negură*1 al lui Storm, de pildă. Se numea Casa Prefectului sau Casa lui Junge, pentru că acum câteva sute de ani, când a fost construită, întreaga regiune se afla sub stăpânire daneză şi danezii au instalat aici un prefect, şi pentru că mult mai târziu în casă a locuit un maistru constructor de nave care se numea Junge, iar la urmă numai fiica sa, Alma, despre care se spune în sat – mi-a povestit Mieke – că mai bântuie şi astăzi prin pod şi în debaraua unde se ţin măturile. În orice caz, se pare că tata îşi petrecea majoritatea timpului în camera mare de la etajul întâi.

1. În orig. *Der Schimmelreiter* (1888) – nuvelă de Theodor Storm.

gravând pe plăci de cupru imaginile lui ciudate. De exemplu, păpuşa stricată a surorii mele Rieke, căzând din burta despicată a unui peşte, cu picioarele larg desfăcute şi o privire uímită. Sau scria la noua lui carte, aceea în care, după cum ştiţi şi voi, e vorba despre un peşte vorbitor, dar din păcate nu a reuşit s-o termine, pentru că la el sau la mama sau la amândoi în acelaşi timp, fie brusc, fie la început pe îndelete, dar mai apoi cu furie, dragostea

s-a stins sau s-a aprins prea tare şi uite-aşa s-a dus de râpă… Păcat…

Aşa ceva i se poate întâmpla oricui.

Mie mi s-a întâmplat, Larei la fel şi chiar şi ţie…

Dar astfel de rupturi sunt dificile atunci când există copii la mijloc, nu-i aşa, Lena?

Mai mult eu am avut de suferit…

Şi vrei să spui că eu nu?

Ba cum să nu, şi tu, Taddel. Dar azi îmi spun: nu! S-o ştergem cu buretele. Am supravieţuit. Ca şi voi, de altfel. Mai bine să vorbim de casa cea veche. Despre dalele de gresie din camera mare, de care cred că încă îmi mai aduc aminte, poate pentru că m-am târât pe ele sau am îndrăznit să fac primii paşi. Erau smălţuite în galben şi verde, iar acolo unde fusese masa lungă şi grea în jurul căreia, cu mai bine de două secole în urmă, şedeau bătrânii satului, de jur-împrejur dalele erau atât de roase, încât smalţul colorat abia dacă se mai vedea. Tata, care fusese dintotdeauna înnebunit după case vechi, se pare că le spusese lui Mieke şi Rieke: „Aici, în jurul mesei, s-a fumat din pipe şi s-a ţinut sfat despre ce trebuia făcut numaidecât: despre înălţarea sau repararea digurilor, pentru că inundaţiile ameninţau mereu şi mulţi oameni şi animale piereau înecaţi”. Şi-apoi se pare că ar fi enumerat sumele exorbitante pe care ţăranii de pe coastă şi pescarii de pe Elba trebuiau să le plătească danezilor în chip de dări, în afară de produsele naturale ca grâu, şuncă şi heringi săraţi. Din păcate nu-mi aduc aminte că tu, Lara, ai venit în vizită cu căţelul tău. Şi nici de ce mi-au povestit mai târziu Mieke şi Rieke, cum că tata a cumpărat pentru Lara, dar cumva şi pentru noi, un cal de trei ani de la un ţigan autentic cu care a bătut palma pe loc. Dar Mieke, sora mea mai mare, nu voia să călărească. Nici gând! Nu voia şi gata. Aşa încât atunci când Lara nu venea în vizită, calul stătea, din păcate, numai în grajd sau pe izlazul unui

ţăran, singur şi trist. Sau vă închipuiţi cumva că un cal nu poate fi trist? În fine! Eu am învăţat să călăresc mult mai târziu, când marea dragoste dintre mama şi tata se sfârşise de mult şi noi locuiam la oraş. Dar, ca şi tine odinioară, Lara, eram înnebunită după cai, aşa cum sunt adesea fetele de o anumită vârstă. Nu mă întrebaţi de ce. De asta îmi făcea atâta plăcere să-mi petrec vacanţele la crescătoriile de ponei, exact ca Taddel. Dar tu erai acolo nu ca să călăreşti, pentru că de fapt ţi-era o frică îngrozitoare de cai, ci ca să ai grijă de noi, cei mici. Mamă, ce gură aveai…

Şi ce dacă…

Erai sever cu noi. Ne dădeai comenzi: „Ia ascultaţi la mine! Acum vorbeşte Taddel!”

Eram, la urma urmei, responsabil pentru voi, tineretul fraged…

Trebuia să te ascultăm fără crâcnire şi dis-de-dimineaţă, când eram încă toţi somnoroşi, să strigăm în cor: „Bună dimineaţa, Taddel!”

În orice caz, săreau iute din paturi copilaşii drăgălaşi.

Ei, da, astea sunt amintiri. Dar apropo de bătrâna casă îmi mai vine şi altceva în minte, anume vechea prãvălie, aflată exact în spatele uşii de la intrare – doar ştiţi asta – la care suna clopoţelul de fiecare dată când cineva o deschidea sau o închidea. Şi în prăvălie, care, din păcate, era închisă, exista o tejghea de lemn. În spatele tejghelei erau sute de sertare, toate vopsite în auriu, cu plăcuţe de email pe care scria ce se putea găsi mai demult în fiecare:

zahăr candel, griş, făină de cartofi, drojdie, arpacaş, scorţişoară, fasole boabe şi câte şi mai câte. Şi cum surorile mele şi cu mine ne jucam adesea acolo, bătrâna voastră Marie, care-l însoţea uneori pe tata când venea la noi o dată la două săptămâni şi, de cele mai multe ori, rămânea tot două săptămâni, trebuie că ne-a fotografiat cu

aparatul ei, care mai târziu mie mi s-a părut un pic misterios, pe mine, pe Mieke şi pe Rieke. La următoarea ei vizită aducea o mulţime de exemplare din fotografiile acelea în care arătam destul de caraghios, parcă desprinse din basme. Apariţii ca din vechile cărţi cu poze. În şorţuleţe şi ciorapi lungi de lână. Aveam panglici în păr şi saboţi de lemn şi stăteam în faţa tejghelei, cu mucii la nas. Şi în spatele tejghelei se afla o femeie bătrână cu părul alb strâns într-un coc în care erau înfipte ace de tricotat. Se vedea foarte clar cum Alma Junge – căci ea era –, despre care în sat se spunea că bântuie prin pod şi în debaraua unde se ţin măturile, le vindea surorilor mele Rieke şi Mieke, dar şi mie, aşa mărunţică cum eram, zahăr candel şi batoane lungi de lemn-dulce. Şi se mai vedea cum noi trei sugeam din batoanele în formă de spirală. Trebuie că eram foarte drăgălaşe. Poate de acolo mi se trage faptul că şi acum sunt nebună după bomboanele de lemn-dulce…

Cum sunt eu nebun după Nutella, pentru că menajera noastră, atunci când nu mi-era bine…

Stai, Taddel, acum e rândul meu. Dar mama, care nu văzuse fotografiile lui Mariechen a voastră, când guraliva de Rieke i-a povestit de ele şi-a ieşit cu totul din minţi şi a început să urle: „Nu se poate aşa ceva, astea sunt curate superstiţii. Poveşti cu fantome!”. Ei, da, între mama şi bătrâna voastră Marie se pare că au fost în câteva rânduri nişte trosneli sănătoase, pentru că tata era mereu cu ea, nu asculta decât de ea, şi trebuie că a fost dependent de-a binelea de Mariechen şi de aparatul ei, cu care ea fotografia, pentru uzul lui exclusiv, lucruri de care avea, chipurile, nevoie pentru carte, ei, ştiţi şi voi: imagini din epoca de piatră, de pe vremea migraţiei popoarelor, din Evul Mediu şi aşa mai departe, trecând prin secole până la haosul prezentului, iar el, cu înclinaţia sa tipică pentru fanteziile masculine şi pentru trecerea timpului, cum îi spunea, inventa fără încetare alte şi alte femei şi poveştile

lui amoroase caracteristice, până când era copleşit de ele şi nu le mai făcea faţă.

Dar cartea asta a devenit mai târziu un bestseller…

Şi o vreme chiar şi reporteraşii şi-au ţinut gura…

Doar câteva emanţe1 au făcut scandal, pentru că…

Lăsaţi-o, vă rog, pe Lena să povestească mai departe de ce *Calcanul* 2 n-a putut fi terminat.

Păi, pentru că între tata şi mama, oricât de pasional s-ar fi iubit, au apărut din ce în ce mai multe probleme şi conflicte, certuri cumplite. Ceea ce a dăunat tot mai mult dragostei lor, motiv pentru care tata a luat-o într-o bună zi la sănătoasă, cu manuscrisul neterminat sub braţ, a plecat pur şi simplu şi, din păcate, nu s-a mai întors. Nu ştiu cine a avut partea mai mare de vină. Nu! Nici nu vreau să ştiu. Întrebările astea penibile despre vină oricum nu duc nicăieri. Dar uneori, Lara, mă întreb totuşi dacă nu cumva aşa a fost mama, prin natura ei nu găsea că cearta e ceva rău, ci i se părea normală, în timp ce

1. Emanţe (în orig. *Emanze*, derivat din latinescul *emancipare*) – feministă înfocată.

2. În orig. *Der Butt* (Calcanul, 1977) – roman de Günter Grass care tratează istoria omenirii începând cu epoca de piatră, din perspectiva relaţiilor dintre femei şi bărbaţi.

tata nu suporta disputele, în orice caz nu acasă, unde avea neapărat nevoie de linişte şi adesea era extrem de împăciuitor. Îmi pare rău pentru ei, chiar dacă a trebuit să constat în repetate rânduri că dragostea e rareori o stare de durată, iar azi joc în piese în care relaţii aparent durabile se duc de râpă. Pentru că teatrul se hrăneşte din crize, din aşa-numitul război dintre sexe…

Despre care Pat al nostru ne poate cânta un cântecel, nu-i aşa, frăţioare?

Ca şi Lara…

Nu despre asta e vorbă acum! Doar despre copilăria noastră…

Dă-i drumul, Lara! Tu eşti la rând.

Nici nu ştiu de unde să încep cu toată harababura asta – sau talmeş-balmeşul, cum spunea bătrâna Marie: tăticul a început să vină tot mai des şi până la urmă s-a întors de tot, cu coada între picioare, dar mama nu l-a primit cu strigăte de bucurie când a apărut la ușă și-a zis: „Bună, am revenit!”. S-a instalat din nou în mansardă, ca mai înainte, de data asta doar provizoriu. Părea trist acolo sus, răsfoindu-şi hârtiile. Iar armistiţiul ăsta n-avea cum să dureze, pentru că mama trăia jos cu iubitul ei tânăr, cel pe care tata îl ajutase să treacă de Cortina de Fier, să părăsească România şi care acum era amantul ei… Casa ar fi fost, la drept vorbind, destul de mare pentru toţi, fiindcă Pat se mutase de mult la prietena lui care avea o fetiţă, iar Jorsch îşi petrecea majoritatea timpului în pivniţă, după care, în scurtă vreme, a plecat la Köln, unde tăticul îi găsise un loc de ucenic. Am rămas doar Taddel şi cu mine. Taddel însă stătea doar cu prietenii lui şi trecea rareori pe acasă, cu şireturile desfăcute, cred că în semn de protest. Asta era situaţia. Viaţa noastră nu era uşoară. Toţi sub acelaşi acoperiş, chiar dacă tata lansa uneori câte-o remarcă de-a lui, în care probabil chiar credea: „Nu-mi purtaţi de grijă. Sunt mut ca un peşte acolo sus, la mine. Trebuie să termin ceva. Nu durează mult…”

Noroc că avea ceva de lucru.

Probabil că altfel ar fi luat-o razna.

Dar s-ar fi putut întoarce şi pentru Lena, nu?

Nici vorbă, totul se terminase. În afară de asta, nu ştiu dacă mama ar fi înghiţit ceva de genul: Bună, m-am întors!

Cine ştie, Lena. Pentru că mama ta a venit o dată în vizită la noi, fără tine, ca să-şi descarce sufletul, cum a zis

ea, ca „de la femeie la femeie" în faţa mamei noastre. Şi închipuiţi-vă că tata a gătit, ceea ce nu mai făcuse de foarte multă vreme, un fel oarecare cu peşte pentru cele două femei şi pentru el, dar şi pentru bătrâna Marie, care era şi ea de faţă ca să-l susţină. Pentru că mama ta şi mama noastră au vorbit numai de el şi de problemele lui, da, au căzut de acord că e foarte drăguţ", grijuliu", au spus amândouă, dar din păcate are un foarte pronunţat complex matern sau cam aşa ceva. Şi că trebuie neapărat – aşa mi-a povestit mai târziu bătrâna Marie – luate măsuri în sensul ăsta, pentru a-l scăpa în fine de comportamentul lui de complexat şi de fuga în faţa oricărui conflict. Dar tăticul, pare-se, s-a încăpăţânat. Nu voia să meargă încotro îl mânau ele…

S-ar zice că a fost totuşi un dram de adevăr în toată povestea asta.

Femeile lui puternice l-au încolţit de-a binelea…

…și încă pe două voci.

Săracul!

Aşa, deci! Acum vă mai e şi milă de el.

La început s-a mulţumit să asculte, dar apoi se pare că ar fi strigat: „Nu mă răstigniţi voi pe canapea" şi s-a revoltat pe faţă, aşa încât cele două femei au tresărit când a început să ţipe: „De pe urma complexului meu matern numai eu am de câştigat!". După care a adăugat, când cele două femei au tăcut pentru câteva clipe sau erau ocupate cu oscioarele de peşte, încă o replică de-a lui: „Şi pe piatra mea funerară o să scrie «Aici zace, fără psihoterapie, împreună cu complexul său matern»"… De fapt, Lena, mama ta voia doar, ceea ce era de înţeles, ca el să se întoarcă din nou la ţară şi la voi. Şi mama noastră cu siguranţă n-ar fi avut nimic împotrivă, pentru că tata o deranja, chiar dacă stătea cuminte în mansardă, mai cu seamă că ea avea destule probleme cu iubitul ei tânăr, care, în ceea ce priveşte caracterul, nu era omul cel mai

necomplicat din lume. În orice caz, bătrâna Marie a reuşit, în timp ce femeile încă mai dezbăteau cazul tatii şi al complexului său matern, să tragă câteva instantanee „la iuţeală”, cum spunea ea, „din colţul mesei”. Ce a scos la iveală camera obscură n-a arătat nimănui.

Se poate doar ghici…

Pariem că tata era răstignit pe canapea, iar alături, pe post de psihiatru, şedea amantul mamei?

Bineînţeles, doar începuse să studieze ceva de genul ăsta…

…și de asta a încercat – în fotografie, vreau să spun – să-l facă pe tata să vorbească, să povestească despre copilăria lui, când îi spunea mamei sale o mulţime de istorioare inventate…

Ceea ce şi acum e cea mai mare plăcere a sa.

O secundă, acum îmi amintesc exact ce a gătit tata pentru mama ta şi a mea: calcan fiert în aburi, cu fenicul. Şi cartea lui, pentru care multă vreme nu a găsit un final, se numea şi ea după acest peşte, pe care îl gătise la aburi…

Şi în carte apare un episod asemănător, da, cum la început două, apoi tot mai multe femei vorbesc despre un bărbat…

Oricum, el a rămas în mansarda lui, aşezat la birou sau stând în picioare în faţa pupitrului şi bătând la maşina sa Olivetti, deşi la un moment dat ne-am spus: „În sfârşit! În sfârşit îşi caută o locuinţă”. Dar amândoi, eu şi frate-meu – nu-i aşa, Taddel? –, eram de acord în această privinţă, cu toate că altminteri ne ciondăneam adesea: „Doar nu deranjează pe nimeni dacă stă acolo sus”. Şi eu i-am spus mamei: „Dacă pleacă tăticul, plec şi eu”.

Nu mai ţin minte. Ştiu doar că atmosfera era încărcată. Şi că la un moment dat mama Lenei s-a mutat împreună cu fetele din casa de la ţară înapoi în oraş. Ce-i drept, pe atunci eu mă plimbam peste tot cu şireturile

desfăcute, uneori călcam pe ele şi cădeam în noroi în Perelsplatz sau altundeva. Strigam: „La naiba, la naiba!”. Era insuportabil. Nimeni nu se sinchisea de mine. Numai la prietenul meu Gottfried, în casa lor de după colţ, m-am simţit ceva mai bine. Şi din când în când menajera noastră îmi făcea câte un sandviş cu Nutella. Nici măcar bătrâna Marie nu mă putea ajuta. Mă căina numai”, vai, vai, vai”, dar să mă fotografieze cu aparatul ei pe jumătate mucegăit, nici vorbă. „Cutia mea nu suportă un asemenea talmeş-balmeş. Trebuie să ia o pauză”, aşa mi-a zis. Iar tata, când nu zăcea în suc propriu la el în mansardă, era pesemne în căutarea unei locuinţe. Locuinţă nu şi-a găsit, în schimb a dat peste o altă femeie, iar mai târziu, pasămite la o aniversare, peste încă una, care de data asta a fost cea potrivită…

Probabil că Mariechen s-a bucurat.

Chiar aşa, Atze! Pentru că avea nas pentru tipul ăsta de femeie încă de când se construia Zidul…

…și tocmai de aceea s-a postat cu aparatul ei la punctul de control când blonda cu pasaportul suedez fals…

…și cu un italian care a ajutat-o să treacă…

…Într-un Alfa Romeo, unde mai pui…

Vorbiţi numai tâmpenii, amândoi. În afară de asta, nici n-am ajuns încă acolo. Între timp, tata, când nu era cu vreo femeie, avea permisiunea să te ia pentru două ceasuri pe tine, Lena, de la mama ta. Erai drăguţă foc, cu ochişorii tăi de şoarece. Aveai o voce subţirică, ca un ciripit, şi îţi plăcea să cânţi sau să plângi. Stăteai în mansarda cu tata şi te jucai cu nasturii pe care-i aduceam special pentru tine de la magazinul de nasturi al lui Pat, ca să ai ceva colorat cu care să te joci în timp ce tata înnegrea foaie după foaie, pentru că voia să-şi termine cartea. Să se joace cu tine, la asta nu se pricepea defel.

Nu s-a jucat nici cu noi când eram mici.

Crede-mă, Lena.

Şi tu, Nana. Sau poate pentru tine a făcut o excepţie?

Dar ne-a povestit despre cartea pe care n-o terminase încă şi în care era vorba, ca într-un basm, despre un peşte care ştia să vorbească şi despre femeia pescarului, care poftea din ce în ce mai mult…

Ce-i drept, la spus poveşti se pricepea…

…dar să se joace cu copiii lui, ca alţi taţi, asta nu-l interesa.

Ei, şi? Pur şi simplu nu a fost un tată jucăuş.

În orice caz, la un moment dat casa a fost împărţită.

Dar numai după ce mama lui Jasper şi Paulchen a devenit cu totul a lui, cea despre care Mariechen a ştiut dinainte că era femeia potrivită.

Atâta doar că între timp s-a mai întâmplat ceva, un lucru despre care am aflat abia mai târziu, mult mai târziu.

Chiar trebuie să…

Pe atunci nu ştiam nimic, pe cuvânt, Nana. Mă refer la povestea cu tatăl nostru şi mama ta.

Se pare că a început înainte de a fi împărţită casa.

Între una şi alta, încă una…

Era dus cu pluta bătrânul!

Trebuie să înţelegi, Taddel, chiar dacă ţi-e greu. Cei doi, vorbesc acum de mama Nanei şi de tăticul, aveau fiecare amărăciunea sa. Şi aşa, numai din amărăciune, s-au apropiat tot mai mult unul de altul.

Şi rezultatul acestei duble cantităţi de amărăciune am fost eu?

Şi asta e o formă de iubire!

Eşti un copil reuşit, Nana…

Toată lumea te iubeşte!

Hai, nu mai plânge… Ei, vezi!

În orice caz, pentru că spusesem că dacă pleacă tata, plec şi eu, casa a fost pur şi simplu împărţită. El a primit partea mai mică din stânga scării, deasupra căreia era vizuina sa. De asemenea, cămăruţa transformată în

bucătărie, dedesubt camera cu baie care fusese cândva dormitorul părinţilor, iar sub toate acestea biroul lui, unde şedea secretara şi îi bătea la maşină scrisorile. A fost cu siguranţă cea mai bună soluţie. Dar prietenele mele au spus în bătaie de joc: „Ce gest brutal! Parcă ar fi Zidul Berlinului ridicat prin mijlocul casei. Mai lipseşte numai sârma ghimpată”.

În partea noastră de casă a fost construită o scară în spirală, pentru camerele de sus.

N-a existat altă soluţie, cred eu, şi, în principiu, este un lucru de înţeles, pentru că mama voastră, după tot talmeş-balmeşul acela, voia cu siguranţă să fie lăsată în pace cu tânărul ei prieten, pe care de fapt l-a iubit…

Ei, da. Dar el şedea acum pe locul unde stătea tata în bucătărie, când împăna pentru noi pulpe întregi de berbec cu usturoi şi salvie. Şi se aşeza lângă mama în Peugeotul nostru, pe scaunul din dreapta, pentru că el, ca şi tata, nu avea permis de conducere…

Ca premiu de consolare, tăticul a primit şi grădina din spate, care între timp se umpluse de buruieni.

Îmi aduc aminte că ne uitam pe geamul de bucătărie cum săpa singur în grădină…

M-am speriat când l-am văzut plin de sudoare, pentru că nu era obişnuit cu genul ăsta de muncă. Şi-a comandat şi pământ gras, negru, pe care l-a cărat cu roaba prin casa scării până în spate. Prietenii tăi, Gottfried şi încă unul, l-au ajutat. Şi săpând aşa a găsit toate maşinuţele pe care le şutiseşi odinioară de la fraţii tăi, doar ca să le îngropi.

Şi cu maşinuţele dezgropate ar fi trebuit să se joace de-acum micuţa Lena, dar tu ai preferat nasturii coloraţi ai lui Pat… Sau să cânţi ori să plângi, cu rândul…

La început m-am gândit că se ţicnise de-a binelea, pentru că nu mai muncise niciodată în grădină şi chestii din astea. Dar poate că mi-am spus şi că aşa îşi varsă tot năduful. Sau că sapă de bucurie, pentru că a găsit în

sfârşit o femeie alături de care îşi poate termina cartea. Pentru că ăsta a fost pentru el lucrul cel mai important. Şi când a apărut bătrâna Marie şi l-a fotografiat din toate unghiurile cu aparatul ei puneţiodorinţă, am fost sigur că vom afla în sfârşit ce se va alege de el în viitor, cu una sau alta dintre femei. Dar Mariechen nu ne-a arătat nicio fotografie. Şi când am întrebat-o de ele, mi-a spus doar atât: „Nici să nu te gândeşti, păpuşă! Ăsta rămâne secretul camerei mele obscure”.

Apoi a urmat divorţul.

Dar niciunul dintre noi nu şi-a dat prea bine seama de asta, pentru că au făcut-o în felul lor, pe tăcute...

Se pare că au fost prezenţi numai avocaţii şi, bineînţeles, Mariechen, care a fost întotdeauna de faţă când se petrecea ceva important cu tata.

Am aflat abia mai târziu că au împărţit totul pe din două, foarte paşnic...

Nu s-au certat pentru nimic.

Oricum nu se certau niciodată.

Uneori m-am gândit că dacă s-ar fi certat uneori în toată regula, cu farfurii aruncate şi aşa mai departe... Poate că ar fi fost şi acum...

Dar n-am fi existat noi, Nana şi cu mine.

Aşa că divorţul a fost obligatoriu, pentru că tata voia neapărat...

Apoi însă – fiţi atenţi! –, când trăia deja la ţară cu noua lui soţie, cu Jasper şi Paulchen, chiar în casa cea veche în care locuise o bucată de vreme cu mama Lenei şi cu Mieke şi Rieke şi unde au făcut o nuntă mare, cu o mulţime de invitaţi, mama ta te-a adus pe această lume trăsnită pe tine, micuţa Nana...

Bătrâna Marie avea din nou motive să vorbească de talmeş-balmeş.

Şi, ca de obicei, noi nu aflam ce se întâmpla, dacă aflam, decât mai târziu, pe bucăţele...

Poate că mai sunt şi alţi copii pe undeva…

Nu, nu mi-a plăcut deloc că tata mi-a mărturisit abia mult mai târziu că am o soră mai mică pe care o cheamă Nana…

…În Sicilia, de exemplu, unde a fost când era tânăr…

Pentru că a vrut să mă cruţe, aşa a spus…

…și de care nici măcar aparatul lui Mariechen n-a avut habar.

Am înţeles foarte greu câţi copii existau în afară de mine, ceea ce, în principiu, era frumos, pentru că altminteri aş fi crescut ca un copil unic şi m-aş fi simţit adeseori singură, dar aşa…

Deci nu-i aşa de rău că tata le-a făcut pe toate aşa cum le-a făcut?

Ei, da, ce mai contează! Câţiva în plus sau în minus.

Deci se adăugau la număr şi Jasper şi Paulchen.

Aţi picat la ţanc. Tocmai am ajuns la voi, la șes.

Înţeleg. Se poate spune şi aşa, iar ordinea pe care aţi stabilit-o nu mă deranjează. Oricum, când Taddel a venit la noi în sat, n-am mai fost eu cel mai mare.

Iar eu se pare că am plâns când Taddel mi-a spus: „Acum mama voastră e şi ea divorţată şi se poate mărita cu tăticul meu”.

Nu numai Paulchen, ci şi eu am plâns atunci foarte mult. Vărsam râuri de lacrimi, iar Mieke şi Rieke trebuiau să mă consoleze…

Tot aşa a fost şi la mine, numai că eu aveam un locţiitor de tată care, ce-i drept, o vizita pe mama doar sporadic, dar era întotdeauna prezent atunci când eram foarte tristă şi-mi venea să plâng pentru că se apropia Crăciunul sau ziua mea de naştere, cum îmi vine şi-acum, dar numai pentru că Lena şi Paulchen plângeau şi ei pe atunci, iar mie oricum îmi dau lacrimile foarte uşor…

Asta e!

Şi toate astea pentru că săracul tata a trebuit să

caute atât de mult…

Nu-mi vine să cred! Iar vă e milă de el!

Ai dreptate, Lena. Şi eu am fost atunci destul de supărat, măcar un timp, chiar dacă în familie se petreceau lucruri interesante. Dar la ce bun, îmi spuneam. Oricum, femeile cu care a avut de-a face au fost nişte femei puternice, toate patru, ba chiar cinci, dacă o punem la socoteală şi pe Mariechen. Mult mai târziu, când ajunsese ca un fulg, de puteai s-o miști numai cu răsuflarea sau, cum spunea tata”, Mariechen a noastră nu mai e decât o mână de oscioare mazuriene”, mi-a arătat un teanc de fotografii în care apăreau cele patru femei, luate în parte, dar toate puternice, fiecare în felul ei. Eram pe atunci agricultor bio în Saxonia Inferioară şi, din punct de vedere politic, ecologist. Şi, având odată câteva zile libere, am vizitat-o pe Mariechen a noastră în atelierul ei din Berlin, unde trăia numai cu cartofi fierţi şi heringi săraţi. Nu-i mergea bine, dar s-a bucurat să mă vadă şi mi-a spus: „Fii atent, Pat, o să-ţi arăt ceva de-o să faci ochii cât cepele!”. Apoi a dispărut în camera ei obscură şi am aşteptat-o, deşi de fapt trebuia să fi plecat de mult, voiam să vizitez nişte prieteni în Berlinul de Est, pentru că acolo… Când a ieşit însă din camera obscură, chiar că am făcut ochii cât cepele. Avea un teanc întreg de fotografii şase pe nouă, şi în toate se vedea ce-şi doreau femeile tatii. Dar cred că a fost mai degrabă invers, el şi-a dorit ca femeile lui să fie puternice, fiecare în felul ei. În primele fotografii i-am recunoscut pe tata şi pe mama, când erau încă tineri. Dansau, dar nu pe parchet sau pe o câmpie sau pe orice alt sol stabil, nu, deasupra norilor ca de vată. Arăta ca un tango sau alt dans cu figuri…

Poate rock’n’roll…

Cel mai mult le-a plăcut să danseze pe muzică de blues…

…Întotdeauna când cânta un *dixie-band*.

„Am făcut poze când s-au despărţit”, a spus Mariechen. „Fotografii de nuntă poate face oricine, dar o poză de divorţ drăguţă, ca asta de aici, cu o privire nostalgică spre vremurile trecute, când totul părea uşor şi amândoi credeau că puteau dansa pe nori de iubire şi tralala, aşa ceva poate face numai aparatul meu. El îşi aminteşte tot, chiar şi agrafele de păr – ia uite aici! – pierdute la dans”. Apoi, ca întotdeauna când era furioasă, s-a strâmbat şi a spus: „Lor nu le-am arătat dansul pe nori. Erau divorţaţi şi povestea lor se încheiase”. Eu nu sunt chiar atât de sigur că povestea lor era încheiată. Dar ce contează! Viaţa merge mai departe. Celelalte poze din pachetul pe care Mariechen îl adusese din camera obscură păreau nişte cadre dintr-un film mut. Sau mai degrabă dintr-un Western. Tata, cu un bandaj însângerat în jurul capului, era rezemat de roata unei căruţe cu coviltir, din acelea de care aveau pionierii – Go *West!,* tot mai departe. Ziceai că-i mort, cu gura deschisă. Şi lângă el stătea, dreaptă ca o lumânare, înaltă şi blondă, cu o puşcă la piept – pe cuvânt! –, mama Lenei, cu părul în vânt. Şi cu ochii mijiţi, de parcă scruta preria până la orizont, să vadă dacă nu se apropie niscaiva indieni, poate comanşi…

Nu cred nici în ruptul capului! Mama, care sare ca arsă pe primul scaun aflat la îndemână atunci când vede un șoricel strecurându-se pe lângă perete?

Totuşi era chiar ea. Stătea acolo ca ultimul soldat rămas în picioare dintr-o companie decimată. Şi de sub coviltir priveau înfricoşate fiicele ei, Mieke și Rieke, iar între ele erai tu, micuţa Lena. Toate trei purtaţi boneţele demodate pe cap. Dar cu toate astea se putea vedea că eraţi la fel de blonde ca mama voastră, Lena bătând spre şaten, pentru că… Şi în prim-plan zăceau cel puţin cinci indieni morţi. Poate că totuşi te-ai fi putut aştepta la aşa ceva de la mama ta. Tata ar fi putut trece cu ea prin bine şi prin rău, dar nu a vrut. Şi după ce a ordonat şi a pus la

fundul teancului fotografiile cu atacul indienilor, Mariechen a spus: „Cu ea, tatăl vostru s-ar fi putut face hoţ de cai. Dar el a ţinut să cumpere cai. A şi făcut-o, de altfel”.

A cumpărat unul singur, pentru Lara. Trebuie să fi arătat minunat când călăreai prin sat pe Nacke…

Şi Joggi al meu, cuminte, mereu după noi…

Totuşi, credeţi-mă cu toţii, şi tu, Nana. În a treia serie de fotografii din pachet erau lucruri şi mai trăsnite. Aici l-aţi fi putut admira pe tata cu un chipiu de marinar pe cap. Arăta ca un revoluţionar de pe vremuri. Şi lângă el se afla, râzând şi cu părul zburlit, mama ta. Pe cuvânt: ea şi el. Şi nici urmă de amărăciune. Râdeau cu gura până la urechi. Stăteau amândoi în spatele unei baricade. Probabil că li se părea amuzant. Aveau cartuşiere atârnate la gât şi o mitralieră din Primul Război Mondial, cu care într-o altă fotografie ocheau şi probabil că şi trăgeau. Iar în stânga lor fâlfâia un steag, unul roşu, presupun. Dar fotografiile pe care mi le-a arătat Mariechen erau toate alb-negru. „Aşa ceva s-a întâmplat aici, la Berlin, când a fost insurecţie”, a spus ea… Nu cred”, i-am răspuns… Nimeni, nici măcar o femeie puternică cum e mama Nanei, nu l-ar fi putut duce pe tatăl nostru pe o baricadă. N-a avut niciodată nimic de-a face cu revoluţia. A fost mereu doar cu reformele” Atunci Mariechen a chicotit: „Dar poate că mama surioarei voastre şi-a dorit aşa ceva, ba chiar şi tatăl vostru, un pic. Doar ştiţi că aparatul meu împlineşte dorinţe”.

În realitate mama e cu totul altfel. Doar o cunoaşteţi, Pat, Jorsch şi tu, Lara. Nu se ocupă decât de cărţile scrise de alţii, pe care trebuie să le corecteze cu mare caznă, frază cu frază…

Totuşi, Nana, măcar în secret poate să-şi dorească…

Da’ de unde! Aşa ceva nu putea să inventeze decât tata.

Dar chestia cea mai grozavă a făcut-o aparatul puneţiodorinţă al lui Mariechen în cea de-a patra serie de fotografii. Aici se putea vedea un Zeppelin adevărat de mărime medie, ancorat la un stâlp de aterizare pe un aeroport. Şi în faţa cabinei, care e destul de încăpătoare şi are multe ferestre, stau, aşezaţi ca pentru o fotografie de grup, tata şi mama voastră, care e cu o jumătate de cap mai înaltă decât el. În faţa lor sunt Jasper şi Taddel al nostru. Iar în faţa celor doi băieţi te afli tu, Paulchen, cel mai mic dintre toţi. Însă chipiul de căpitan nu-l poartă tata, nu, a doua sa soţie e căpitanul Zeppelinului.

E şi normal, pentru că tata habar n-are să meargă cu bicicleta, darămite să conducă o maşină.

Se poate deci presupune că a reuşit s-o convingă pe mama voastră să-şi ia brevetul de pilot pentru aeronave de mărime medie?

O cred în stare de aşa ceva.

În afară de asta, tata şi-a dorit dintotdeauna să nu aibă un domiciliu fix, şi cu un Zeppelin suficient de mare încât să-i încapă catrafusele – pupitrul şi celelalte – şi, bineînţeles, familia şi care să aterizeze când ici, când colo, fără să fie legat de un loc anume, mereu în mişcare şi niciodată…

Tocmai de asta i-a îndeplinit bătrâna Marie dorinţa: o femeie puternică la cârmă, iar el poate să-şi vadă liniştit de treabă…

…ceea ce-i face plăcere, fără doar şi poate…

„Tatălui vostru îi place să fie mereu altundeva şi altcineva”, a spus ea. Şi eu sunt la fel. Trebuie că asta am moştenit-o de la el… Ia spune”, am întrebat-o pe Mariechen când a vrut să ducă teancul de fotografii înapoi în camera obscură”, nu există nicio fotografie cu tine şi cu tata? Una de tipul puneţiodorinţă?” A tăcut multă vreme, apoi am auzit-o spunând: „Parcă n-ar fi avut şi-aşa destule muieri! Pentru mine asta nu însemna decât mută-ţi gândul,

păpuşă. Trebuia doar să rezist când îşi dorea ceva deosebit. Apoi aveam voie să dispar în camera obscură. Cam asta a fost. De tot căcatul, porumbelule! Pentru tatăl vostru, n-am fost decât Trageopozămariechen a lui, pentru mine n-a existat nicicând mai mult de-atât”.

Omule, trebuie să fi fost tare amărâtă bătrâna.

Poate că a fost totuşi iubita lui, cândva, printre picături.

Apoi am plecat de la ea spre Berlinul de Est, în Prenzlauer Berg, pentru că acolo…

Cine ştie câte altele ne-au rămas necunoscute…

…și ce a fost nevoită să tragă în poză bătrâna Marie…

…pentru că tata, din punct de vedere strict profesional…

…aşa că mai târziu, când citeai, nu ştiai niciodată ce anume e adevărat din cele povestite…

Poate că şi noi, care stăm aici şi vorbim, suntem doar nişte ficţiuni, nu?

Asta are dreptul şi ştie s-o facă: să inventeze, să-şi închipuie, până când ceea ce povesteşte devine real şi aruncă umbre. El spune: „Tatăl vostru a învăţat asta foarte devreme”. Şi totuşi ştim, dragă Lena, că toată viaţa noastră se petrece pe o scenă. Mai ţii minte cum am lăsat Occidentul mult în urma noastră şi peste tot, pentru că eram în luna mai, înflorea liliacul, iar noi călătoream tot mai departe spre răsărit, şi eu te-am rugat înainte de a începe călătoria prin ţinuturile polone să-ţi scoţi din părul împletit în cuiburi nimicurile tale extravagante, fluturii şi alte zburătoare, pentru că prea multe zorzoane ciudate le-ar fi putut speria pe rudele noastre kaşube 1? Păcat că n-a fost şi Mariechen cu noi când

1. Populaţie slavă din nordul Poloniei.

şedeam pe canapea între unchiul Jan şi tanti Luzie, în faţa icoanei cu Inima lui Iisus şi tu nu mai voiai să mănânci din piftia din cap de porc. Ah, ce mândru am fost de fiica mea, câtă personalitate…

Dar pe tine, Nana dragă, te-a prins cu aparatul ei atunci când n-am putut fi lângă tine; în gând însă te ţineam strâns de mână, care dispărea cu totul într-a mea. Doar Mariechen ne cunoştea dorinţele. Şi astfel puteam fi totuşi alături de tine când, pentru a nu ştiu câta oară, îţi pierdeai cheile casei sau bănuţii. Te-am ajutat să le cauţi: drumul tău spre şcoală era lung. Rece, spuneam eu, călduţ, cald, cald, fierbinte… uneori găseai mai mult decât pierduseşi. Plăcerea noastră pentru lucrurile găsite…

Am râs şi am plâns împreună. Să ne fi văzut cum mergeam prin Grădina Zoologică şi, mână în mână, ne opream la maimuţe. Oricum, am fost cu tine de mai multe ori decât spun cifrele. Numeroasele instantanee ale clipelor noastre fericite. Ah, de-ar mai exista încă fotografiile acelea format şase pe nouă în care noi doi…

Privind în urmă

Astăzi s-au adunat numai jumătate dintre copii, dar mai târziu, imediat după meciul pe care Sankt Pauli îl joacă acasă împotriva echipei din Koblenz, o să li se alăture şi Taddel. Lena, în trecere prin zonă, e de faţă. Şi Lara, care a avut fraţi gemeni şi, în plus, copii gemeni, e de părere că ar fi bine ca măcar o dată să lipsească… Pat toceşte pentru un examen, iar Jorsch se pare că nu poate veni, pentru că de săptămâni întregi lucrează la sonorizarea pentru un serial poliţist. Despre Nana se ştie că trebuie să fie în Eppendorf ca să ajute la naşterea

copiilor şi oricum nu e rândul ei, le doreşte însă celorlalţi o seară mai puţin dureroasă decât cea dinainte, când tema întâlnirii au fost primele suferinţe ale copilăriei.

Stau cu toţii în bucătăria-sufragerie. Pe pereţi, acolo unde rămâne loc, sunt atârnate opere de artă contemporană. Pentru că va fi vorba despre viaţa petrecută împreună la ţară, Jasper, care s-a întors în ajun de la Londra, unde finanţarea unui proiect de film era pe muchie de cuţit, este cel care a făcut invitaţia. Paulchen este şi el prezent, pentru că o călătorie proiectată încă de la Madrid, unde trăieşte cu brazilianca sa delicată, a putut fi amânată. Soţia lui Jasper, o susţinătoare activă a picturii contemporane şi mexicancă militantă, s-a chinuit să-i culce pe cei doi băieţi, iar acum a pus pe masă o mâncare foarte condimentată: carne tocată cu ardei iute şi fasole neagră. Cu un aer serios şi străduindu-se să semene doar pe departe cu Frida Kahlo, cuprinde cu privirea societatea „foarte germană” adunată în jurul mesei şi spune: „Nu-l judecaţi pe tatăl vostru. Bucuraţi-vă că încă mai e printre noi”. Apoi se retrage demonstrativ. Toată lumea tace, de parcă ar aştepta să se stingă ecoul ultimelor cuvinte rostite. Abia după aceea Paulchen îi spune lui Jasper: „Începe tu”.

OK. Unul dintre noi tot trebuie să înceapă. Deci Paulchen şi eu o numeam pe mama noastră Kamille1... Kamille, am voie?”...Kamille, fii atentă!” Numele l-am inventat noi, căci Kamille, care era fiică de medic, vindeca pe oricine şi oriunde, chiar şi pe insula daneză unde mergeam în fiecare vară şi culegea tot felul de plante medicinale, mai ales muşeţel, pe care le usca în bucheţele. Muşeţelul e bun pentru ceai sau pentru prişniţe fierbinţi. Nu e doar o simplă zicală că muşeţelul ajută întotdeauna! De aceea fusese poreclită aşa încă de când locuiam în oraş, în Fuchspass, un cartier mai periferic, unde tata venea

doar rareori, la micul dejun, ceea ce ni se părea în ordine, pentru că el şi Kamille nu se mai certau de mult. Dar noul bărbat care a apărut la noi acasă

1. Muşeţel (germ.).

Într-o bună zi nu i-a mai spus Kamille, ci folosea numele ei adevărat, cu un diminutiv.

Şi mai târziu o striga mereu „iubito” sau „iubiţico”, ceea ce pentru noi era destul de penibil.

Mie mi se părea bătrân, chiar dacă încă nu împlinise cincizeci de ani. Paulchen şi cu mine îi ziceam întotdeauna „Bătrânul”, chiar şi după ce ne propusese să-i spunem pe nume. Arăta ca o morsă cu mustaţa aia a lui. Dar n-am spus-o cu voce tare, pentru că, în fond, mi se părea un tip de treabă. Pentru tine, Paulchen, la început n-a fost uşor, pentru că tu – aşa era – când te trezeai noaptea te căţărai întotdeauna în patul lui Kamille. Dar acolo se afla tot mai des bătrânul, morsa. Care a mai adus cu el şi-o femeie bătrână, spunând „ea e Mariechen”.

Şi, drept unică explicaţie: „Mariechen e o fotografă deosebită, pentru că are un aparat vechi în formă de cutie, care se numeşte Agfa Box şi care în timpul războiului a supravieţuit bombardamentelor, incendiilor şi inundaţiilor, de atunci însă nu mai funcţionează normal, e un pic sărit de pe fix, motiv pentru care vede tot şi face fotografii cu totul ieşite din comun”. Şi apoi a mai adăugat: „Mariechen fotografiază lucrurile de care am eu nevoie sau pe care mi le doresc. Sunt sigur că o să facă asta şi pentru voi, când o să aveţi o dorinţă mai deosebită”.

Noi îi spuneam Marie…

Taddel, Marie cea Bătrână.

În orice caz, de-atunci încolo a fost Marie a noastră.

Mie la început mi-a fost frică de bătrână. Mi se părea ciudată şi niţeluş înspăimântătoare, de parcă aş fi

presimţit că într-o bună zi avea să mă dibuiască cu aparatul ei Agfa într-un moment extrem de penibil.

Dar ce a fost atât de penibil, Jasper?

Da, dă-i drumul, povesteşte…

Nu-mi place să vorbesc despre asta. Zău că nu. Dar fratele meu mai mic – nu-i aşa, Paulchen? – o găsea pe Marie absolut OK. Se tot minuna când ea îi făcea poze cu aparatul ei imposibil lângă gardul grădinii sau în faţa duplexului în care stăteam.

Şi când ne-am mutat din oraş la ţară cu Kamille şi bărbatul ei, mi s-a părut la fel de normal să vină în vizită cu aparatele după ea, cu toate, nu doar cu Agfa Box-ul. Acolo locuiam într-o casă mare pe care Lena o cunoaşte şi unde te puteai ascunde peste tot.

Avea un aer din alte timpuri. Existau şi nişte paturi încastrate, nişte alcovuri de pe vremuri. Iar în faţă, dând spre drum, era – cu siguranţă Lena v-a povestit despre asta – o prăvălie, şi ea de modă veche. Iar noul soţ al mamei noastre – vreau să spun tatăl tău, Lena –, care se instalase, cu tot calabalâcul, în camera mare de la etaj, podită cu gresie galben-verzuie, ne gătea mâncăruri bizare: picioare de porc, rinichi de batal, inimi şi limbi de vită. Jasper spune că nu erau rele la gust. Şi de la pescăria din sat – proprietarul ei se numea Kelting, era puţin cocoşat, dar foarte simpatic – cumpăra nu numai şprot sau altfel de peşte afumat, ci şi ţipari, încă vii şi lunecoşi.

Şi când bătrânul apuca ţiparii încă vii, unul câte unul, ceea ce se pare că nu-i deloc uşor, le tăia mai întâi capul, ţac, şi apoi restul trupului lung, care încă tresărea şi se încolăcea, în bucăţi cât degetul.

Nu numai bucăţile astea, ci şi capetele ţiparilor, care erau aşezate frumos pe un tocător, erau încă vii, uneori chiar săreau de pe tocător. Şi pentru că eram întotdeauna de faţă la măcelărirea ţiparilor, o dată am atins botul ascuţit al unuia, iar capul tăiat s-a prins ca o ventuză de

buricul degetului meu arătător, încât m-am speriat îngrozitor şi a trebuit să trag zdravăn ca să-mi eliberez degetul. Toate astea, măcelărirea ţiparilor, când aceştia alunecau adesea printre degetele tatălui vostru şi povestea cu capul tăiat, Marie a noastră le-a fotografiat nu cu Leica sau Hasselbladul, pe care le folosea destul de rar, ci cu Agfa Box-ul, iar mai târziu, când a venit iar în vizită, mi-a arătat un morman de instantanee format şase pe nouă. Ei, ştiţi şi voi ce ieşea din camera ei obscură: o mulţime de ciudăţenii. În orice caz, în fotografii apăreau amândouă mâinile, când dosul, când palmele, dar de fiecare buric al degetelor, chiar la degetul mare, erau prinse strâns, ca nişte ventuze, capete de ţipari. Totul arăta foarte normal, dar în acelaşi timp producea un efect straniu, ca mâinile oribile dintr-un film de groază. Exact, Lara, puteai avea coşmaruri văzându-le. Şi Jasper – mai ştii când ţi-am povestit despre fotografii? – n-a vrut să creadă. „E un trucaj, doar se vede”, aşa ai spus şi mi-ai dat o explicaţie complicată despre filmele americane cu efecte speciale. Iar după asta Marie ţi s-a părut un pic ciudată cu aparatul ei. Ţi-era pur şi simplu frică de ea.

Se poate să fi fost aşa. Cu toate astea mă mir, pentru că de fapt ea era foarte OK. Ne-a arătat cum se fotografiază cu Leica. Şi ţie ţi-a dat voie chiar şi cu Hasselbladul…

M-a învăţat pas cu pas totul, deschiderea diafragmei, expunerea, toate amănuntele astea tehnice. Motiv pentru care am devenit mai târziu fotograf în toată regula, cu studii de specialitate şi examen la Potsdam. Şi Marie a noastră a jucat un rol important în asta, pentru că am prins de la ea o grămadă de lucruri încă de foarte devreme. Iar când tatăl vostru a cumpărat casa din spatele digului, în care ea a locuit de atunci înainte, mi-a dat voie, ceea ce nu le-a permis nici lui Jasper, nici lui Taddel, să intru în camera obscură pe care şi-o instalase special şi

care era echipată cu lumină roşie şi bazine pentru developare, fixare, clătire şi un multiplicator de imagini. Numai cu Agfa Box-ul nu m-a lăsat…

Cu el făcea poze pentru Bătrânul, vreau să spun, pentru tatăl vostru. Din toate poziţiile, dar cel mai adesea ţinându-l pe burtă, fără să privească prin vizor.

A fotografiat capetele de ţipari încă vii, aşezate într-un semicerc aproximativ pe tocător, aşa încât păreau să se întindă înnebunite spre cer, după aer – erau fix opt capete, îmi aduc aminte, şi a mai făcut o serie de fotografii…

Iar bărbatul lui Kamille, vreau să spun, tatăl vostru, căruia îi spuneam pe numele mic, a gravat imagini asemănătoare pe plăcile lui de cupru, inspirându-se din fotografiile deja făcute.

Şi când gravurile au fost tipărite pe hârtie arătau de-a dreptul halucinant, ca şi cum capetele ţiparilor ar fi crescut direct din pământ.

Gravura asta se numea *înviere,* poate pentru că ţiparii fuseseră măcelăriţi pentru Paşte.

Dar ce n-a fotografiat pentru el, imagini care mai de care mai stranii! Cel mai adesea, cum a spus Jasper, la nimereală, cu obiectivul ţinut în dreptul burţii. Dar uneori şi stând pe vine sau culcată cât era de lungă pe malul Elbei.

Imaginaţi-vă: Paulchen al nostru ţopăia mai mereu în urma ei, de pildă atunci când traversa digul sau păşunile ca să fotografieze pentru bătrân ugerele vacilor, umflate ca nişte cimpoaie. Dar nu mi-a venit să cred ce mi-a povestit Paulchen cu un aer cât se poate de firesc, şi anume că de fiecare ţâţă era lipită gura ca o ventuză a câte unui tipar gras, patru ventuze care sugeau laptele din patru ţâţe. Ce-i, Lena? Nu mă crezi? Nici eu n-am crezut. Dar

Paulchen s-a jurat că-i adevărat. Şi mai târziu, pe placa de cupru la care lucra bătrânul a apărut exact aceeaşi imagine, patru ţipari graşi sugând din uger. Cu

toate astea, poveştile pe care ni le spunea mereu erau pure invenţii. De exemplu aceea cu ţiparii care, mai ales noaptea şi când e lună plină, sar din Stör şi trec digul, apoi şerpuiesc peste păşuni până la vaci, iar acestea se întind pe iarbă anume pentru ei, de parcă i-ar fi aşteptat, şi ţiparii se prind ca Ventuzele de ugere şi sug, şi sug, până se satură, apoi se desprind ca să le facă loc celorlalţi ţipari care vin din urmă şi aşa mai departe. Şi tu ai spus acelaşi lucru, Taddel", Pură invenţiei", mai ales că ştiai multe dintre poveştile mincinoase ale tăticului tău, apoi te-ai mutat la noi în sat, fiindcă pentru tine oraşul devenise de nesuportat, nu-i aşa?

E de înţeles, pentru că...

Pur şi simplu ai vrut să pleci.

Eu, la drept vorbind, ar fi trebuit să fiu mulţumită, pentru că între mine şi Taddel, adică relaţia dintre fraţi... Apoi totuşi, după ce ai plecat...

Aveam neapărat nevoie de o nouă familie. În Friedenau mă simţeam în plus. Deranj am. Tot timpul mi se dădea de înţeles lucrul ăsta. Aşa că am recurs la teroare. Mă pricepeam la asta. De fiecare dată când tata venea de la ţară ca să rezolve cu secretara lui chestiuni de birou, trăgeam un show, care pe deasupra mai era şi autentic, pentru că efectiv nu înţelegeam ce se întâmplă. Azi aşa, mâine aşa, până când în cele din urmă el a spus: „Bine, de acord, dacă mama ta n-are nimic împotrivă". Mama a plâns un pic la început, apoi a spus da. Cred că o plăcea pe Kamille... La ea o să te simţi bine, mai mult ca sigur", mi-a spus la despărţire. Iar eu i-am dăruit prietenului meu Gottfried cei doi peruşi pe care-i primisem de la tata în chip de consolare. M-am obişnuit destul de repede cu ciudata casă veche pe care o cunoşteam deja, pentru că tăticul locuise aici vreo doi ani cu mama Lenei şi cu cele două surori vitrege, dar, ce-i drept, la început mai recurgeam le acte teroriste, de exemplu când am închis

pisica lui

Jasper şi a lui Paulchen între ferestrele duble, unde a luat-o razna de frică. Recunosc, eram dus cu pluta Fără discuţie! Nu ştiu de ce... Pe cuvânt, Paulchen. Se pare că pe atunci eram o adevărată pacoste... Ce părere aveţi?

Ei, da, dar una peste alta ai fost un tip de treabă.

Ai avut pur şi simplu nevoie de timp ca să te obișnuiești cu noi.

Totuşi de mama voastră, căreia i-am spus şi eu foarte curând Kamille, am ascultat, pentru că avea un fel de a fi nici prea prea, nici foarte foarte. Când Kamille spunea da, era da, când nu, atunci era nu. Chiar de la început mi-a interzis să mai folosesc cuvinte de ocară ca „handicapat” sau „scroafă turcească” 1 şi chiar unele mai rele sau, mai bine zis, în maniera ei răbdătoare, m-a dezobişnuit de ele. Astfel a făcut din mine un om oarecum suportabil. Nu doar bătrâna Marie credea asta, ci şi tu, Lara, când veneai uneori să ne vizitezi. Şi anume, fără Joggi al tău...

...a trebuit să-l eutanasiem. Era deja bătrân. Nu mai voia de mult să circule gratis cu metroul. Zăcea numai sub scară. Şi când voia să traverseze strada spre locul de joacă colţ cu Handjerystrasse nu se mai uita în stânga şi în dreapta. Am fost nevoită să-mi dau acordul după ce toată lumea, inclusiv prietenele mele, a spus: „Trebuie neapărat să-l eutanasiaţi. Nu face decât să se chinuie. Nici de zâmbit nu mai zâmbeşte”. Aşadar am rămas doar eu. Crede-mă.

1. În orig. *Türkensau.*, prin analogie cu *Judensau*, imagine antisemită datând din Evul Mediu, care îi înfăţişa pe evrei sugând la o scroafă sau având contact sexual cu ea. În Coran, ca şi în Tora, porcul este considerat un animal necurat şi, prin urmare, prohibit. Taddel: până şi de tine mi-era puţin dor, pentru că mă simţeam singură. Jorsch îşi făcea ucenicia la Köln şi nu scria nici măcar o

carte poştală, era ca şi dispărut. Iar Pat n-avea ochi decât pentru Sonja lui. Da, şi apoi, cum am spus, a plecat şi Taddel. Chiar dacă puteai uneori fi foarte enervant, tot mi-a părut un pic rău. În afară de asta, prima mea poveste de dragoste, cu un tip mult mai în vârstă decât mine, s-a dus pe apa sâmbetei. Era genul de bărbat cu o pasiune morbidă pentru fete foarte tinere. Cea de după mine se pare că a fost şi mai mică. Nu-mi place să vorbesc despre asta. Nu! Zău că nu. Şi şcoala, după cursul mediu, am pus-o în cui. N-aveam chef de matematică şi altele. Îmi doream să devin ceramistă, dintotdeauna mi-a plăcut să dau formă unui lucru cu mâinile, cel mai adesea modelam animale, dar nu voiam să fac artă pentru artă, ca tata, ci obiecte utile şi frumoase. Şi pentru că în oraş nu exista un loc unde aş fi putut învăţa meseria, Kamille a voastră m-a ajutat, după multă alergătură prin Schleswig-Holstein, să găsesc în Dobersdorfer See, într-o regiune foarte frumoasă, unde sora ei locuia într-o dependinţă a unui castel, un loc de ucenică la un maistru olar care ştia o mulţime de lucruri, însă altminteri era un tip mizerabil, cum s-a dovedit abia mai târziu şi despre care chiar că nu am chef să vorbesc, nu, Lena, nici acum. Oricum, m-am bucurat enorm că am găsit un loc. Şi cu Kamille, care era, ca şi mine, înzestrată cu simţ practic, m-am înţeles foarte bine. Ea se ocupa de toate. La fel cum odinioară vă avea pe voi, băieţii, dar şi slujba ei de organistă şi, pe deasupra, studiile, acum avea grijă de tot ce se petrecea în casa cea mare, vizite şi restul, ceea ce nu era puţin. Iar Taddel al nostru – trebuie să recunoşti – era un alt om. Chiar aşa a fost. Făceai mereu pe fratele cel mare şi întotdeauna când vorbeai de Jasper şi Paulchen spuneai „fraţii mei mai mici”.

Paul, pe care toţi îl strigam numai Paulchen sau Paule, a mers multă vreme în cârje, de când tata, în timpul unei plimbări – nu mai ştiu unde –, a descoperit că şchiopăta de piciorul drept.

A fost, cum s-a dovedit, o boală perfidă a oaselor, descoperită de doctorul din sat.

Avea un nume ciudat.

Mai târziu a fost operat de un specialist din Berlin.

A durat mult până când am scăpat de cârje…

Şi tata, care de-acum era mult mai liniştit acolo, la ţară, ba chiar râdea ca pe vremuri şi reuşise în sfârşit să-şi termine cartea cea groasă, voia neapărat ca bătrâna Marie să fotografieze cu aparatul ei pantoful special pe care Paulchen trebuia să-l poarte înainte de operaţie.

Dar lui Kamille nu i-a plăcut ideea. Şi, pentru că era puţin superstiţioasă, nu i-a permis lui Marie să fotografieze pantoful.

Iar bătrâna a ascultat-o şi a boscorodit ceva ca o vrajă, de neînţeles.

Pantoful-de-groază a trebuit să-l port pe piciorul sănătos. I-am spus aşa pentru că arăta ca din topor. Piciorul drept îmi era prins într-un cadru. Și boala pe care o aveam fusese numită după doctorul care a descoperit-o primul. Perthes îl chema. Partea superioară a osului iliac se sfărâma lent, Kamille spunea că „se măcina”. Aşa că o bucată „cât o felie de tort”, a zis Kamille, a trebuit tăiată cu fierăstrăul. Asta s-a întâmplat când încă mai locuiam în oraş. Am stat multă vreme în spital, vecin de pat cu un băiat turc care, în ciuda durerii, nu se plângea deloc şi, în afară de asta, era şi foarte simpatic. Kamille a spus că nu prea m-am văitat, chiar dacă zăcutul în pat era enervant. Asistentele erau cam brutale. Dar cu profesorul care a fierăstruit la piciorul meu n-am avut nicio problemă. Era cunoscut pentru că trata fotbalişti de la Hertha accidentaţi la genunchi sau altundeva. El mi-a repus osul în poziţia corectă, ca să se poată suda. Şi chiar s-a sudat, doar că a durat mult. Atâta că piciorul meu drept e de atunci ceva mai scurt. A trebuit să port pantoful-de-groază doar la început, înainte de a merge în cârje. Şi abia mai târziu,

când n-am mai avut nevoie de cârje, am primit un pantof cu o talpă mai groasă.

Dar erai foarte rapid.

Te descurcai de minune cu cârjele.

Am rămas cu gura căscată când am venit în vizită.

Şi când mergeam prin cimitir erai chiar mai iute decât noi...

Drept pentru care Mariechen a noastră ţinea morţiș să te fotografieze întruna...

A făcut un film întreg, şi-apoi încă unul.

Chiar şi Kamille a fost de acord.

Numai pantoful-de-groază n-a avut voie...

Până şi Taddel, care altfel nu credea o iotă, a strigat înainte ca Mariechen să te fotografieze: „Pune-ţi o dorinţă, Paulchen! Repede, pune-ţi o dorinţă!”

Dar pozele nu mi le-a arătat decât mie. Erau o duzină sau chiar mai multe. Se putea vedea în ele cum mergeam printr-un supermarket, cred că era KaDeWe-ul – sau Europa Center? –, pe o scară rulantă cu cârjele, uneori chiar riscant, împotriva sensului de mers. Arătam absolut senzaţional. Săream mereu câte trei trepte. Iar sus şi jos se afla lume care aplauda – ceea ce cu siguranţă nu-mi dorisem – pentru că eram atât de bun în cârje. Am sărit chiar de pe treapta care cobora pe cea care urca. Şi într-o altă serie se poate vedea cum, ajuns din nou în sat, alerg în sus şi în jos pe partea oblică a digului de pe Stör. Puteam sări peste garduri. Şi am reuşit chiar un salt cu cârjele în mână. Dar numai în fotografii.

După asta te-ai ţinut scai de ea ca un căţel, de fiecare dată când trecea digul în direcţia Hollerwettern.

Am urmat-o în cârje până la digul Elbei, de unde cu Agfa ei – care, trebuie să precizăm, nu putea face decât poze la distanţă mică şi pe vreme frumoasă – a fotografiat, de departe şi într-o zi ceţoasă, vapoarele, petroliere mari şi cargoboturi care veneau de la Hamburg sau se îndreptau

într-acolo. De pe digul ăla a fotografiat chiar şi nave de război ale Marinei Federale, dar şi unele străine. Iar o dată chiar şi un portavion venit din Anglia la o paradă. Arătau fantastic. N-am zis nimic, dar m-am gândit: tare aş vrea să ştiu…

Aş putea pune şi azi rămăşag că a fotografiat vapoarele pentru tata, fiindcă îşi terminase cartea cea groasă şi acum lucra la una subţire, „pentru deconectare”, aşa i-a spus lui Kamille.

O poveste care se petrecea în timpul Războiului de Treizeci de Ani, chiar înainte de încheierea lui.

Şi voia să intre în atmosferă cu ajutorul aparatului.

Fiindcă pe vremea aceea se pare că şi Krempe, şi Wilstermarsch erau ocupate de danezi, iar în timpul războiului Glückstadt şi Krempe au fost asediate, nu-mi mai aduc aminte de cine, fie de suedezi, care erau în conflict cu danezii, fie de Wallenstein, despre care bătrânul ştia o mulţime de lucruri, cum ar fi că, în afară de asedii, a avut loc şi o bătălie navală pe Elba. Drept pentru care, cu ajutorul fotografiilor pe care le făcea Marie de pe digul Elbei cu aparatul ei modest, fotografii ale unor nave de război moderne, presupun că toată materia indigestă de la orele de istorie trebuia să prindă viaţă prin câteva şiretlicuri.

Întocmai. Pentru că tata, care cunoaşte foarte bine istoria, voia să ştie fiecare detaliu „cât mai precis cu putinţă” sau, cum i-a spus lui Marie: „Vreau să ştiu câte corăbii aveau suedezii şi cu câte tunuri erau echipate vasele daneze…”

Ea le numea „instantanee istorice”… Şi i le-a furnizat, pe rând şi în serie…

…pentru că făcea tot ce dorea tata, indiferent de vreme…

Chiar şi când bătea un vânt puternic dinspre nord-vest o puteai vedea stând pe digul Elbei, aplecată oblic în

bătaia vântului şi trăgând poză după poză. Şi Paulchen al nostru, pe atunci în cârje, era mereu prezent.

Ei, şi? Kamille era de acord. Oricum, n-avea nimic împotrivă ca Mariechen a noastră să vină iar cu imaginile ei imposibile…

De fiecare dată spunea: „Există o mulţime de lucruri pe care nici nu ni le putem închipui…”

Sau, uneori: „Mai târziu, când totul va fi fost povestit, o să puteţi citi…”

Ne-a pus în faţă un morman de cărţi scrise de alţii.

Iar apoi altele şi altele.

Îmi amintesc de una care se numea *De veghe în lanul de secară*.

Dar le răsfoia doar Jasper. Citea tot ce-i pica în mână, mai puţin cărţile scrise de tata.

Pat citea la început numai revista Bravo, abia mai târziu ziare şi chiar romane…

…dar Jorsch a citit aproape toate cărţile lui Jules Verne.

Da, asta e adevărat: erau prea multe cărţi la noi acasă, aşa că în ceea ce priveşte cultura abia mai târziu, mult mai…

Numai Jasper a fost o excepţie.

El citea pentru noi toţi.

Pentru mine, cu siguranţă. Pe vremea aceea nu mă interesa decât revista *şut la poartă*, pentru că toate rezultatele meciurilor…

Dar pentru noua sa carte, care nu avea să fie la fel de groasă ca ultima, încă mai era, cum spunea Kamille”, în căutare de motive”…

Drept pentru care bătrâna Marie îşi făcea mereu de lucru în cimitir.

Fotografia pietrele funerare vechi din jurul bisericii.

Pun pariu că după aceea, imediat ce dispărea în camera obscură, în toate fotografiile morţii se târau afară

din morminte şi săreau în picioare, plini de viaţă, cu hainele lor de pe vremuri, pantaloni bufanţi, poate şi peruci…

În orice caz, bătrânul cu Kamille, Paulchen şi cu mine – tu, Taddel, n-ai vrut să vii – am plecat cu Mercedesul nostru în regiunea Münsterului…

…de data asta fără bătrâna Marie, care poate n-a avut chef să vină, asemenea lui Taddel, sau era pur şi simplu prost dispusă…

…dar i-a împrumutat tatălui tău aparatul, ceea ce nu mai făcuse niciodată…

Şi când am ajuns la Telgte, a fotografiat, cu aparatul lui Marie a noastră, motivele de care mai avea nevoie…

El, care nu făcea niciodată poze, a tras câteva filme, unul după altul…

Pe atunci nu mai umblam în cârje. I-am arătat cum trebuie folosit un aparat Agfa, mă rog, să nu facă poze la nimereală, ca Marie, cu aparatul pe burtă…

Dar ceea ce prindea în obiectiv era doar o parcare cât se poate de normală şi aproape goală. Nu putea ieşi în poză decât beton.

Parcarea asta era o insulă, pentru că un râu o înconjura de la stânga la dreapta, iar cele două braţe se uneau acolo unde ruinele unei mori de apă…

A fotografiat şi asta, ruinele morii…

Dar cel mai mult îl interesa parcarea betonată, pentru că acolo – „chiar aici”, a spus el – „acum trei sute de ani se afla Brückenhof, care va fi locul faptei”. Se pare că era un fel de han pentru negustori care treceau cu marfa lor, baloturi de stofe şi butoaie pline, podul de peste Ems.

„Pe atunci”, a spus tatăl tău, „era război, un război care nu se mai termina, deşi la Münster şi Osnabrück avuseseră loc cu ani în urmă tratative de pace”. Şi din acest motiv Brückenhoful de odinioară era plin de scriitori

care ţinuseră să se întâlnească exact în locul în care se găsea acum parcarea aproape goală…

Şi scriitorii aceştia se spune că şi-ar fi citit unii altora din cărţile lor. Treburi complicate, baroce, cam aşa ceva…

Şi toate astea doar pentru că tatăl lui Taddel a trăit şi el aşa ceva, pe când era un tânăr scriitor şi se întâlnea cu o sumedenie de alţi scriitori când ici, când colo1.

Trebuie să fi făcut vreo trei filme cu parcarea aia. l-ar eu l-am ajutat să le schimbe. Trebuie puse în lăcaşul lor în aşa fel încât partea roşie a foliei izolatoare să se afle în exterior. Şi nu reuşea cu niciun chip. Dar s-a prins repede care-i treaba. Iar lucrul cel mai important îl ştie doar aparatul.

În parcare erau doar câteva persoane care ne aruncau ocheade, fiindcă îl recunoscuseră pe bătrânul care făcea poză după poză.

1. Este vorba de întâlnirile periodice ale Grupului 47.

Ne simţeam prost.

Poate pentru că li se părea cunoscut, s-or fi gândit: Ce caută tipul ăsta cu mustaţă pe aici?

Bineînţeles, Lara! Cu siguranţă şi-au spus: Probabil că în beci sunt nişte cadavre pe care le poate dezgropa bucată cu bucată.

Dar lui puţin i-a păsat că lumea se uita la el.

Altfel, ceea ce spunea în timp ce fotografia de zor era de-a dreptul palpitant. Ştia exact cum a fost cu tratativele de pace. Ce voiau suedezii să păstreze cu tot dinadinsul, ce îi interesa în mod deosebit pe francezi şi cum bavarezii şi saxonii erau încă de pe atunci foarte şmecheri. Şi că problema fundamentală nu mai era aceea a religiei adevărate, ci negocierea diverselor teritorii. Motiv pentru care micuţa insulă pe care se născuse Kamille, dar şi Greifswald, oraşul în care mai târziu fusese la şcoală şi

învăţase să cânte la orgă, au aparţinut multă vreme suedezilor. Kamille mai spune uneori şi acum când e întrebată: „Sunt din Pomerania suedeză”.

Şi tot din vremea aceea e şi cântecul pe care tatăl lui Taddel îl cânta mereu când tu, Lena, veneai cu noi în vacanţa de vară pe insula Møn şi nu puteai adormi. Nu era, la drept vorbind, un cântec de leagăn. Începea cu „Mămăruţă, zboară” şi se termina cu „Pomerania e-n flacări”. Iar între astea apărea la un moment dat un vers absolut sinistru: „Roagă, roagă-te, copile, suedezul vine mâine...”

Şi continua aşa: „Mâna-ţi smulge şi piciorul, grajdu-aprinde şi pridvorul”.

Hai, Lena, cântă un pic! Doar îţi place atât de mult să cânţi.

Doar dacă şi voi cântaţi cu mine...

Gata: „Mămăruţă, zboară sus, taică-tu-n război e dus...”

Dar fotografiile pe care le-a făcut tatăl vostru cu ajutorul lui Paulchen, cele din parcare şi mai apoi în oraş, unde exista o capelă cu o Madonă a pelerinilor ce vindeca nu ştiu ce boli, au fost toate developate în camera obscură a lui Mariechen, printr-un mijloc pe care niciunul dintre noi...

Şi nici nu le-a văzut nimeni, nici măcar Kamille.

Iar tatăl tău a spus doar atât: „Sunt foarte bune. Unele puţin mişcate”.

Dar se pare că Brückenhof ieşise clar. Se vedea câte grajduri avea, dar şi faptul că atât hanul, cât şi grajdurile erau acoperite cu stuf şi nici urmă de stricăciuni din război.

S-a umflat în pene cu talentul lui de fotograf: „Credeţi-mă, copii! Într-una din fotografii apare, chiar în faţa uşii de la Brückenhof, o persoană care, deşi fotografia e neclară, poate fi totuşi recunoscută. Cred că e hangiţa de

la Brückenhof, o anume Libuschka, poreclită Courage”.

Şi a mai mormăit ceva despre portretele care, chipurile, i-au reuşit la moara de apă şi în capela de la Telgte: „Pe un anume Greflinger şi pe cineva care era strigat Stoffel şi care mai târziu a devenit celebru i-am prins pe malul râului Ems, iar în capela graţiei divine pe un tânăr poet, Scheffler pe numele său, care a îngenuncheat acolo şi s-a închinat...”

Dar astea le-a spus abia când ne aflam, ca în fiecare vară, pe insula daneză unde Kamille se simţea foarte fericită, tăticul tău era mereu bine dispus şi cel mai adesea era vreme bună.

Dar bătrânul nu prea stătea cu noi la plajă, pentru că voia să se întoarcă la maşina sa de scris Olivetti...

...și pentru că bătutul la maşină îl ţinea în formă.

De fiecare dată când mergeam în vacanţă pe insula Møn, venea şi micuţa Lena. Erai foarte drăgălaşă...

...doar că uneori ne călcai pe nervi cu teatrul tău.

Da, din păcate, dar ce să-i faci? Doar ştiţi că lucrurile astea se exersează din timp. Dacă ar fi fost acolo şi micuţa Nana, despre care pe atunci nici nu ştiam că exista, aş fi jucat cu siguranţă mai puţin teatru.

Păcat, Taddel, că n-ai fost cu noi...

...și asta numai pentru că în Casa Gărzii, pe care Kamille o închiriase şi care se numea astfel în daneză, pentru că în realitate nu era decât o colibă de văcari, nu exista apă curentă şi electricitate, doar lămpi cu petrol şi lumânări.

Pentru noi n-a fost o problemă.

...și serile erau chiar plăcute.

Dar nu pentru Taddel, care aprecia mai mult confortul.

Spuneai: „E ca în ZBZ1”.

1. *Sovietische Besatsatzungszone* – zona de ocupaţie

sovietică în timpul Războiului Rece.

Mie, dimpotrivă, îmi plăcea foarte mult pe insulă, chiar dacă, din păcate, plângeam adesea, pentru că îmi era dor de Rieke şi Mieke, surorile mele mai mari. La început, pentru că eram încă mică, tata mă lua de la Berlin. Mai târziu, când am mers la şcoală, am călătorit foarte curajoasă, cum au spus cu toţii, de una singură, întâi cu trenul, traversând zona răsăriteană până la Warnemünde, apoi cu feribotul peste Marea Baltică şi apoi pe calea ferată daneză până la Vordinghorg, unde mă aşteptau tata şi Kamille a voastră. De fapt, aş fi putut s-o iau şi pe micuţa Nana cu mine, dacă surioara mea n-ar fi fost tratată ca un secret de familie. Pur şi simplu nu exista! Voi, băieţii, aţi fost extrem de drăguţi cu mine, chiar dacă uneori, cum spunea Paul, se pare că vă „călcam pe nervi". Jasper şi cu mine ne-am spus întotdeauna bancuri înainte de culcare. Mi-au plăcut dintotdeauna bancurile bune. O, da! Mergeam mult pe jos, traversam câmpiile până la plajă, unde, la rugămintea tatii, căruia asta îi făcea o deosebită plăcere, cântam mereu câte ceva în dialect, din ce învăţasem la şcoală: „Vino, vino pe la mine. Sunt atât de singur..." 1 Sau ne plimbam prin pădurea care începea chiar din spatele casei şi care mie mi se părea un codru adânc, ca-n basme, ce mă înspăimânta, iar atunci mă împiedicam de rădăcini şi cădeam. Din păcate, plângeam... Termină cu teatrul!", striga atunci Jasper.

1. În orig., în dialectul din nord: *Kum tău mi, kum tău mi, ick b nu se alleen...*

de parcă ai fi presimţit că mai târziu voi face cursuri de actorie...

Ştiai încă de pe atunci, spre deosebire de oricare dintre noi, poezii întregi pe de rost...

Şi aici, pe insulă, în coliba de văcari care mie mi se părea ca o casă din poveşti, am cunoscut-o mai bine pe bătrâna voastră Mariechen. Până atunci o întâlnisem doar rareori, când tata mă lua de la mama, de două ori pe săptămână. În mansarda lui m-am jucat cu nasturii pe care el, care, cum ştiţi, nu era genul de tată care se joacă cu copiii lui, îi împrumutase pentru mine de la Pat…

Nu-i adevărat, Lena! Eu, fratele tău de inimă, ţi-am făcut rost de ei.

Nu prea contează cine, nu? În orice caz, în timp ce eu mă jucam cu nasturii, bătrâna voastră Mariechen, care pentru mine a rămas întotdeauna un personaj un pic misterios, m-a fotografiat de mai multe ori cu aparatul ei la fel de misterios, şoptind de fiecare dată; „Pune-ţi o dorinţă, Lena-şoricica, pune-ţi repede o dorinţă!”. Din păcate, am uitat ce-mi doream pe atunci cu atâta ardoare. Probabil, ba nu, sigur îmi doream ca tata să vină mai des şi noi doi… Mă rog! Dar cutia asta misterioasă, despre care Jasper şi Paulchen îmi istorisiseră o mulţime de minunăţii, dar şi lucruri înspăimântătoare, o avea cu ea când a petrecut câteva zile cu noi pe insulă. Mai ştii, Jasper, cum ne plimbam cu toţii cu bătrâna voastră Mariechen peste landă până la fortăreaţă, cum numea tata ridicătura aceea circulară?

Sigur! Şi bătrânul a spus a nu ştiu câta oară povestea pe care o avea pregătită de câte ori mergea la fortăreaţă cu oamenii care veneau în vizită la el şi la Kamille. Povestea asta, pe care probabil că o ştia de la învăţătorul Bagge, de la care închiriaserăm casă, avea întotdeauna o introducere istorică pe care ne-o servea nouă sau altora, şi anume că pe la o mie opt sute şi ceva, când Napoleon domnea pretutindeni şi, prin urmare, englezii făcuseră praf Copenhaga cu tunurile lor, o corvetă englezească – sau era o fregată? – a apărut în faţa insulei noastre, cu intenţia de a traversa strâmtoarea până la Stege, probabil

ca să tragă şi asupra acelui oraş. Dar ţăranii de pe insula Møn au adunat la iuţeală, cu bătăi de tobă, un detaşament de apărare format din vreo cincizeci de oameni conduşi de un căpitan, care de fapt era nobil, proprietarul unei moşii. În timpul nopţii, aceştia au ridicat în grabă un zid circular de pământ, iar în mijlocul lui o movilă pe care au instalat unicul tun existent pe insulă. Da, chiar aşa! Au făcut totul într-o singură noapte. Iar a doua zi dimineaţa s-au apucat să-i bubuie pe englezi cu tunul lor îndată ce vântul era favorabil şi corveta încerca să-şi continue drumul spre Stege. Bineînţeles, corveta – sau era totuşi o fregată? – a răspuns şi ea în acelaşi fel. Şi au ţinut-o aşa zile în şir. Aproape o săptămână. După care, sâmbătă, căpitanul danez al detaşamentului de apărare a insulei a trimis la corvetă o şalupă cu un steag alb şi trei oameni la bord, printre care şi un ţăran înstărit din Udby, care a purtat tratative nu ştiu cât timp cu căpitanul englez al corvetei, pentru că a doua zi, duminică, fiica lui urma să se mărite cu fiul altor ţărani înstăriţi din Keldby. Şi dat fiind faptul că toţi membrii detaşamentului de apărare erau invitaţi la nuntă, le-ar fi fost cu neputinţă ţină corveta sub foc în ziua respectivă. Prin urmare, el ar dori să-i propună căpitanului englez un armistiţiu şi-l invită cu multă plăcere, împreună cu trei dintre ofiţerii săi, ca oaspeţi de onoare la nuntă. Iar apoi, de luni, vor putea continua schimbul de focuri. După o scurtă deliberare, amândoi căzură de acord că propunerea este acceptabilă şi totul decurse aşa cum fusese stabilit. Îndată după nuntă, în timpul căreia, după cum se poate bănui, s-a băut pahar după pahar şi s-a mâncat pe rupte, inclusiv tort cu frişcă, tunurile au început din nou să bubuie. Şi povestea asta a durat până când vasul englezesc, văzând că nu poate răzbate spre Stege sau sătul de bubuială, poate şi pentru că muniţiile se împuţinau văzând cu ochii, a făcut stânga împrejur şi a plecat cu toate pânzele sus spre Şiaelland. Cât despre

fortificaţii şi şanţul din jurul lor, ca să nu mai vorbim de movila din mijloc, pe care fusese instalat tunul, mai există şi azi, atâta doar că şanţul a fost năpădit de buruieni şi tufărişuri. Dar tu, Lena, pur şi simplu n-ai vrut să crezi povestea pe care ne-a spus-o tatăl tău, ai strigat întruna: „Minţi! Iarăşi minţi!”. E adevărat, Paulchen?

Cum să-şi amintească? Era mult mai mică decât noi.

Dar de chioşcul de pe plajă al doamnei Türk, de unde a cumpărat punguţe întregi de bomboane de lemn-dulce şi batoane de lemn-dulce pentru surorile ei Mieke şi Rieke, îşi aminteşte cu siguranţă…

Nu! Sau doar ca prin ceaţă. Dar se poate să fi fost aşa, pentru că tata ne spunea adesea poveşti de felul ăsta, mai cu seamă înainte de culcare, după ce Kamille, care a fost întotdeauna foarte drăguţă cu mine, ne mângâiase pe toţi pe cap. Însă aiurelile astea trebuie să le fi auzit şi tu, Lara, şi apoi micuţa Nana, atunci când tata îi făcea câte o vizită, din păcate mult prea rar, şi se aşeza pe marginea patului ei înainte să adoarmă. O mulţime de poveşti mincinoase! Printre ele erau totuşi unele minunate – nu-i aşa, Lara? Dar de data aceea bătrâna voastră Mariechen, care venise cu noi la fortăreaţă cu aparatul ei misterios, Agfa Box-ul, cum îi spuneţi voi, a făcut o grămadă de poze, întoarsă cu spatele, cu trunchiul aplecat înainte şi fotografiind printre picioare întăriturile şi apa din faţa lor, ce uneori era de un albastru întunecat, pentru ca în clipa următoare să strălucească iarăşi ca argintul…

A făcut vreo trei filme.

Tata nu se sătura niciodată de ele.

Dar numai mie mi-a arătat câteva mai târziu, când a trebuit să merg din nou la şcoală. Taddel precis n-o să creadă, şi poate nici Jasper, însă ele dovedeau că măcar o dată tata spusese adevărul. Pentru că apăreau acolo o mulţime de ţărani din Møn, cu siguranţă mai bine de cincizeci, în uniformele lor caraghioase, în spatele

fortificaţiilor şi-al tunului. Se vedea şi corabia, cu cele două catarge ale ei şi pânzele desfăşurate şi cu nişte norişori albi în dreptul carenei, pentru că, aşa cum a spus Jasper, „bubuiala” nu înceta o clipă. Bineînţeles că erau şi fotografii de la nuntă, cu invitaţii care dansau într-un hambar, iar printre ei ofiţerii englezi şi căpitanul lor cu mireasa. Trebuie că au petrecut bine, toată lumea se veselea. Mai puţin ginerele, căruia nu se ştie de ce nu-i venea să râdă. Bătrâna Mariechen mi-a arătat şi un portret al căpitanului danez – în ciuda tricornului său, semăna foarte bine cu cineva, îmi vine în minte învăţătorul Erling Bagge, de la care tata se pare că auzise povestea asta care e, fără îndoială, adevărată. În orice caz, de atunci am crezut aproape tot ce-mi povestea tata, cu toate că uneori îmi spuneam: uite că a revenit la vechile obiceiuri, din păcate iarăşi minte de îngheaţă apele.

Aşa ne spunem şi noi, care stăm acum aici şi vorbim întruna, dar nu putem fi siguri ce-o să ne facă să spunem şi să credem în continuare şi ce va ieşi până la urmă din asta…

Ar putea fi destul de penibil…

Dar la fel de bine ar putea fi amuzant…

Sau trist…

Chiar dacă nu sunt decât poveşti de demult, de pe vremea când eram copii şi încă mai aveam dorinţe…

Pune-ţi o dorinţă! Pune-ţi repede o dorinţă! Dar cutia lui Mariechen făcea şi altceva pe lângă împlinitul dorinţelor. Dacă era supărată pe voi, sau vântul sufla din direcţia nepotrivită, sau o rodea altceva – dintele războiului care nu piere, scoţi unul, creşte altul în loc1 – mai ţii minte, Paulchen? – în două-trei filme ne transfera pe toţi în epoca de piatră. Clic-clac: şi gata, dispăream departe, în negura timpului, alungaţi în ţinuturi mlăştinoase…

Trebuie că ai văzut în camera ei obscură cum noi toţi, copiii, mamele şi cu mine, o hoardă întreagă, stăm în jurul focului, îmbrăcaţi în piei de animale, rozând rădăcini şi ronţăind la oase. Un trib lăţos care-şi ţine întotdeauna la îndemână măciucile şi toporiştile de piatră, aşa încât mai târziu, adică în ultimul film, când foamea nu se mai potolea, pe bătrânul vostru tată, care oricum nu mai era bun de altceva decât să-şi îndruge poveştile, l-aţi…

Sau cum v-a expediat, să zicem pe Taddel şi pe Jasper, care nu voiau să creadă în puterea aparatului ei, în cel mai întunecat Ev Mediu: copii osândiţi la muncă silnică, puşi să învârtă un scripete imens… Puşti răzgâiaţi”, şuiera ea şi apăsa pe declanşator, o dată şi încă o dată, legaţi cu funii cât e ziua de lungă în cuşca aceea de veveriţe şi sub ameninţarea biciului… Dar despre asta nici măcar Paulchen nu vrea să vorbească, deşi a fost de faţă la developare; o favoare care mie mi-a fost mereu refuzată, deşi altminteri orice îmi doream ea…

1. În orig. *des Krieges nachwachsender Biberzahn* (dintele de castor al războiului).

Instantanee

Dintre cei opt copii, acum e la rând mezina… În sfârşit”, îi spune Lena Nanei, care şi-a invitat în grabă toţi fraţii în camera ei strâmtă – parte a unei locuinţe comune din cartierul hamburghez Sankt Pauli –, pentru că acum, după ce i-a ascultat îndelung pe ceilalţi, a venit şi vremea ei. A trebuit să împrumute de la vecini scaune, farfurii şi pahare.

Pentru că au venit cu toţii, e cam înghesuială în jurul mesei, pe care sunt aşezate castroane cu mâncăruri

vegetariene: cremă de năut înmulţită cu ulei, salată de vinete cu mirodenii, orez în foi de viţă, frunze de andivă de muiat în cremă şi în salată, măsline şi lipie turcească. De băut, suc de mere nefiltrat. Şi în mijlocul mesei, lângă florile puse în pahare, sistemul de sunet pe care tatăl l-a lăsat în seama lui Jorsch.

Afară plouă mărunt, confîrmând părerea tuturor că vara a fost ploioasă, chiar prea ploioasă. Nana încă ezită, nu vrea să fie prima care „să-şi golească tolba”, cum îi propune Lena. La început vorbeşte cu o voce stinsă şi mult prea repede, astfel că Taddel – sau poate Jorsch – găseşte de cuviinţă să-i recomande „un ritm mai domol”. Povesteşte despre naşteri reuşite, în câteva paranteze scurte despre stresul de la clinică, unde, ca peste tot, e lipsă de personal, deci despre cotidianul unei moaşe şi numai în trecere despre mult prea scurtele zile de concediu petrecute la Antwerpenz „Ah, ce bine ne-am simţit acolo, doar noi doi”.

Plină de grijă pentru surioara ei – şi înainte ca Pat şi Jorsch să-şi dea drumul la gură sau Jasper să înceapă să vorbească despre problemele producţiei actuale de filme – Lara, de care ascultă cu toţii, spune: „Lucrurile încep să se aranjeze, pentru că iubitul tău flamand îţi face foarte bine, după părerea mea. Se vede cu ochiul liber. Eşti mult mai deschisă. Hai, începe!” şi, ce minune, Nana îşi drege glasul.

Cum ştiţi cu toţii, în principiu prefer să ascult. Din tot ce aţi trăit sau aţi fost nevoiţi să înduraţi eu n-am ştiut absolut nimic. Ca şi Lena, care n-a avut habar de existenţa mea până când tatăl nostru i-a spus – ea avea deja doisprezece sau treisprezece ani, iar eu şapte sau opt –, poate şi pentru că nu-şi mai putea păstra secretul doar pentru el: „Ştii, ai o surioară foarte drăgălaşă” sau cam aşa ceva. Era mult prea târziu când a făcut această

mărturisire. Deci am crescut singură la părinţi, chiar dacă ştiam că am mulţi fraţi şi surori şi, cu toate că ne vedeam doar când şi când, aţi foarte drăguţi cu mine, zău. Dar Pat şi Jorsch erau deja plecaţi la şcolile lor de meserii şi tu la fel, Lara, pentru că voiai să devii ceramistă, ceea ce mi s-a părut foarte frumos, fiindcă şi mie îmi place să fac ceva cu mâinile… Iar tu, Taddel, pe care abia dacă te cunoşteam, trăiai la ţară, cu Jasper şi Paulchen, iar ei de fapt nu erau fraţii mei adevăraţi, chiar dacă în principiu voi doi – nu exista, cum spunea tata mereu, nicio diferenţă – făceaţi parte din familie. Numai eu nu, din păcate. Am fost cel mai adesea singură, dar în secret mi-am dorit o familie adevărată, una în care să-mi fie bine, vreau să spun, mai cu seamă atunci când tata venea pentru scurt timp în vizită şi nu făcea altceva decât să vorbească cu mama despre cărţi şi despre scrierea cărţilor şi despre cărţi uitate sau interzise, până când spuneam: „Mai sunt şi eu pe aici!”. Totuşi mergeam adesea toţi trei, iar asta îmi plăcea, undeva să mâncăm îngheţată sau să cumpărăm câte ceva pentru mine, dar eu nu voiam asta, pentru că nu mi-am dorit niciodată haine sau jucării, nici măcar păpuşi Barbie, ci cu totul altceva, ceva ce nu se putea cumpăra. Apoi, când am început să merg la şcoală, la început mi s-a părut interesant să am părinţi atât de bătrâni, care aveau atâtea să-şi spună, şi nu unii tineri, ca restul copiilor din clasa mea. De fapt, ei doi îşi povesteau mereu aceleaşi lucruri, de parcă ar fi trăit împreună de-o veşnicie. Şi de obicei era vorba despre persoane care scriau cărţi sau le scriseseră odinioară sau scriau doar despre cărţile altora. O dată, îmi aduc aminte, am fost toţi trei, cu mămica mea la volan, dincolo, în Berlinul de Est, de unde a luat de la cineva, în secret, ceva interzis, ceva ce promitea să aibă succes şi care mai târziu, în Vest, trebuia să devină o carte. A fost foarte palpitant, pentru că cineva ne-a urmărit imediat după controlul la graniţă, şi la dus, şi la întors… Ăsta-i un

turnător”, a spus tata”, instituţia lui îl plăteşte pentru ceea ce face”. Dar adesea făceam ieşiri absolut nevinovate, pe la bâlciuri, unde erau o sumedenie de chioşcuri şi carusele, pentru că tatii îi plăceau foarte mult bâlciurile. Aşa am ajuns şi la sărbătoarea franco-germană, cel mai mare târg dintre toate. S-a ţinut la Tegel, iar eu m-am dat de nenumărate ori cu tata în caruselul cu lanţuri. Doamne, ce frumos a fost! Nu ne mai săturam. Încă o dată şi încă o dată ne învârteam în aer. Doar ştiţi că era înnebunit după caruselul cu lanţuri, ca şi mine. Numai mama nu voia să vină cu noi, pentru că îi era frică. „N-o să mă urcaţi în el nici moartă”, spunea ea. Şi nici bătrâna voastră Mariechen, pe care am văzut-o atunci pentru prima dată, fiindcă tata o adusese cu el la bâlci şi de care, la fel ca şi ţie, Lena, îmi era puţin teamă, pentru că se ţinea mereu deoparte şi privea, nu a vrut sub niciun motiv – „nici măcar pentru un milion!” – să se suie cu noi în carusel. Dar mai apoi ne-a tot fotografiat pe ascuns pe mine şi pe tata, ne-a făcut o mulţime de instantanee cu aparatul ei despre care sora mea mai mare – nu-i aşa, Lara? – mi-a povestit o sumedenie de minunăţii, dar şi lucruri înspăimântătoare… Cum zburam şi ne învârteam prin văzduh şi eram amândoi fericiţi. El în spatele meu, deasupra, dedesubt, uneori chiar alături, aşa încât, scaun lângă scaun, ne puteam ţine de mână. Ne-am şi învârtit unul în jurul celuilalt, o dată la stânga, şi încă o dată la dreapta, pentru că nu mi-era teamă, credeţi-mă, nici măcar un pic, atâta timp cât tata era acolo şi-l aveam numai pentru mine. Ah, ce fericită am fost! Dar mai apoi, când mama şi cu mine am văzut instantaneele aduse de tata, venit pentru scurt timp în vizită, ne-am minunat amândouă şi la început nu ne-a venit să credem că în toate fotografiile era şi mama cu noi, plutind prin văzduh ca prin minune, pe aripile largi ale moriştii de scaune zburătoare, aşa cum mi-am dorit dintotdeauna în taină: noi trei, ca o adevărată familie. El în

spatele meu, ea în faţa mea şi eu la mijloc, apoi invers. Ah, cât era de frumos. O senzaţie de căldură şi protecţie, pentru că eram foarte aproape unul de altul. Puteam să ne ţinem de mână. Dar mama, care în toate fotografiile râdea din toată inima, ba chiar ţipa de bucurie şi puţin şi de teamă, a devenit dintr-odată foarte serioasă şi la obiect. A vorbit despre „iluzie optică" şi „realitate falsificată artistic". Dar până la urmă tot a început să râdă: „Asta păţeşti dacă te învârţi prea mult în caruselul cu lanţuri şi nu te mai saturi..." În schimb, despre o surioară pe care o chema Lena şi care era doar cu câţiva ani mai mare ca mine bătrâna voastră Mariechen nu mi-a suflat nicio vorbă, nu ştiu de ce. Iar mama a făcut cel mult câteva aluzii. Dar mai târziu, mult mai târziu, când bătrâna Mariechen nu mai era, eu aveam paisprezece sau cincisprezece ani şi noi, Lara şi cu mine, ne cunoşteam mai bine – deveniserăm chiar prietene bune –, tata m-a dus pentru prima dată la Grădina Zoologică, unde ne-am învârtit în cerc cu barca o oră întreagă. Mie mi-a dat voie să vâslesc şi el a vorbit, dacă mi-aduc bine aminte, despre persecutarea hughenoţilor, despre noaptea Sfântului Bartolomeu, când au curs râuri de sânge şi despre o mulţime de alte l. lucruri îngrozitoare. Apoi am trecut în Berlinul de Est, ceea ce acum, după căderea Zidului, era posibil; ne-am dus în Treptower Park în căutare de motive, cum spunea el. Ne-am distrat teribil! Ar fi trebuit să ne vedeţi: acolo era un fel de bâlci şi de trei ori la rând ne-am dat în montagne-russe, nu doar fiindea tatii îi plăcea în montagne-russe la fel de mult ca şi în carusel, ci şi fiindcă, spunea el, avea nevoie neapărat de acest motiv pentru o carte care nu era nici pe departe terminată, dar în care apărea ca personaj principal un bătrân pe nume Fonty1, iar acesta venea la Grădina Zoologică cu nepoata lui franţuzoaică şi trebuia să se dea în montagne-russe, să vâslească şi să facă mai ştiu eu ce alte lucruri. De asta ne-am dus în Treptower Park,

unde a cumpărat bilete pentru două ture, una după alta. Dar montagne-russe s-a dovedit a fi cam bătrâior. Era de pe vremea RDG-ului. Suspina şi icnea la curbe, încât credeam că o să-şi dea duhul din clipă

1. În orig. *Der Fall Fonty* – amplă culegere de material documentar pentru romanul *Un câmp prea departe*, apărut în 1995.

În clipa. Însă bătrâna Mariechen nu mai trăia pe atunci şi deci nu putea fi de faţă, altminteri în principiu ar fi fost cu noi, dacă într-un mod atât inexplicabil nu şi-ar fi… Ei, ştiţi şi voi ce bănuiesc… Atunci tata a spus: „Cine ştie ce-ar fi văzut Mariechen cu cutia ei…” El se gândea, de bună seamă, la dorinţele tainice care uneori se împlinesc, ca odinioară în caruselul cu lanţuri, când mama, tata şi cu mine, sus, în văzduh…

Ştim asta! Nu numai cu tine, ci şi cu Paulchen, cu Lena, da, şi cu mine voia bătrânul să se dea în montagne-russe când eram cu toţii – mai puţin Taddel – în vacanţă pe insula Møn şi, ca de fiecare dată, în program era şi o zi petrecută la Copenhaga. Era în regulă, avea cele mai bune intenţii. Atunci ne-am dus cu Kamille la Tivoli, unde era multă înghesuială şi nişte carusele incredibile. Dar niciunul dintre noi n-a vrut să se dea în montagne-russe.

În afară de el.

A fost foarte dezamăgit de noi.

Cum spuneam: voia neapărat să se dea în montagne-russe, care era supermodern, cu nişte viraje demente şi un coborâş foarte abrupt, arăta destul de periculos. Roata mare sau altceva mai liniştit n-ar fi fost nicio problemă pentru mine. Chiar şi caruselul cu lanţuri, în care a vrăjit-o pe Kamille să se suie, dar în montagne-russe, am mai spus, n-a vrut să se dea niciunul dintre noi, nici măcar Paulchen, care altfel îi cânta în strună. Şi când în sfârşit m-am lăsat

convins şi a făcut cu noi o tură în montagne-russe, am vomitat imediat după aceea după un chioşc, în tufişuri. Din fericire, Marie nu era de faţă cu aparatul ei. Cine ştie ce ar fi scos din asta, pentru că am vomitat îndelung.

Cu toate astea, mare păcat că n-a fost cu noi la Tivoli – a rămas acasă cu câinele, care era de fapt al meu.

Dar întotdeauna când se lansa la apă un vapor din şantierul naval de la noi din sat, bătrâna Marie stătea cocoţată pe dig şi, în picioare sau aşezată pe vine, prindea exact momentul alunecării pe chilă.

De cele mai multe ori era cu ea şi Paula noastră, pe care o îndopa pe ascuns cu gălbenuş de ou, ceea ce nu-i prea plăcea lui Kamille.

Eu aveam voie să-i car geanta cu filme. „Eşti asistentul meu, Paulchen”, spunea ea.

Vapoarele care se lansau de pe şantierul nostru naval erau vase de coastă cu motor – aşa e, Taddel, se numeau *kümos*.

De fiecare dată era mare sărbătoare. Se aduna o întreagă mulţime. Oameni obişnuiţi din Wewelsfleth, dar şi politicieni. Desigur că primarul, care se numea Sachse, stătea sus pe podium. Se ţineau discursuri. Chiar şi când ploua. De obicei o femeie cu pălărie, aşa cum se obişnuieşte la botezul navelor, arunca de pe podest o sticlă de şampanie, care se izbea de proră. Şi în tot acest timp toboşarii şi scripcarii satului cântau cu foc. Dar pe Mariechen n-o interesa partea asta. Era concentrată asupra navei, cum luneca încet, apoi prindea viteză şi se năpustea în râul Stör, iscând un val uriaş, apoi se oprea liniştită într-un ochi de apă chiar înainte de a atinge malul celălalt, unde stuful era des. Făcea două sau trei filme, fie cu aparatul atârnat la gât, fie stând pe vine, pe ploaie sau pe vreme bună. Numai cu vaporul. Şi eu o ajutam să schimbe filmul… Instantanee”, aşa le numea ea. Apoi se ducea aţă în camera obscură, în căsuţa din spatele

digului…

De aceea i se şi spunea aşa: „Casa din spatele dígului”.

A cumpărat-o tata când, imediat după cartea cea groasă, a fost gata şi cea subţire. Aşa făcea întotdeauna când noua lui carte era un succes şi intra în librării.

Nu înţeleg, niciunul dintre noi nu înţelege, cum de reușea să scrie un bestseller după altul, indiferent ce comentau criticaştrii la adresa lor.

„Tatăl vostru”, spunea Mariechen”, dă importanţă banilor numai în măsura în care îi permit să nu depindă de nimeni. Pentru el însuşi nu-i trebuie mai nimic: tutun, ceva linte, hârtie, din când în când o pereche nouă de pantaloni…”

Şi când a cumpărat casa din spatele digului, mi-a spus: „Altfel o cumpără şantierul naval, o demolează şi ridică în locul ei un depozit din beton cu acoperiş de tablă ondulată”.

Asta a auzit-o de la Sachse, primarul, care se preocupa de aspectul satului său.

De aceea tata a trebuit să liciteze repede peste suma pe care o oferise şantierul… Merită să rămână în picioare”, a spus el. „Are cu siguranţă două sute de ani. Ar fi mare păcat”.

Dar probabil că a cumpărat casa din spatele dígului pentru că în Casa Prefectului era prea mult zgomot. Prea multă foială pe trepte în sus şi în jos. Pentru că mereu erau prieteni de-ai noştri care veneau şi plecau. Sunt convins că numai din acest motiv bătrânul şi-a instalat atelierul în casa din spatele digului, cu pupitrul, lădiţa cu lut, roţile de olar şi tot calabalâcul.

Pleca dimineaţa la lucru, venea la cafea, apoi dispărea din nou.

Aşa a fost şi atunci când îşi ţinea şobolanul în cuşcă.

Voia să fie doar el singur cu şobolanul său. Chiar şi

Kamille îl vizita rar.

Nu e adevărat. Şobolanul a apărut mai târziu, mult mai târziu…

Dar să fie singur cu sine a vrut dintotdeauna, peste tot, chiar şi în casa din Friedenau, odinioară…

Probabil că îşi dorea de mult un şobolan, cu care singur…

Eu am fost totuşi adesea cu el la casa din spatele digului, pentru că Mariechen a noastră îşi avea camera obscură lângă intrarea din spate, într-un şopron, iar Kamille îi amenajase o locuinţă foarte plăcută în şandramaua aia veche. Şi numai eu aveam voie uneori, după ce-mi spălam mâinile cu săpun, să intru în „sfânta sfintelor”, cum îşi numea ea camera obscură. De fiecare dată era foarte palpitant. Aici am putut vedea ce fotografiase cu Agfa ei de pe dig, pe cuvânt, fără niciun trucaj, fără nicio păcăleală, când se lansa la apă câte un vapor nou… În orice caz, folosea o substanţă de developat absolut obişnuită. Şi pentru că Mariechen era de faţă la fiecare lansare, se putea afla după aceea, de îndată ce erau gata şi apte de navigare, unde se afla fiecare dintre acele vase numite *kümos*, la Rotterdam sau în jurul Iutlandei, chiar şi atunci când valurile erau foarte înalte. Şi despre unul dintre ele – nu mai ştiu cum se chema – Agfa Box-ul a ştiut dinainte că în dreptul insulei Gotland acesta se va răsturna, apoi se va scufunda. În opt sau chiar mai multe fotografii se putea vedea cum containerele, pe vremea aceea de furtună, începuseră să se mişte pe covertă, alunecau tot mai mult, până când nava s-a înclinat într-o parte cu containere cu tot, dintre care cel puţin două se rostogoliseră deja peste bord, şi s-a răsturnat, o vreme a mai plutit cu chila în sus şi dintr-odată a dispărut, lăsând în urmă doar câteva boarfe, butoaie şi alte cele… Nu mă credeţi? Chiar aşa a fost. Se vedea clar: s-a dus naibii cu totul! mai târziu au scris şi în *Wilstersche Zeitung*. Ne-a

citit Kamille cu voce tare, da, tot ce camera obscură ştiuse dinainte. Au fost chiar şi trei morţi, i-au pescuit mai târziu în Suedia… „Of, Doamne! Of, Doamne!”, a strigat Mariechen când, în timp ce developa filmele, a devenit tot mai clar ce se va întâmpla cu nava în viitor. „Nu povesti nimic despre asta în sat”, a şoptit ea”, altfel fac din mine o vrăjitoare. Nici n-a trecut aşa de mult de când oamenii îi ardeau pur şi simplu pe cei de teapa mea. De lemne de foc n-au dus lipsă. Niciodată. Nicio rugă nu folosea la nimic. Se întâmpla în doi timpi şi trei mişcări” şi după un timp a adăugat: „Nu s-a schimbat mare lucru de atunci”.

Asta auzeam de fiecare dată când făcea pentru tata „instantanee istorice”, cum le numea ea: „Nu s-a schimbat mare lucru de atunci, doar moda”.

Şi într-o bună zi a făcut pentru el o serie de fotografii cu camera mare din Casa Prefectului, în care nu se afla niciun suflet de om, astfel că se puteau vedea toate dalele de gresie galben-verzui, iar după aceea – e adevărat, Paulchen? – şi-a atârnat în bucătărie fotografiile proaspăt ieşite din camera obscură, în care se vedea, în mijlocul camerei, o masă lungă în jurul căreia şedeau vreo zece moşnegi îmbrăcaţi în ţoale ciudate.

Fumau toţi din nişte lulele lungi de lut.

Şi în capul mesei şedea tata pe post de prefect, cu surtuc şi perucă buclată.

Tare aş vrea să ştiu cum reuşea să creeze asemenea scene virtuale fără mijloacele tehnice care sunt necesare astăzi, doar cu aparatul ei…

Aşa a fost, Jasper, numai cu aparatul ei. Şi când Mariechen a noastră a fotografiat seria cu pietrele de mormânt înzorzonate din faţa bisericii, tatăl lui Taddel apărea în chip de popă, cu un uriaş guler alb şi sutană neagră, mergând în urma unui coşciug. Mai ştii? Noi trei şi Kamille, care arăta ca o văduvă îndurerată, ne târam greoi în urma sa…

În pantaloni negri bufanţi şi cu nişte pieptănături, să mori de râs.

Şi scena asta nici măcar nu arăta ciudat, părea un film de epocă.

Dar cine zăcea în coşciug se poate doar presupune.

Nici măcar aparatul de fotografiat n-a ştiut.

Poate doar şobolanul, care a dat ortul popii când tata a terminat cartea cu frăţâne-său1.

Şi pe care l-a mai păstrat o vreme în frigiderul bătrânei Marie.

L-a păstrat ţeapăn în congelator, cu siguranţă avea de gând să-l dezgheţe cândva pentru aparatul de fotografiat…

Acum minţiţi cum numai tata minte…

Dar chiar aşa a fost!

Aş mai putea să vă povestesc şi alte lucruri trăsnite, pentru că eram aproape întotdeauna prezent când îşi developa instantaneele, dintre care unele erau deosebit de simpatice. Prin ea, până şi şantierul naval a intrat în istorie, pentru că aşa cum casa noastră se numea Casa Junge, şantierul, înainte de a se chema Petersweră, a purtat multă vreme numele proprietarului său, maistrul constructor Junge. Şi de pe şantierul Junge s-au lansat o sumedenie de baleniere. Vasele acestea, cu un echipaj format din

1. E vorba despre romanul *Die Rättin* (*Şobolanca*, 1986), compus din mai multe episoade narative, în care povestitorul dialoghează cu un şobolan de sex feminin despre soarta omenirii care s-a autodistrus din pricina nerespectării principiilor de bază ale existenţei.

oameni din sat, au ajuns până în Groenlanda şi înapoi. Şi tocmai acest tip de ambarcaţiuni, care, după o lungă traversare, reveneau în port urcând pe râul Stör în

momentul fluxului, au fost prinse, nu mă întrebaţi cum, în vizorul aparatului de fotografiat al bătrânei Marie, cocoţată pe dig, iar în pozele respective apăreai, cum nu se poate mai clar, chiar tu, Taddel; mereu am vrut să-ţi povestesc despre asta, crede-mă: tu îmbrăcat în mus, purtând o bonetă cu pompon. Trebuie să-ţi fi fost grozav de frică în largul mării, mai ales când era furtună cu valuri mari. Păreai complet terminat. Ca o zdreanţă. Şi, bineînţeles, căpitanul balenierei era chiar tăticul tău, cine altul!

Ei, şi? Nu mă mir deloc. Când eram mic am fost ferm convins că, înarmat cu un harpon, el, atunci când era pe drumuri în campanie electorală, cum eu nu înţelegeam din cuvântul respectiv decât referirea la balenă, trebuie să…

Faza amuzantă e că tatăl tău, într-o altă serie de instantanee istorice, apare în postura de constructor de nave.

E logic, pentru că apare şi în toate cărţile lui, ba într-un rol principal, ba într-unul secundar, costumat când aşa, când altminteri, şi uneori abia dacă-l poţi recunoaşte, dar întotdeauna de parcă ar fi vorba de el, în primul rând sau doar în treacăt.

De aceea într-una dintre fotografii, pe care Marie a mărit-o, ceea ce nu făcea niciodată, stătea la masă, în rolul maistrului Junge, în camera mare podită cu gresie. În faţa lui, pe masă, e o machetă în miniatură a celebrelor sale baleniere, semănând cu modelele pe care le poţi vedea la Muzeul Naval Altona. Are o barbă neagră şi răsfirată şi o bonetă ţuguiată pe cap.

Şi, de bună seamă, o pipă.

Tot ce se poate. Şi noi trei stăm împrejurul lui, de data asta ca ucenici de pe şantier. Şi în spatele nostru se văd limpede toate cahlele, care, chipurile, veneau din Olanda…

Era faianţă de Delft, alb-albastră, ceea ce nu se putea

distinge în fotografiile făcute cu Agfa Box-ul. Dar tu n-aveai de unde să ştii pe atunci, Paulchen, că plata căpitanilor de pe baleniere se făcea cu cahle de Delft. Iar ei, la rândul lor, plăteau în cahle o parte din preţul noilor baleniere. Astea erau un soi de valută. Am citit asta într-o carte despre vânătoarea de balene. Aşa au ajuns cahlele în casa noastră, sau cel puţin asta cred eu.

Încă se ţin bine.

Unele cu mori de vânt şi fete care păzesc gâşte.

Dar şi unele cu scene din Biblie.

Pe acelea, mai ştiţi, ni le-a explicat Kamille, pentru că ea ştie totul despre poveştile din Biblie…

Şi bătrâna Marie a trebuit să fotografieze pentru tata fiecare cahlă cu poveşti biblice în parte, ca să nu ducă lipsă de material.

Erau unele cu nunta din Cana. Și cu Iacob luptându-se cu îngerul. Şi tot ce s-a mai întâmplat: Cain şi Abel, tufişul în flacări. Şi, bineînţeles, Potopul, pentru că bătrânul avea urgent nevoie de astfel de poveşti de groază, anume pentru cartea sa cu şobolani, în care…

Să te tot minunezi, Atze, ce aventuri au trăit cei trei în satul lor, în timp ce eu, la ferma mea, nu aveam de-a face decât cu vaci de dimineaţa până seara, vaci şi iar vaci…

Sau eu în Köln, la şcoala de meserii…

Totuşi, pentru mine n-a fost deloc OK. A fost mai degrabă plicticos ce se petrecea în cotlonul nostru prăpădit…

Dar Taddel şi Paulchen s-au obişnuit foarte bine cu viaţa de la ţară. Cel puţin aşa mi s-a părut mie când veneam, ceea ce se întâmpla rar, să petrec acolo sfârşitul de săptămână, căci nu se prea întâmpla ca maistrul să-mi dea liber.

Am participat la sărbătorile săteşti.

În Wilster se ţinea şi-o chermeză.

Exista şi o discotecă, în care mai târziu…

Ar fi trebuit să fii cu noi, Nana, pentru că la bâlci exista chiar şi un carusel cu lanţuri, unul de modă veche…

Da, chiar, de ce n-ai venit nici măcar o dată în vizită…

Pentru că…

Ai fi putut să te dai zece ture la rând cu tatăl tău…

Pentru că eu…

Şi Mariechen a noastră cu siguranţă v-ar fi fotografiat pe amândoi cu aparatul ei…

Nu s-a putut, pentru că…

V-aţi fi ţinut de mână…

Ei, Kamille…

Sau tata…

Încetaţi! Terminaţi odată!

Dar mie mi-era bine cu mama, chiar dacă mi-am dorit uneori în secret ceva ce, din păcate, nu s-a putut împlini. Cu toate astea vă ascult cu drag când povestiţi ce lucruri minunate sau scamatorii făcea Mariechen a voastră, sau bătrâna Marie, cum o numeşte Taddel, cu aparatul ei de fotografiat: o mulţime de instantanee în care trecutul revine din nou la viaţă…

Ce spui, Atze? Cunoaştem! Făcea aşa ceva încă de când eram noi mici. De mult, când ni s-a alăturat Taddel, şi cu destulă vreme înainte ca Lara să-l primească pe Joggi al ei.

Pe atunci voi, Lena şi Nana, nu existaţi nici măcar în proiect…

Nu era niciun fel de talmeş-balmeş şi nici nu se punea problema care şi cu cine a început…

Bătrâna Marie a fotografiat casa noastră în întregime, pe dinăuntru şi pe dinafară, pentru ca tata să poată vedea cine a locuit acolo odinioară şi a pictat în mansardă, unde acum îşi instalase el atelierul. A fost un om care mai târziu a devenit celebru, şi asta datorită unui tablou deosebit. Era un pictor de peisaje marine. Vapoare

cu trei catarge şi cu toate pânzele sus, dar şi transatlantice. Apoi mai ales nave de război, cuirasate şi alte ambarcaţiuni asemănătoare, iar asta când a izbucnit Primul Război Mondial, iar flota noastră şi cea a englezilor s-au scufundat reciproc în Marea Nordului. Erau imagini de la Dogger Bank şi din bătălia de la Skagerrak, unde s-au prăpădit o mulţime de flăcăi. Dar a pictat şi un tablou despre bătălia din Insulele Falkland. Astea se află foarte departe, în sud, spre Argentina. Se puteau vedea resturile unui crucişător german; se numea „Leipzig”. În fundal pufăiau nave engleze. Iar în faţă, în valuri, se afla un marinar pe o chilă sau o bârnă groasă rămasă de la crucişător. Acesta flutura cu o mână sau cu amândouă un drapel care semăna cu cele pe care le fâlfâie azi capetele rase de dreapta, când vor să apară la televizor. Tabloul se numea

Ultimul matelot.

Şi exact de acest tablou şi-a amintit aparatul Agfa Spezial a lui Mariechen…

Normal! Pentru că putea să privească în trecut.

Îmi aduc aminte cum Mariechen fotografia de la fereastra mare ceea ce era în faţă, dar în acelaşi timp privea înapoi peste umăr…

Şi tot aşa anapoda stătea uneori la noi în sat, pe dig, privind înapoi, dar cu aparatul îndreptat înainte, de parcă în urma ei ar fi fost trecutul, iar în faţă doar aer. Arăta complet aiurea.

În orice caz, tata a văzut în fotografii tabloul încă aflat pe şevalet, pentru că nu era terminat. În faţa lui stătea pictorul cu o paletă şi pensule în mâini. În spate se zărea fereastra mare din atelierul tatii. Şi, mă credeţi sau nu, alături de pictor stătea cineva care purta o uniformă plină de decoraţii şi avea o mustaţă în furculiţă…

Iar când am întrebat-o pe Mariechen „Cine-i ăsta?”, mi-a spus „Bătrânul Wilhelm, împăratul de atunci”.

Apoi l-am întrebat pe tata, care a răspuns – îmi amintesc şi acum – „E adevărat ceea ce v-a povestit Marie, odinioară uite-aşa venea şi pleca împăratul. Câte ceva stă scris şi în cronica oraşului Friedenau. În mansarda mea, Wilhelm al II-lea l-a vizitat pe Hans Bohrdt, pictorul de peisaje marine. Şi în faţa casei stătea de pază numai un singur poliţist, purtând casca cu bold”.

Chiar şi pe acesta l-a readus la viaţă cu optica ei specială. Îl vedeai luând poziţie de drepţi când Majestatea Sa a părăsit casa noastră.

Mult mai târziu, în timpul următorului război mondial, atunci când celălalt atelier al său, care se afla în Dahlem, a ars până-n temelii, pictorul a început să sufere de neurastenie şi a murit curând după aceea, sărac şi uitat de toţi, într-o casă de bătrâni.

Se spune că bătrânul împărat i-ar fi dat sfaturi pictorului: „Aici mai lipseşte o jerbă de spumă pe val” sau cam aşa ceva. Motiv pentru care pictorul – cum îl chema? – da, aşa – s-a grăbit să-şi îmbunătăţească tabloul. Îţi dădeai seama comparând imaginile între ele.

Atât de precisă era memoria aparatului ei.

Poate că ceea ce avea deosebit era nu numai faptul că împlinea dorinţele, ci că putea înregistra, ca un computer, tot trecutul, chiar dacă pe atunci nu existau hard-diskuri şi CD-rom-uri.

De asta am sâcâit-o pe Mariechen: „Ce e aşa special înăuntrul cutiei?”. Dar ea n-a suflat niciun cuvinţel de răspuns... Nu vreau să ştiu, Pat. E o enigmă. Basta!”, a spus ea... Important e că aparatul meu vede ce s-a întâmplat şi ce se va întâmpla”.

Pentru că tot ceea ce s-a întâmplat după aceea cu casa noastră, Agfa Spezial a ştiut întocmai, şi anume că în următorul război prin acoperiş au trecut bombe incendiare aruncate de englezi sau de americani, înainte de a face totul una cu pământul cu minele lor aeriene şi bombele

explozive.

Dar focul a fost stins foarte repede, aşa că atunci când tata a cumpărat casă, nu erau alte urme decât nişte scânduri carbonizate în mijlocul podelei atelierului său.

Dar aparatul Agfa Spezial a făcut din nou un flash-back foarte exact.

E adevărat. Se putea vedea cum bombele incendiare…

Din acelea cilindrice.

…asta ziceam, încă mai pâlpâiau şi cum cineva – un alt mâzgălici, care luase locul pictorului de marine – arunca dintr-o găleată nisip peste foc…

Era prea mult fum peste tot, aşa că omul cu găleata nu a putut fi recunoscut. Dar ştiu că tata a povestit mai apoi probabil a suta oară istoria aparatului: „Nu trebuie să te miri, Jorsch, că aparatul arată ce s-a întâmplat. A supravieţuit incendiului care a distrus complet atelierul lui Marie. Nu numai camera obscură, ci şi toate catrafusele ei şi ale lui Hans pe care…”

Şi continua întotdeauna: „În vremea aceea, pe front, Hans a fotografiat cu Leica lui ceea ce tocmai se întâmpla. La început războaie-fulger şi înaintări victorioase, mai târziu doar retrageri…”

Leica mai există şi azi. Şi Hasselbladul…

Dar ele nu puteau vedea nici în urmă, nici înainte, ca aparatul ei. Doar aţi fost martori, ca şi mine: la început povestea cu cobaiul, apoi cu Joggi al meu. Chiar şi cu Lena, când bătrâna Marie a făcut din ea o excelentă actriţă de comedie. Deşi tu ai fi preferat roluri tragice, cu lacrimi, disperare şi altele…

Pentru Jasper şi Paulchen trebuie să fi fost îngrozitor când a fotografiat vaporul care mai apoi, pe furtună…

…la fel a fost şi pentru mine când mi-a prezentat viitorul sub forma unui rol de dădacă de comedie… Nu! Eu mă văd cu totul altfel… De exemplu…

Dar mama şi cu mine, la fel ca voi cu vaporul scufundat, am văzut şi imagini din viitor, iar asta era minunat. Un viitor pe care merita să-l trăieşti, pentru că, deşi am cunoscut-o pe bătrâna voastră Marie doar spre sfârşit şi o vedeam numai atunci când tata venea în vizite mult prea scurte şi-o aducea cu el, ne-a arătat ceea ce aparatul ei, care privea nu doar înapoi, ci şi înainte, ştia deja. De pildă, ne-am plimbat odată toţi patru, într-o zi cu soare, de-a lungul Zidului, care pe partea noastră era deja plin de mâzgălituri, simboluri ciudate şi figuri absurde.

Am mers până la locul unde, chiar în spatele Zidului, se înălţa partea superioară din Poarta Brandenburg. Dar când am plecat mai departe, bătrâna voastră Mariechen ne-a aşezat pe toţi trei, pe mama, pe tata şi pe mine la mijloc, cum mi-am dorit întotdeauna, exact în faţa zidului pestriţ şi, ţinând aparatul în braţele întinse, a făcut poză după poză, fapt care mamei i-a stârnit râsul. Şi apoi? O, minune! Când, la următoarea vizită, tata ne-a arătat ceea ce aparatul făcuse posibil, am văzut că în toate instantaneele – incredibil! – zidul era dărâmat. În fiecare fotografie câte puţin, până când în ultima, tot cu mine în mijloc, se vedea o deschizătură lată cât un dulap, iar din bucăţile sfărâmate în zigzag ieșeau la iveală armături de fier îndoite. Prin deschizătură, dincolo de noi, puteai privi nestingherit peste zona morţii până departe spre răsărit. Vă miraţi, nu-i aşa? Numai Taddel refuză să creadă, cu siguranţă o să spună „ambalaj care-ţi ia ochii”, şi Jasper la fel. Nici noi n-am vrut să credem, oricât de fericiţi am fi arătat în poze. Pentru că din punct de vedere politic sau pur militar, judecând doar după forţe, cum ar spune Lara, nu era nici pe departe timpul. Parcă o aud şi acum pe mama: „Prea frumos să fie adevărat”. Din păcate tata a luat iar toate fotografiile cu el. „Pentru arhivă”, a afirmat el... O să am nevoie de ele mai târziu, când va veni timpul”. Dar după câţiva ani, când Zidul – şi cu el multe altele – a

dispărut de-adevăratelea şi nu mai exista nici bătrâna voastră Mariechen cu aparatul ei, tata, care încă de pe atunci plănuia cartea despre zidul dărâmat şi tot ceea ce se întindea în spatele lui, mi-a spus: „Aşa a fost, Nana dragă. Mariechen a noastră credea în cutia ei pentru că aceasta ştia ce a fost şi ce va fi şi tot ce-şi mai poate dori omul, de exemplu căderea Zidului...”

Cu siguranţă pozele astea le-a făcut la beţie.

Probabil s-a întâmplat când lucrurile o luaseră rău de tot la vale.

Dar când a început să bea?

În secret a fost întotdeauna o beţivancă...

Cred că ascundea sticlele în camera ei obscură.

Kamille spune că nu-i adevărat.

Nici mie nu-mi vine să cred că bătrâna noastră Marie era dependentă de alcool...

Dar uite că a fost.

Iar când Taddel îndrăznea s-o întrebe: „Ei, Mariechen? Un păhărel în plus?”, ea spunea: „Eu, nici vorbă! Niciun strop. Ce-ţi mai trece prin minte, măi ticălosule!”

Cu totul altfel vede lucrurile tatăl. Ea v-a iubit pe toţi, nu numai pe Paulchen. Pentru suferinţele lui Taddel găsea soluţii în format şase pe nouă. Lena strălucea în viitoarele roluri pe marile scene, ca şi pe cele mai puţin mari. Aproape adult, Pat poate fi văzut într-o serie de fotografii cum transportă în Est piese dintr-un copiator – ceea ce acolo era interzis prin lege. Sigur că da, pentru manifeste! Şi-a făcut griji pentru el, pentru voi toţi. A încercat să găsească chiar şi acul perfid din piciorul Nanei, care a fost operat de câteva ori, dar în zadar, din păcate... Şi când Jorsch a început să-şi roadă unghiile...

Dar eu v-am protejat. I-am interzis lui Mariechen să vă arate fie şi una singură din fotografiile înfiorătoare pe

care ea, recunosc, la dorinţa mea, le-a făcut celor două paturi încastrate, aşa-numitele alcovuri. Pentru că aparatul ei putea coborî în timp până în secolul şaptesprezece, ca să arate cine a adormit pe vecie în lăzile acelea puturoase, cu picioarele îndoite sau pe jumătate şezând, unii cu scufii şi bonete de noapte: muieruşti sfrijite, moşi ştirbi, chiar şi copii ofiliţi de timpuriu, bolnavi de oftică sau de gripă spaniolă... Nu”, i-am spus lui Mariechen, „aceste instantanee, mulţimea de cadavre, sunt numai pentru uz intern”.

Şi nici măcar Paulchen, care, ca asistent în camera obscură, ştia mai multe decât e dispus acum să recunoască, n-a văzut seria alcovurilor în baia de developare. Toţi cei adormiţi întru moarte: prefecţii şi femeile lor, constructorul de nave Junge şi, la urmă, fiica lui, Alma. În prăvălia lor se găseau de cumpărat pentru câţiva pfenigi batoane de lemn-dulce şi zahăr candel nu numai pentru Lena, Mieke şi Rieke, ci pentru toţi copiii satului...

Dar vouă nu vă ajunge asta sau vi se pare prea mult. Da, copii, ştiu: să fii tată e numai o afirmaţie care se cere mereu adeverită. Aşa că trebuie să vă mint, ca să mă credeţi.

Afaceri necurate

Au fost odată. Acum însă sunt iremediabil maturi şi plătitori de impozite, au, ca Pat şi Jorsch, părul cărunt, vor deveni, ca Lara, chiar dacă nu foarte curând, bunici, au, ca Jasper, o agendă mult prea încărcată, dar cu toate astea se află toţi opt la Lena, care, de data asta – între două spectacole –, e cea care a făcut invitaţia: „Nu ne rămâne foarte mult timp, dacă vrem să terminăm treaba până la

sfârşitul lui octombrie”.

„După care totul o să se desfăşoare în regia tatii. Pur şi simplu ne inventează”, strigă Nana.

„Iar mie îmi pune în gură cuvinte care categoric nu sunt ale mele”, se plânge Taddel.

S-ar zice că unii dintre fraţi sunt gata să refuze – Pat vorbeşte despre boicot –, dar apoi Jorsch spune: „Lăsaţi-l pe bătrân...” şi Paulchen promite „poveşti trăsnite din camera obscură”.

Apartamentul închiriat de Lena în Kreuzberg se află la etajul patru al unei vechi clădiri renovate. Se pare că va fi vorba despre Jasper, Paulchen şi Taddel, cu toate astea Lara şi Pat au venit şi ei de departe. Nana şi-a luat liber, pentru că, spune ea”, e frumos să asculţi poveşti de demult, la care mi-ar fi plăcut să fiu de faţă”. Jorsch e cuprins de noi îndoieli. Înarmat cu detalii tehnice, el pune în discuţie natura cutiei: „Cel mai ciudat e că bătrâna Marie n-a fotografiat toate acele lucruri cu Agfa Spezial, care avea o calitate net superioară, ci – sunt convins – cu modelul cel mai rudimentar, şi anume Agfa Box-ul ieftin, cum i s-a spus. Se numea aşa pentru că nu costa decât patru mărci. A apărut pe piaţă în 1932, în timpul crizei economice mondiale. Cu toate astea, s-au vândut aproape nouă sute de mii de bucăţi”.

În prea multe cuvinte, explică strategia publicitară a firmei Agfa, conform căreia, pentru a beneficia de preţul promoţional, potenţialul cumpărător trebuia să strângă monede de câte o marcă astfel încât iniţialele localităţilor emitente să alcătuiască denumirea A-G-F-A. „Lumea făcea coadă!”

La care Taddel exprimă o serie de obiecţii radicale: „Indiferent cu ce a făcut pozele, după aceea le-a trucat şi le-a falsificat, până când am crezut, am fost obligaţi să credem”.

După cele spuse se lasă tăcerea, pe care Pat o rupe

întrebând-o pe Nana de ce a schimbat şcoala la câţiva ani de la căderea Zidului, „din Berlinul de Vest în cel de Est. Şi ca să te faci moaşă, te-ai dus apoi tocmai la Dresda”. Unul dintre băieţi – Taddel sau Jasper – nu se poate abţine să tragă concluzia: „Ai devenit o adevărată redegistă”. Şi Nana răspunde: „În principiu, da”.

Lena a pus pe masă un platou bogat cu brânzeturi, măsline şi nuci şi patru feluri de pâine. Paulchen scoate dopurile de la sticlele de vin alb. Toţi opt, care din această clipă nu mai au chef să fie maturi, vor să înceapă în acelaşi timp.

Şi când anume a primit tata în dar șobolanul?

Poate de ziua lui?

Îşi dorea de multă vreme unul.

A fost mai rău! Sub pomul de Crăciun, într-o cuşcă.

Mie mi-a spus: „Nu încape îndoială că şobolanii ne vor supravieţui, nouă, rasei umane” – chiar aşa s-a exprimat…

…pentru că rozătoarele astea au supravieţuit chiar şi pe atolul iradiat Bikini…”

Cunoaştem zicalele lui!

Dar nu Marie, ci Kamille i-a făcut rost în cele din urmă de şobolan.

Şi cu Agfa Box-ul, abia ce instalase cuşca în atelierul lui, l-a…

Bine, bine, Paulchen! Şobolanul poate aştepta, chiar dacă a fost un animal de mare clasă. Lasă-l mai întâi pe Jasper să povestească cum bătrâna Marie l-a dibuit cu un şiretlic cu totul…

Nu prea-mi place să vorbesc despre asta. Mi-a fost greu să mă adaptez la ţară. N-aveam cu cine să vorbesc cu-adevărat, despre cărţi, filme şi altele… Nici măcar cu voi. La şcoală mai mergea cum mai mergea, dar altfel o plictiseală de moarte. Voi aveaţi o mulţime de prieteni.

Unii foarte apropiaţi. Chiar şi serbările săteşti vi se păreau pline de haz.

Iar Taddel avea o logodnică, care era chiar foarte drăguţă…

Şi pe tine, Paulchen, în staţia de autobuz care se afla chiar în faţa casei noastre te aşteptau mereu fete din Glücksadt, unele foarte frumuşele.

Cotcodăceau ca găinile, erau nebune după tine.

Iar lui Paulchen al nostru nici că-i păsa.

Treceai impasibil pe dinaintea lor.

Oricum erai mereu cu câinele tău la plimbare pe dig. Paulchen şi Paula pe malul Störului, în direcţia Uhrendorf, Beidenfleth…

Tăia tulpini de papură şi le vindea excursioniştilor la debarcader, cu zece pfenigi bucata.

Sau era pitit în casa din spatele digului, la Mariechen, care îl lăsa în camera ei obscură fără prea multe comentarii.

Dar apoi s-a întâmplat nenorocirea, căci bătrâna cotoroanţă a rămas să aibă grijă de noi cât timp tata voia să facă o altă călătorie lungă, prin China, Thailanda, Indonezia şi Filipine, iar în cele din urmă la Singapore…

A convins-o şi pe Kamille să meargă cu el…

Trebuie să fi fost înainte de a primi şobolanul.

Au fost plecaţi o lună întreagă, ba chiar mai mult.

Clar, nici vorbă să fi existat pe atunci șobolanul, poate doar în capul tatii.

Ce mai circ a fost înainte de plecare!

Îmi amintesc cum doamna Engel, menajera noastră, tot striga de lângă telefon: „Din China! Doamne sfinte, o convorbire directă din China!”

Alerga foarte emoţionată prin casă.

A strigat-o pe Kamille: „Repede, vă rog, veniţi repede. Cineva important sună din China”.

Dar nu era decât ambasadorul, care era şi el scriitor

şi îl ruga pe tata să-i aducă neapărat un lebervurst, pentru că în China, evident, nu existau nicăieri lebervurşti adevăraţi.

Iar mezelarul satului, care era renumit pentru lebervurştii săi, i-a împachetat doi afumaţi, destul de lungi, în vid…

Şi-au plecat şi ei în călătorie?

Poate printre şosete şi cămăşi?

Chiar aşa a fost. Iar măcelarul a primit mai târziu o scrisoare de mulţumire cu un antet pompos de la ambasada din Pekin.

A înrămat-o şi a atârnat-o în magazin, chiar lângă certificatul de maistru.

Iar lebervurştii, chiar înainte de plecare, au fost fotografiaţi de Mariechen cu Agfa Box-ul ei, la dorinţa bătrânului…

Paulchen a trebuit să-i aşeze o dată aşa, o dată altminteri. Unul lângă altul, în cruce. Ea s-a apropiat foarte tare de ei cu obiectivul, s-a căţărat pe masă…

La care tata a spus: „Sunt curios ce vor avea de povestit cârnaţii”.

Şi la declic a murmurat ceva de neînţeles. Suna de parcă era în chineză.

Dar să aibă grijă de noi trei, asta Mariechen n-a reuşit.

Odată a aruncat după Taddel cu un pantof, chipurile pentru că a fost obraznic. „Ticălosule! Măi ticălosule!”, a strigat.

Aşa ceva se întâmpla mereu când se certa cu tine, pentru că tu întârziai…

Era în stare să-şi iasă cu totul din pepeni.

Începuse să bea pe ascuns.

Dar şi noi ne-am făcut că nu vedem când lua trei păhărele în plus.

Iar eu oricum eram ocupat numai cu cititul în ogeacul meu, citeam orice îmi cădea în mână. Sau eram plecat în Glückstadt, unde aveam un prieten care făcea lucruri deocheate, dar altfel era absolut OK…

Cum îl chema?

Era mai în vârstă ca mine. Numele n-are importanţă. M-a impresionat, pentru că nu-i era frică de nimic. Nu, Pat! Am spus doar: nu are importanţă numele. În orice caz, asta a avut urmări, pentru că prietenul meu şi cu mine…

Dar mai întâi s-au întors tata şi Kamille din călătorie. Au adus daruri pentru fiecare. Nu mai ştiu ce.

Dar Mariechen nu ne-a pârât, trebuie să recunoaşteţi, da, cu tot ce a mers strâmb între timp. Mai ales cu mine şi Taddel, probleme cu şcoala, cam asta.

E adevărat, a tăcut mâlc bătrâna.

A fost de treabă la faza asta.

Nici măcar aluzii ironice despre logodnica mea din sat. Părinţii ei nu plecaseră niciodată în călătorie, erau oameni normali… Cu totul altfel decât tata. A venit din China cu o idee trăsnită care-i trecuse prin cap. Şi cartea cea nouă, pe care a început-o de îndată, a numit-o *Naşterile din minte* 1. În ea se spune că noi, germanii, nu mai avem chef de făcut copii, şi de aceea murim încetul cu încetul, în timp ce în China sau în alte părţi de lume sunt copii destui, chiar prea mulţi. Voia să fie o carte subţirică.

În tot cazul, pentru asta n-a prea avut nevoie de Marie.

Putea inventa totul singur, aşa că o vreme ea n-a avut nimic de fotografiat.

Se prea poate ca fotografiile cu lebervurştii, pe care cu siguranţă ea le-a developat pentru călătoria în China, să-i fi oferit suficient material pentru noua sa carte, pentru că din cârnaţi el a…

Fapt e că Mariechen șoma. Se tot plimba pe dig, nu făcea altceva nimic. Aparatul îi atârna la gât, a şi

fotografiat puţin, dar numai nori şi, pe timp frumos, cerul senin, unde de altfel nu era absolut nimic de fotografiat.

Şi pentru ea lucrurile au rămas aşa, fiindcă tata, imediat după terminarea cărţii în care lebervurştii

1. În orig. *Kopfgeburten oder die Deutschen sterben aus* (1980) – roman scris în urma călătoriei lui Grass în Asia, având în centru un cuplu care-şi doreşte copii, dar nu are curajul de a-i aduce pe lume.

fotografiaţi au jucat un foarte important rol secundar, şi-a luat o lungă pauză…

Noi nu eram obişnuiţi cu asta, nici Kamille.

Ni se părea ciudat că stătea tot timpul în casa din spatele digului şi făcea numai figurine de lut…

Nu făcea nimic, se gândea.

Poate pentru că încă de pe atunci presimţea ce ne aşteaptă în materie de climă, energie atomică sau altceva legat de viitor, cred eu…

Oricum, pauza s-a prelungit. Un an şi mai bine, timp în care mie tot ce avea legătură cu şcoala mi-a mers anapoda. Am rămas repetent, a trebuit să mă duc la gimnaziul din Wilster, unde…

Cu toate astea te-ai făcut învăţător înainte de a te apuca de filme, poate că la tine la şcoală…

…și Taddel voia să ne dovedească…

Ca învăţător ai fost foarte iubit: sever, dar drept!

O vreme ai vrut – ceea ce a ajuns din gură-n gură până la mine la ţară – să te faci poliţist. Dar Kamille a voastră se pare că ţi-ar fi spus: „Şi ce te faci tu, Taddelică, dacă aici la noi, pentru că în imediata apropiere se va construi un reactor atomic, vom mărşălui cu toţii peste câmp şi vom protesta? Da, toţi fraţii tăi: Jasper, Paulchen, cu siguranţă Pat şi Jorsch! Vii şi ne ciomăgeşti cu bastonul tău de cauciuc?”

Nu era genul meu, nici vorbă. Chiar dacă pe atunci n-aveam nimic împotriva energiei nucleare... Şi atunci mi-a venit ideea să învăţ management hotelier. Ba chiar am încercat.

A fost un circ întreg când Taddel a plecat la München.

Pe peron la Glückstadt se prefăcea că totul e în regulă. Marie a noastră a venit special, ceea ce nu mai făcea decât rar, cu aparatul ei şi, stând pe vine, te-a fotografiat de câteva ori exact când te suiai în tren.

Şi când trenul s-a pus în mişcare, a alergat după acesta şi a mai făcut câteva fotografii în fugă...

Şi a strigat în urma ta: „Eşti un ticălos, dar o să-mi lipseşti, Taddelică!”

O mulţime de fotografii de rămas-bun!

Dar n-am văzut niciuna.

Nici măcar eu. Trebuie că ceea ce a ştiut dinainte Agfa ei a fost ceva rău de tot, cu urmări catastrofale.

Şi abia plecase Taddel al nostru de câteva zile, că au şi început să sosească scrisori, tot a doua zi câte una, toate adresate lui Kamille, niciuna tăticului său...

Erau mânjite de lacrimi de sus până jos, atât de dor ţi-a fost de casă...

Ah, săracul de tine!

Schimbarea trebuie că a fost foarte grea.

Ia uitaţi-vă: Nana e gata să plângă doar aşa, din poveşti, pentru că Taddel al nostru

„Vreau acasă, acasă”, te văitai, cum avea să facă mai târziu la cinema E.T. Da, extraterestrul acela şifonat care voia mereu să telefoneze.

Bătrânul însă a spus: „Nu se poate. Trebuie să reziste”, dar apoi a fost şi el de acord cu ceea ce Kamille decisese de mult: „Taddel al nostru trebuie să se întoarcă. Dorul lui de casă nu e deloc simulat. Are nevoie de familie”. Până şi lui Marie, care de multe ori se certa cu

tine, i s-a părut normal.
Am sărbătorit când s-a întors.
Ah, ce frumos trebuie să fi fost.
Dar eram destul de deprimat că mă întorsesem cu coada-ntre picioare…
Ah, ce tot spui! Ai fost foarte fericit că te-au primit iar la şcoală…
…chiar dacă destul de curând ţi s-a făcut din nou de ducă…
Ca şi mie. În privinţa asta semănăm.
Numai Jasper n-a avut probleme cu şcoala.
Totuşi ai avut supărări.
Cum? Cu cine şi de ce?
Hai, dă-i drumul cu povestea amicului tău din Glückstadt.
Mai întâi şobolanul, pentru că povestea tâmpită cu mine şi cu prietenul meu s-a întâmplat oricum abia la câteva săptămâni după Crăciun. Înainte totul era bine. Taddel era din nou aici, Paulchen se învârtea prin sat sau era la Marie. Kamille se ocupa de cadouri. Trebuia să fie o surpriză. Şi într-adevăr, sub pomul de Crăciun se afla, în sfârşit, ceea ce bătrânul îşi dorea de multă vreme şi noi credeam a fi o aiureală tipică de-a lui, l-am şi luat puţin peste picior, dar într-un fel simpatic, cum numai noi eram în stare – şi anume, o cuşcă cu un şobolan matur înăuntru.
Şi de unde-a făcut Kamille rost de el?
Nu cred că dintr-un magazin obişnuit de animale, unde se găsesc hamsteri, păsări cântătoare, peşti aurii, cu siguranţă şi cobaiul Larei, poate chiar şoareci albi cu ochi roşii, dar niciodată…
La un crescător de şerpi, aşa a spus, în Giessen, care-i creştea pentru hrana şerpilor.
N – a fost decât o problemă de transport.
În tot cazul, şobolanul, care stătea foarte paşnic în cuşca sa, l-a făcut pe bătrân să se întoarcă la scris. S-a

terminat cu pauzele şi cu statul degeaba.

Şi îndată după asta Mariechen a noastră a plecat cu Agfa ei în căutare de motive.

Dar Paulchen, care acum, ca şi odinioară, avea voie în camera ei obscură, n-a suflat o vorbă despre faptul că în fotografiile pe care bătrâna Marie i le-a făcut animalului mişunau tot mai mulţi şobolani.

Tăticul lui Taddel a ordonat aşa: informaţie strict secretă. Dar acum pot să spun: în toate fotografiile – erau teancuri enorme – se vedeau popoare întregi de şobolani, chiar şi bestii ca în filmele de groază, jumătate şobolan, jumătate om…

…apoi bătrânul i-a desenat sau i-a gravat pe plăci cum mişunau, intrau în găuri, se ridicau pe picioarele dinapoi, din ce în ce mai mulţi, şi apoi se transformau în fiinţe jumătate şobolan, jumătate om, iar toate astea au intrat în cartea lui, care a ieşit până la urmă destul de groasă…

Dar să nu vorbim despre asta.

„Informaţie strict secretă”, a spus Paulchen.

În carte nu apăreau numai şobolani. Marie a fotografiat special pentru el un vas de pescuit demontat, pe care lucrătorii şantierului naval l-au andocat să-l repare. Era complet distrus. Ar fi putut la fel de bine să-l dea la reformă.

Dar în fotografiile împrăştiate prin camera obscură, vasul – cum mi-a șoptit Paulchen – arăta întreg şi ca nou, iar la bord erau patru femei care navigau de ici colo prin Marea Baltică, iar până s-au oprit în faţa insulei Usedom, unde erau o mulţime de meduze, ce mai şi cântau…

Şi una dintre femeile de la bord, care, se vedea limpede, era căpitanul ambarcaţiunii, semăna cu Kamille. O alta putea fi recunoscută ca fiind mama lui Taddel. Şi – sunt absolut convins, Lena şi Nana – a treia şi a patra femeie semănau cu mamele voastre. Una dintre ele, nu mai

ştiu care, era responsabilă de sala maşinilor, celelalte se ocupau de cercetarea meduzelor, pentru că…

Dacă înţeleg bine, e vorba de un vapor-al-muierilor, pe care aparatul bătrânei Marie…

Repet, Paulchen: în ce priveşte echipajul, era alcătuit numai din femei, cu care tatăl nostru avusese sau încă mai avea…

…și mama noastră printre ele!

Aproape că nu-mi vine să cred: mama mea pe un vapor şi, pe deasupra, sub comanda lui Kamille a voastră…

Aţi fi putut citi în cartea despre şobolani că povestea s-a terminat din păcate foarte rău, cu cele patru femei îmbrăcându-se de sărbătoare şi punându-şi bijuteriile, pentru că pe fundul mării, în oraşul legendar Vineta, vor…

Eu n-am ştiut nimic. Nici despre şobolanul de sub pomul de Crăciun, nici despre cele patru femei ale tatii navigând pe un cuter sau, din partea mea, într-o luntre pescărească. Doar eram plecat departe. Ucenicia într-o gospodărie ţărănească elveţiană, cât şi şcoala de agronomie din Celle le terminasem deja şi mă aflam la o fermă ecologică din Saxonia Inferioară, responsabil cu producţia de lapte şi, în felul meu, angajat politic, dar habar n-am avut ce era la voi la ordinea zilei, şobolani şi altele. Nici tu, Jorsch, despre şobolani clonaţi şi oameni-şobolani, o vorbuliţă nu mi-ai… Cu toate că după ucenicia ta la Köln ajunseseşi de mult acolo, la câmpie, unde tatăl nostru cu Kamille a lui şi cei trei băieţi…

Ar trebui să înţelegi, frăţioare! S-a întâmplat aşa: când mi-am terminat stagiul la WDR, ăia nu m-au angajat. Blocaseră temporar posturile. Era un fapt. Un timp am umblat de colo colo. Apoi tata mi-a propus să vin la ţară… Ar fi bine pentru fratele tău mai mic”, mi-a scris el”, Taddel are nevoie de tine”. Şi pentru că tata cumpărase încă o casă, de data asta o parte dintr-o fermă în Krempermarsch, m-am gândit: hai să încerc să schimb locul şi m-am mutat

în Strassendorf-Elskop, pe cealaltă parte a râului Stör, devenind acum, exact ca frate-meu, un flăcău de la ţară. În faţa casei se afla un uriaş fag roşu. Şi mai erau şi o grămadă de grajduri goale şi de şure. Stăteam împreună cu alţi locatari. Şefa era o femeie care ştia întotdeauna care e, sau era, treaba. A fost ca o familie pentru mine, ceea ce nu avusesem de multă vreme. Şi când treceam Störul cu bacul şi veneam la voi în vizită, nu voiam să te vizitez numai pe tine, Taddel, ci mă zgâiam în atelierul tatii la şobolanul din cuşcă. Bineînţeles, voiam s-o văd şi pe bătrâna Marie, care mi se părea mică şi gârbovită, cumva intrată la apă. S-a bucurat, cred, şi mi-a spus: „Ei, Jorsch, te-ai făcut ditamai bărbatul”. Şi m-a fotografiat cu şobolanul, pentru că purtam părul lung până la umeri. Sunt nouăzeci şi nouă la sută sigur că pozele astea le-a făcut cu aparatul Agfa ieftin cumpărat cu patru mărci în 1932… Şi şobolanul era unul maroniu, nu din acela alb, de laborator. Îmi cam dădeam seama ce avea să iasă din asta. Eram obişnuiţi cu aşa ceva – nu, frăţioare? – de mici copii. Dar nici unuia dintre noi nu ne-a povestit cum stăteau lucrurile.

Nici mie, când veneam la voi în vizită. Imediat după terminarea uceniciei mele la maistrul olar de lângă Dobersdorfer See, care le cerea ucenicilor săi să nu aibă niciun secret. Motiv pentru care a vrut să mă constrângă să citesc cu voce tare din jurnalul meu, şi anume chiar la micul dejun, când stăteam cu toţii în jurul mesei. M-am împotrivit, dar n-am vorbit cu nimeni despre asta, nici cu Kamille, nici măcar cu tăticul, şi de aceea m-am mutat la Kappeln-pe-Schlei, unde am găsit un alt maistru şi unde ucenicia mea a continuat şi s-a încheiat cât se poate de normal. Am găsit chiar şi de lucru într-un sat prăpădit din Hessen, dar unde se producea prea în serie… Lucram doar în masă, motiv pentru care m-am întors la Berlin, unde m-am îndrăgostit pe loc de un student care mă ajutase la

mutat. Dar despre asta – vreau să spun, ce s-a ales din asta – nu-mi place să vorbesc. Pot povesti mai târziu copiii mei, dacă vor avea chef s-o facă: cum la început căsnicia a mers foarte bine, dar a sfârşit prost – nu, Lena, categoric nu voi spune nimic despre asta – şi cum m-am recăsătorit mult mai târziu, iar de data asta a fost un mariaj reuşit. Dar despre şobolan şi ce planuri avea tata cu el n-am ştiut mare lucru; chiar dacă venea şi mă vizita la Friedenau, nu mi-a suflat o vorbă. În casa noastră locuia acum o pereche cu care el scotea o revistă ce voia să militeze pentru socialism, pentru cel cu adevărat democratic. Cei doi au avut apoi copii. Poate că asta era ceva ce ţinea de vechea noastră casă, naşterea copiilor, vreau să spun. Iar eu mă întâlneam într-un atelier cu alţi olari şi uneori chiar cu surioara mea mai mică…

Ah, ce frumos era când mă vizita Lara. Eram încă un copil şi te-am admirat când îţi vindeai la piaţa din Friedenau ceramica ta frumoasă şi, cum spunea mămica mea, mult prea ieftină. Dar altfel nu aflasem prea multe despre voi, cum era viaţa voastră la ţară. Iar din povestea cu şobolanul n-am ştiut decât că el şi-a dorit dintotdeauna în secret aşa ceva şi mi-a spus… Dar habar n-am avut de vaporul cu femei, care toate au fost odată sau sunt încă ale lui, cum e Kamille a voastră…

Nu doar tu, Nana, niciunul n-am avut habar.

Pentru că nici măcar bătrâna Marie n-a scăpat un cuvinţel.

Tata mereu ascunde câte ceva.

De aceea nu ştie nimeni ce zace în el…

Vorbiţi tâmpenii! Chiar el o spune, când e întrebat: „Cine mă caută, mă găseşte ascuns în fraze scurte şi lungi…”

Se prea poate ca în fiecare carte să găseşti câte ceva din ego-ul lui…

De asta au ieşit atât de groase…

…ca aceea cu şobolanul.

De la bun început am fost sigur că va fi o carte foarte groasă, pentru că Mariechen tot dispărea în camera obscură, unde aveam voie să intru şi eu după ce-mi spălam mâinile cu săpun. Şi ce vedeam acolo era o nebunie. Care, de fapt, nu exista. Nesfârşite migraţii de şobolani, procesiuni de şobolani, înfiorătoare răstigniri de şobolani. În orice caz, nu mai existau oameni, „doar şobolani”, cum spunea Marie când scotea fotografiile din baia de developare… Până şi ea era şocată. Şi de ce, ia spuneţi-mi, să le fi povestit despre asta lui Taddel şi Jasper? Oricum n-ar fi crezut nimeni ce putea aparatul să scoată din el. Jasper în niciun caz. El nu credea decât ce scria în cărţuliile lui. Când însă în cele din urmă afacerea lui necurată a ieşit la iveală, pentru că Mariechen a putut dovedi cu Agfa Box-ul ei cum au mers lucrurile, a fost la început stupefiat, apoi însă…

Cum? Cum? Care afacere necurată?…

Da, e palpitant!

Hai, Jasper, nu ne mai fierbe!

Dă-i drumul odată!

Suntem sătui până peste cap de şobolani…

Bine, bine! Încep imediat. De fapt, Taddel şi Paulchen ştiu de mult cum s-au întâmplat lucrurile: era vorba de ţigări. Le ţineam, erau peste treizeci de pachete, într-o pungă de plastic ascunsă sub patul meu. Mă gândeam că acolo sunt în siguranţă. Dar apoi, făcând curăţenie cu aspiratorul, Kamille, care oricum găseşte întotdeauna totul, a dat peste ele. Şi a început pe loc circul: „De unde le ai? Doar nu cumva fumezi! Hai, spune imediat, de unde le ai?”

Apoi a dus punga de plastic jos, în camera de zi şi a trântit-o pe masă, iar câteva pachete au alunecat afară. Şi iar au început întrebările: „De unde? De la cine? Unde?”. La început am tăcut. Stăteau toţi în jurul mesei. Kamille,

Taddel, Paulchen, aşa e, era şi Jorsch prezent şi, bineînţeles, Marie a noastră. Am rămas mut. Nu voiam să-mi trădez prietenul. Pe atunci era singurul pe care-l aveam. Era, să zicem, un tip de treabă, doar că altfel decât mine. Mă impresiona cum îşi vedea de ale lui, fără să se teamă de nimeni şi de nimic. Dar cu cât mă încăpăţânam eu să tac, cu atât Kamille insista mai tare. Atunci Marie, care tot mai stătea cu voi în jurul mesei pe care se aflau pachetele de ţigări, şi-a pus aparatul ei blestemat în poziţie, ba chiar şi într-una comică, şi a tras un film întreg, însoţindu-şi treaba cu chicoteli. Da, şi nici n-a terminat bine cu fotografiatul, că a apărut şi bătrânul, da, tatăl vostru, care a întrebat: „Ce se-ntâmplă aici?”, la care Marie zice: „O să vedem imediat”. Apoi a mai tras un film, de parcă ar mai fi fost nevoie de asta, fotografiind şi din faţă, şi cu spatele, şi culcată pe masă. Şi pachetele care alunecaseră din pungă, din toate unghiurile. Apoi, mai ştii, Paulchen, ţi-a spus ţie, dar şi lui Kamille, în timp ce-i făcea cu ochiul tatălui vostru: „Sunt foarte curioasă ce-o să iasă la iveală cât ai zice peşte”.

Dar nu ne-a fost dat să vedem nimic din toate astea. Nimeni nu ştia ce a descoperit, chipurile, cutia bătrânei Marie. Iar tu, Paulchen, ai dat-o cotită... E tare de tot cum cei doi...” Şi tata, căruia cu siguranţă i-au fost prezentate fotografiile, mai târziu râdea: „Tot respectul. Au acţionat ca nişte adevăraţi profesionişti, cu un drug de fier, noaptea. Au ştiut cum se face treaba”.

În tot cazulasta era de-acum stabilit-Jasper şi amicul său, căruia refuza în continuare să-i divulge numele, au spart pur şi simplu un automat cu ţigări de la o pompă de benzină din Glückstadt, care era închisă noaptea. Curată nebunie cum v-a reuşit asta! Cum i-a reuşit amicului tău, adică, pentru că tu, se vedea clar în fotografii, doar ţineai de şase. Dar n-a apărut nimeni. Şi astfel, fără să vă deranjeze nimeni, aţi spart automatul... Nu, nu erau

monede, numai ţigări. Cinci sau şapte sortimente, nu mai ştiu care. Apoi le-aţi împărţit pe din două. Apare şi asta în poze.

Şi-apoi?

Ai încasat cu siguranţă câteva palme, nu?

Dar nu de la Kamille!

Vă spun, putea fi mai rău. A trebuit să plătesc paguba, luni în şir, din banii mei de buzunar, ceea ce, în principiu, a fost OK. Kamille a aranjat treaba în felul ei. Întreaga acţiune s-a petrecut anonim. Bătrânul însă, tatăl vostru, a râs doar: „Jasper al nostru sigur n-o să mai facă aşa ceva niciodată. S-o ştergem cu buretele".

Aşa-i tata. Ce a fost a fost. Îmi amintesc de când locuiam încă în Friedenau, aveam unsprezece sau doisprezece ani. Pe vremea când la noi, cum zicea bătrâna Marie, era un „talmeş-balmeş" de nedescris şi eu nu ştiam de ce în familia mea totul o luase razna... Atunci am furat din Karstadt, împreună cu prietenul meu Gottfried, câteva lucruri: un pieptene, o oglinjoară de poşetă şi încă un fleac. Dar detectivul magazinului ne-a prins şi a chemat imediat poliţia. Care apoi ne-a livrat pe mine şi pe Gottfried, care mai luase şi o forfecuţă de unghii în etuiul ei, cu claxoane şi girofaruri direct acasă. Gottfried a mâncat o bătaie bună de la taică-său, care altminteri era un om bun, dar sever. Iar eu, pentru că bănuiam ce va încasa Gottfried, i-am spus dintr-o suflare tatii, care nu ne-a bătut niciodată pe vreunul dintre noi:

„Te rog mult, fă-te că mă baţi zdravăn foarte aproape de fereastră, pentru ca băieţii care stau afară, ascunşi după gard ca să vadă ce se întâmplă, să creadă că primesc o mamă de bătaie la fel ca Gottfried". Şi chiar asta a făcut. Fără comentarii. M-a pus să mă întind pe genunchii lui în faţa ferestrei şi s-a prefăcut că... De zece ori, ba chiar mai mult. Şi pentru că noi, spre deosebire de alte familii, nu aveam perdele spre stradă, băieţii de afară au crezut că

încasez o chelfăneală în lege. Am şi urlat ca din gură de şarpe, astfel că prietenul meu Gottfried, căruia i s-a povestit totul, a fost absolut convins că tata m-a…

Şi ce s-a ales de ţigările pe care Jasper, împreună cu amicul lui şi un drug de fier, le-a…?

Nu ştiu. Am plecat curând după aceea. Aveam cincisprezece, aproape şaisprezece ani, când m-am dus pentru un an în America, într-un schimb de elevi, ceea ce pentru mine cu siguranţă a fost OK, dar pentru Paulchen…

Pariem că bătrâna Marie a dat gata partea de ţigări a lui Jasper?

Îţi poţi închipui: cu portţigaretul, chiar înainte de micul dejun.

Apropo, prietenul cu care am spart automatul a devenit mai târziu, mult mai târziu, când eu lucram în Bavaria la producţia de filme şi îmi întemeiasem o familie, funcţionar la finanţe, în Elmshorn sau Pinneberg. Dar în America, unde am locuit într-o familie de mormoni…

Eu am rămas cu Taddel în sat şi mi s-ar fi urât de atâta singurătate dacă n-aş fi avut-o pe căţeluşa noastră, care pe atunci făcuse iar pui, opt, dintre care, din păcate, numai doi au supravieţuit, pe ceilalţi i-a luat veterinarul şi sigur o injecţie…

…la mormonii din America…

Iar tata stătea toată ziua în casa din spatele digului, voia să-şi vadă terminată cartea, cea cu şobolanul şi cu cele patru femei de pe vapor şi cu ce se mai întâmpla în ea.

Îi chema Plisch şi Plum pe ultimii doi căţei de la Paula mea, ca-n istorioara lui Wilhelm Busch…

Pentru că la mormoni e obiceiul…

Şi de aceea Marie a noastră nu mai avea nicio treabă. Cred că începuse iar să bea.

Pe Plisch şi pe Plum i-am dăruit apoi…

Se plimba mereu pe dig înspre Hollerwettern şi înapoi. Fotografia, dacă o făcea, nori şi baligi uscate de

vacă. Şi asta pe orice vreme, indiferent dacă era ploaie, zăpadă sau furtună.

În afară de asta, lui Taddel îi mergea din ce în ce mai prost cu şcoala.

Şi atunci Kamille a voastră a hotărât: gata! Împachetărul Ne mutăm cu toţii la Hamburg…

Ei, da, pentru că acolo, chipurile, ar fi şcoli mai bune, unele pentru elevi cu probleme…

Fiindcă la toţi mormonii…

A fost o schimbare radicală pentru noi, pentru câinele meu în orice caz.

Iar tata, care, dacă trebuia neapărat să se mute într-un oraş, ar fi preferat de departe să se întoarcă la Berlin, şi anume în casa noastră, a fost pur şi simplu învins la vot. Şi ca un bun „democrat”, cum spunea el, a fost nevoit să cedeze, ceea ce siguranţă nu i-a venit uşor.

Dar pentru Nana şi pentru mine ar fi fost mult mai bine şi poate şi mai avantajos dacă acest consiliu de familie ar fi hotărât să ne întoarcem în Friedenau…

…da, sigur, aproape de noi, cum mi-am dorit mereu în taină şi, din păcate, nu am cerut niciodată cu glas tare.

Pe noi oricum nu ne-a întrebat nimeni. Eram, chiar dacă nimeni nu spunea asta, nelegitimi.

Dar înainte de asta, când încă nu vă mutaserăţi cu toţii la Hamburg, iar Jasper în America, la mormoni, bătrâna noastră Marie a murit…

A murit în oraş…

Nu-i adevărat! A fost cu totul altfel. Doar am văzut cum s-a întâmplat, am fost de faţă…

Da’ de unde, Paulchen! Nu faci decât să-ţi imaginezi…

Ai visat.

S-a sfârşit foarte normal, ne-a povestit Kamille, care s-a dus anume la Berlin, pentru că voia să fie alături de ea când…

Atunci ştiţi şi de ce a murit, nu?

Pentru că toţi am plecat din sat şi ea nu voia să rămână singură în casa din spatele digului, numai cu șobolanul din congelator.

Nici vorbă, s-a sfârşit pentru că era slăbită de bãtrâneţe. La urmă de tot nu mai rămăsese din ea decât pielea şi osul.

„O mână de oscíoare mazuriene”, cum a spus tata.

De departe, când se plimba singură pe dig, arăta tot ca o fetiţă.

În afară de asta, voia de mult să i se alăture lui Hans în Rai „sau în Iad, mi-e totuna”, cum destul de adesea…

Kamille a spus că i-au cedat rinichii.

Cred că vorbiţi numai tâmpenii, cu toţii…

Acum tatăl o mai evocă o dată pe Marie, înainte de a căuta sfârşitul potrivit pentru ea: stă la pândă cu aparatul ei, pregătită pentru ultimele instantanee.

De fapt chiar voia să lase finalul în seama copiilor, să intervină doar cu mare grijă, încercând să-i convingă, dar pentru că toate fiicele şi toţi fiii – cu gemenii în frunte – susţin că au văzut-o altfel pe Marie şi au cunoscut-o îndeaproape, pentru că Lara e îngrijorată că ar putea ieşi la lumină şi alte secrete, iar Nana, care a trebuit să se ţină atât de multă vreme deoparte, ar vrea să dea frâu liber unor dorinţe reprimate, fiicele şi fiii vor ţese sfârşitul în feluri diferite: ca tată, oricum eşti răspunzător doar de ceea ce rămâne.

Pentru că totul a fost, din câte se pare, mai dureros şi mai mult sau mai puţin penibil. Dar un lucru e sigur: până când s-a stins, Mariechen a tot fotografiat, indiferent din ce poziţie, chiar şi din săritură. Şi dacă n-ar fi existat aparatul ei, tatăl ar fi ştiut mai puţine despre copiii săi, firul s-ar fi rupt mult prea des, nu şi-ar mai fi regăsit dragostea intrată prin uşa din spate, puţin întredeschisă –

te rog. n-o trânti! – şi dacă n-ar fi existat poveştile din camera obscură, trecute până acum sub tăcere sau abia sugerate, chiar şi aceea care venea din trecutul imemorabil, din epoca de piatră, cu douăsprezece mii de ani în urmă, şi care-i arată, în opt fotografii format mic, pe fiii şi fiicele tribului cum, pentru că domnea foamea – şi probabil la dorinţa lui –, l-au ucis pe tatăl lor cu topoarele de silex, cu jungherele de piatră l-au despicat şi i-au scos inima, ficatul, rinichii, splina şi stomacul şi, în cele din urmă, intestinele, apoi l-au tăiat în bucăţi pe care le-au ţinut deasupra jarului până s-au rumenit şi puteau fi văzuţi în ultima dintre fotografii sătui şi mulţumiţi…

Din înaltul cerului

Când Paulchen i-a invitat la ultima întâlnire au venit cu toţii şi au fost punctuali. Pentru că el şi brazilianca sa, care învăţase să creeze şi să croiască modele spectaculoase, trăiesc la Madrid, deci mult prea departe, le-a propus să mănânce la un restaurant portughez din apropierea portului. În comparaţie cu preţurile obişnuite din Hamburg, acolo ar fi foarte ieftin. Va face o rezervare.

Acum a sosit timpul. Se servesc sardine la grătar. Pâine şi salată. Cine nu doreşte *vinho verde* bea bere de Sagres. Cu toţii îl admiră pe Paulchen, care, din câte se pare, comandă în portugheză. Seara devreme localul e mai puţin aglomerat. Pe pereţi atârnă năvoade în care au fost prinse, cu scop decorativ, stele-de-mare. În timpul mesei Nana le-a povestit despre o naştere complicată, până în detaliile cele mai înfiorătoare: „Apoi a fost totuşi nevoie de o cezariană!”. La întrebările Larei, Lena se plânge de economiile care se fac peste tot în teatru. „Dar ne descurcăm cumva…”

După cafea – *„Oitos bicas, faz favor!”*, îi strigă Paulchen chelnerului – Taddel, căruia în urmă cu câteva săptămâni i se născuse, cu ajutorul profesional al Nanei, o fiică, le reproduce expresiile hazlii ale fiului său, care, afirmă Jasper, e copia lui fidelă. Toată lumea îl bate la cap să facă numărul său cu Rudi-Perplexul”, ca pe vremuri în sat”, până când se lasă convins, deşi de fapt n-are niciun chef, se conformează şi primeşte aplauze. Chiar şi Lara e dispusă, la dorinţa lor, să chiţăie ca în anii copilăriei”, pe limba cobăiască”. Nana râde cel mai cu poftă, strigă: „Încă o dată, te rog mult!”. Doar Paulchen rămâne serios şi concentrat, de parcă ar trebui să se pregătească pentru ceva care trebuie neapărat să iasă la lumină, dar încă ezită.

Din fericire, oricum vor cu toţii să ia cuvântul, cu Pat în frunte. În timp ce Jorsch instalează pentru ultima dată microfoanele, în acordul tuturor, fratele său geamăn lansează întrebarea: cui i-a fost deosebit de greu să aibă un tată celebru? Dar nimeni nu vrea să se considere exagerat de defavorizat sau chiar victimă a renumelui părintesc. Lara povesteşte că pe când era copil i-a cerut o duzină de autografe… Mi le-a dat scuturând din cap, pe douăsprezece foi separate, apoi a întrebat: «Ia spune-mi, inimioară, pentru ce-ţi trebuie atâtea?». Şi eu i-am răspuns: «Pentru douăsprezece de la tine, primesc unul al lui Heintje»”.

Nu-şi aminteşte dacă tatăl ei a fost dezamăgit sau a râs de un asemenea troc. Dar în orice caz a încercat să cânte hitul siropos al lui Heintje, *Mamatschi*. „Apoi a urcat din nou la mansardă, la pupitru şi la iubita sa Olivetti…”

Cu această completare, Lara i-a dat cuvântul lui Pat.

Aşa e cu el. Aşa a fost mereu… Trebuie să se decanteze”, ne spunea. Dar fiecare dintre noi şi-a putut da seama că tot ce a trăit, încă de când era un băieţel în

pantaloni scurţi, a fost prelucrat din plin mai târziu. Rahatul nazist răscolit iarăşi şi iarăşi. Ce a ştiut despre război, ce l-a înspăimântat şi cum a supravieţuit. Apoi, când peste tot erau numai ruine, le-a prelucrat şi pe ele şi foamea de care suferea… Fie că era în casa din Friedenau sau în sat, în Casa Prefectului sau în cea din spatele digului, chiar şi acum în șopronul lui din Behlendorf, peste tot, vă spun, mâzgălea întruna sau ciocănea la Olivetti a lui, mereu în faţa pupitrului sau plimbându-se încoace şi încolo şi fumând – la început ţigările răsucite de el, apoi pipă –, mormăia cuvinte şi fraze lungi ca o tenie, se strâmba cum mă strâmb eu acum şi nici nu-şi dădea seama când unul din noi, eu sau Atze sau tu, Lara, iar mai târziu în sat voi, băieţii, sau

Taddel, trăgea cu ochiul la el în timp ce lucra. Cu mult mai târziu, chiar şi Lena şi Nana şi-au dat seama ce însemna la el a prelucra: o carte după alta. Şi, între timp, alte îndeletniciri, atunci când nu era plecat să ţină discursuri te miri unde. Sau era nevoit să se apere, pentru că de la dreapta sau din extrema stângă… Cu toate astea, când urcam la el cu vreo treabă, părea să ne asculte pe fiecare în parte. Ne dădea şi răspunsuri. Dar era clar că nu auzea decât ceea ce i se perinda necontenit prin minte. Mi-a spus mie, şi cu siguranţă fiecăruia dintre voi, când eraţi încă mici: „O să ne jucăm mai târziu, când o să am timp. Acum am de terminat ceva ce nu suferă amânare…”

De asta nici nu se sinchisea când scribălăii se năpusteau din nou asupra lui…

…aproape de fiecare dată când termina o carte.

Sau se făcea că nu-i pasă. „Asta-i deja poveste veche”, spunea el.

Dar celebru a rămas oricum, ceea ce uneori devenea supărător, când lumea de pe stradă…

Era penibil când profesorii ne pisălogeau întruna: „În această chestiune, tatăl tău, ar trebui să ştii asta, e cu

totul de altă părere...”

La noi în sat a fost insultat de câteva ori, nu numai de beţivi, ci chiar la cumpărături, în magazinul lui Kröger, când...

În schimb, în străinătate se pare că e iubit peste tot, chiar şi la chinezi...

Şi întotdeauna când haita se năpustea asupra lui, Mariechen a noastră spunea: „Javre nenorocite... lasă-i să latre! Noi ne vedem de drum”.

De aceea a lucrat mai departe pentru el cu aparatul ei.

Până la sfârşit! Chiar şi mucurile de ţigări, iar mai târziu pipele şi toate scrumierele sale, beţe de chibrituri arse zăcând în dezordine, pe toate le-a fotografiat, pentru că astea, ne spunea mie şi lui Jorsch, trădează mult mai multe despre tatăl nostru decât recunoaşte el sau decât vrea şi poate să ştie despre sine.

A trebuit să-şi scoată proteza şi s-o expună pe o farfurie, pentru ca ea s-o...

Iar ea s-a culcat pe burtă, ca s-o fotografieze de foarte aproape cu Agfa Spezial-ul ei sau cu aparatul ieftin

Odată, la Brokdorf – asta a fost înainte de a fi instalat acolo colosul atomic –, l-am văzut cum se plimba desculţ după reflux pe malul Elbei şi ea fotografia urmele paşilor săi în nisip. Pas cu pas. Curată nebunie.

Şi când el – din dragoste, presupun – a scris numele lui Kamille cu pişat, s-a consemnat şi asta.

Trage o poză, Mariechen!

Pentru că era dependentă de el, nu numai financiar, ci și...

...dar şi reciproca e adevărată, tatăl nostru a avut nevoie de bătrâna Marie. Dintotdeauna.

Încă înainte de Kamille a voastră.

Poate chiar înainte de mama noastră, pe când, ca să spunem aşa, vâna fără oprelişti...

Doar ţi-am spus, Atze. Mariechen probabil că a fost pe vremuri iubita lui. Dar ce contează!

Până aproape de sfârşit părea firavă şi delicată…

El a subliniat destul de des: „Ce m-aş fi făcut fără Marie a noastră!”, aşa că ne-am gândit – eu în orice caz, Jorsch mai puţin –, că ar putea avea ceva cu ea, în secret. Dar mama noastră n-a băgat de seamă nimic sau n-a dat semne că ar fi observat, ca şi, mai târziu, Kamille a voastră…

De jurat, tot nu poate jura niciunul dacă a fost sau nu ceva…

Spun doar că ar fi putut să fie. Pentru că atunci când l-am întrebat, pe vremea când aveam la ferma ecologică mai bine de douăzeci de vaci în grajd şi produceam brânză pe care-o vindeam direct de acasă sau în Göttingen, la piaţă, mi-a spus doar atât: „Acest joc al iubirii ce se petrece paralel şi nu e dependent de sex se dovedeşte a fi de departe mai durabil…”

Şi când m-a vizitat odată la Köln, poate ca să vadă ce învârteam la postul WDR, mi-a fost dat să aud: „Dintre toate femeile pe care le-am iubit sau încă le mai iubesc, Mariechen este singura care nu vrea de la mine nimic, dar care dă totul…”

Da, mulţumesc! Cu siguranţă a vorbit iar paşa din el! Doar am mai spus-o: Marie a voastră a fost complet dependentă de el. Din păcate. A profitat de ea, chiar dacă între ei n-a fost nimic, vreau să spun, din punct de vedere fizic. Pentru că atunci când am avut nevoie de fotografii pentru şcoala de teatru, ea a recunoscut deschis: „Pentru tatăl tău, Lena, fac orice. L-aş fotografia şi pe dracul în persoană cu aparatul meu, să vadă că dracul însuşi nu e decât un om”. De fapt mi-a făcut doar nişte fotografii normale, pentru dosarul de şcoală.

Dar eu am o cu totul altă imagine despre bătrâna Marie: când Kamille şi tata plecaseră iar în nu ştiu ce

călătorie şi ea trebuia să aibă grijă de Jasper, de Paulchen şi de mine, cu puţin înainte de a sosi autobuzul care ne ducea la şcoală, mi-a trântit una la micul dejun: „Eşti un ticălos, ca şi dumnealui, taică-tu. Numai eu, eu, eu! Celălalt poate rămâne cu buzele umflate”.

Dar am auzit şi altfel de replici. Când încă mai trăia Joggi al meu, dar nu mai era în stare să circule cu metroul, fiind foarte bătrân şi pe jumătate orb, bătrâna Marie mi-a făcut o adevărată mărturisire: „Crede-mă, Lara dragă. Tatăl tău i-a promis lui Hans al meu când era pe patul de moarte că va avea grijă de mine, indiferent ce se va întâmpla, chiar dacă ar ploua cu pietre”.

Of, ce aiureală! Nu mai ştiu ce să cred. Fiecare povesteşte altceva. Noi, din păcate, am văzut-o pe bătrâna voastră Marie destul de rar, eu la carusel, ceea ce a fost foarte frumos, când zburam toţi trei prin văzduh... Şi mai târziu când ne-a fotografiat exact în faţa Zidului, care pe atunci mai era încă în picioare. Dar în principiu nu mi-am dorit decât ca eu şi tata... Nu, mai bine despre asta nu mai scot nicio vorbă. Dar mama, care crede că îl cunoaşte bine pe tatăl nostru, a fost întotdeauna de părere că bătrâna Marie e pentru el ca o mamă, pentru că mama lui...

Speculaţiile astea n-au nicio legătură cu realitatea. Mie mi-a spus, când eram cu ea în camera obscură şi mă uitam cum developează, doar atât, scurt şi cuprinzător: „Bătrânul capătă de la mine ceea ce-şi doreşte de la Trageopozămariechen. Dar de iubit, tot numai pe Hans al meu îl iubesc, chiar dacă şi ăla a fost o lepră, ca toţi ceilalţi”.

Bine, bine! Din partea mea, puteţi să tot pălăvrăgiţi... Şi când te gândeşti că şi noi avem copii, chiar o grămadă. Lara singură are cinci. Să spună ei cum s-a desfăşurat povestea mai departe, după ce Mariechen a murit. Ce e la noi în ordine sau ce între timp a luat-o razna...

Cu siguranţă ar fi spus câteodată „vai, vai, vai” sau

„ce mai talmeş-balmeş!”

Hei, astea-s numai tâmpenii, ce debitaţi voi aici! Habar n-aveţi ce înseamnă cu adevărat un talmeş-balmeş.

La Jorsch, de exemplu, toate decurg normal cu nevasta şi fetele...

În orice caz, aşa pare.

Şi la tine, Taddel, tot aşa.

Peste tot femeile puternice conduc.

Ca şi la Jasper. Acolo se ocupă o mexicancă de toate.

Ca şi Kamille cu bătrânul.

Şaisprezece nepoţi au acum. Socotind-o şi pe cea mică a lui Taddel. Şi dacă şi la Lena, de îndată ce face o pauză cu teatrul, apare ceva micuţ, şi poate că şi la Paulchen şi Nana, atunci puștii noştri ne pot lua la rost, ceea ce Jasper a şi propus...

Nuu! mai bine nu...

Ba da, toţi laolaltă, ca noi...

Doar că ai noştri nu au o bătrână Marie care să fotografieze dorinţele lor ascunse sau ce a fost şi ce va fi sau, cum a vrut tatăl nostru, ca noi toţi, la aniversarea sa de optzeci de ani, fără a-l menaja cu nimic, să înregistrăm, ca acum...

Nu-i adevărat! Încă dinainte, pe când avea cam şaptezeci şi noi, băieţii, îmbrăcaţi în frac şi cămăşi cu plastron scrobit, iar voi, fetele, cu rochii lungi de catifea şi mătase eram de faţă la Stockholm, şi-a exprimat dorinţa, cu care niciunul dintre noi nu a fost de acord, să trăncănim în voie despre amintirile noastre, fără a ţine seama de nimic.

Dar noi n-am vrut...

Totuşi cu mine a dansat, pentru că orchestra de jazz de la castel avea în repertoriu piese dixie dementiale şi eu...

...dar şi cu Kamille a...

...exact, un blues.

Am rămas cu gura căscată văzându-i că încă…

Păcat că Mariechen n-a putut fi şi ea cu noi.

Exact! Cu aparatul ei puneţiodorinţă.

Facem pariu? Ar fi ieşit nişte instantanee absolut trăsnite, cu un dans macabru să te treacă fiorii şi alta nu. Noi cu toţii, hopa, în chip de schelete, bineînţeles, cu scheletul lui Pat în frunte.

Aş vrea să ştiu totuşi ce s-a ales de toate acele negative şi de miile de fotografii pe care le-a făcut cu aparatul ei. Dacă mă gândesc câte filme a tras numai cu noi, în Karlsbaderstrasse, apoi în casa din Friedenau…

Cred că au fost mai mult de-o mie…

Tăticul, chipurile, nu le mai are. Când i-am spus odată: „Ar ieşi totuşi un minunat album de familie cu ele, nu? De exemplu toate acele fotografii cu Joggi al meu călătorind cu metroul…”

…sau cele în care cu toţii arătăm ca în epoca de piatră, lăţoşi şi rozând la oase…

…sau Taddel în chip de mus pe o balenieră prinsă de furtună…

…sau Jorsch cu planorul său, deasupra acoperişurilor din Friedenau…

Dar atunci, vă rog mult, şi frumoasele fotografii în care eu sunt între tata şi mama în caruselul cu lanţuri…

Sigur că da, Nana! Pentru fiecare ceea ce îşi dorea sau de ce se temea.

Atunci şi seria în care Marie a noastră a fotografiat vechiul tablou cu săgetatul mărului din biserica satului din Wewelsfleth. Şi în care Paulchen era băiatul pe capul căruia ţăranul Henning Wulf trebuia să nimerească mărul, pentru că aşa voia un conte ţicnit…

…iar acest Henning Wulf arăta, bineînţeles, ca tata şi avea pregătită pentru arbaleta sa încă o săgeată, pe care o ţinea între dinţi…

…aceea era destinată mârşavului conte, dacă cumva

prima săgeată…

Ăsta era, desigur, o variantă nordică a lui Wilhelm Tell, ţăranul ăsta… cum îl chema?

Greşit, Atze! Cronologic vorbind, asta s-a întâmplat cu mult înainte de povestea elveţiană cu împuşcatul mărului.

Şi ce s-a ales de fotografiile cu şobolanii şi de seria în care mamele noastre sunt toate la bordul unui cuter care navighează prin Marea Baltică în căutarea oraşului Vineta şi la sfârşit şi-au pus bijuteriile şi s-au îmbrăcat în cele mai frumoase rochii…

Tăticul a dat doar din mână. Când mi-am dorit un album de familie, mi-a zis: „Ce a fost de folos din toate acestea, am prelucrat eu, pe cât posibil rapid, pentru că deja după scurt timp toate fotografiile deveneau din ce în ce mai palide, iar negativele dezvăluiau din ce în ce mai puţin, până nu se mai vedea nimic – păcat”.

Ba chiar s-a văicărit de-a dreptul: „Şi eu mi-aş dori să mai am o fotografie sau alta. De exemplu cele de demult cu sperietorile de ciori. Sau seria cu câinele. Cum la sfârşitul războiului fuge dinspre est spre vest şi nu se mai opreşte. Ar fi bună pentru arhivă”.

Şi când l-am zgândărit, mi-a spus: „Asta trebuie să-l întrebi pe Paulchen. El a stat până la sfârşit cu ea în camera obscură. Poate că Paulchen mai are ceva material utilizabil”.

Aşa deci.

M-am gândit şi eu la asta.

Şi mai vrem să ştim dacă e adevărat ceea ce pentru tatăl nostru a fost doar supoziţie, şi anume că Mariechen, în funcţie de necesităţi, adăuga un pic de pipi în baia de developare, pentru că numai aşa…

Hai, Paulchen! Dă-i drumul…

Şi nu cumva să ne vii cu pretextul secretului profesional…

Nu ştiu. Şi nici nu am nimic. Vă înşelaţi cu toţii. Şi chestia cu pişatul miraculos, doar nici voi n-o credeţi. I-a trăsnit tatii prin cap pentru că vrăjitoarele din Evul Mediu… E o mare tâmpenie. Am folosit în baia de developare o substanţă absolut obişnuită. Marie a noastră se descurca fără trucuri şi şiretlicuri. Iar ce mai rămăsese din negativele de demult le-a distrus. „Lucrarea dracului e asta!”, a strigat ea şi apoi a hotărât să le distrugă, şi anume într-o duminică, când eram singuri în casa din spatele digului. Tot ce mai exista aici din vremurile de demult, toate negativele, a aruncat pur şi simplu într-o găleată, cu un chibrit peste ele – a izbucnit o vâlvătaie – şi le-a lăsat să se prăjească. S-a întâmplat exact în ziua când s-a votat, pentru că aşa a vrut Kamille, hotărârea să ne mutăm la Hamburg, pentru ca noi să…

În fine, afară din cătun!

Apoi, la Schwanenwik, ne-a mers cu mult mai bine. Ne-am descurcat mai bine şi cu şcoala, în tot cazul în comparaţie cu Wilster.

Dar Marie n-a suportat mutarea din sat, s-a îmbolnăvit, arăta de parcă ar fi fost caşectică.

Şi când mai apoi tata, din păcate, a donat şi vechea Casă a Prefectului unei instituţii culturale oarecare, pentru ca niscaiva scriitori să creeze ceva opere în camera podită cu frumoasele dale ga1 ben-verzui, când şi asta, din păcate, s-a dus, bătrâna voastră Mariechen nu s-a putut acomoda cu noua situaţie şi s-a refugiat înapoi în oraş, unde a trăit singură cuc în atelierul ei mult prea mare de pe Kudamm, din ce în ce mai bolnavă, şi în cele din urmă…

A fost într-adevăr rău, pentru că rinichii ei…

A trebuit să fie internată în spital.

Tocmai ea, Mariechen, care n-a fost niciodată bolnavă şi spunea despre sine că e o „târfă care ţine la tăvăleală”…

Dar Kamille a avut grijă să primească o rezervă.

Însă pentru că în spitalul catolic unde surorile erau călugăriţe, deasupra patului ei atârnă pe perete un crucifix...

...bătrâna Marie se pare că l-a aruncat după o călugăriţă...

...pentru că aceea, ceea ce din punctul de vedere al îngrijirii bolnavului ar fi fost OK, a vrut cu tot dinadinsul să-i spele picioarele...

De fapt, l-a aruncat pentru că sora i-ar fi spus: „Aşa, aşa! Doar vrem să păşim cu picioarele curate în faţa Domnului”.

Numai de aceea şi-a ieşit din pepeni, a smuls crucea de pe perete şi aproape că a nimerit cu ea capul călugăriţei...

Tipic Mariechen!

O întâmplare absolut trăsnită, pe care i-a povestit-o a doua zi, caldă încă, lui Kamille...

Şi se pare că bătrâna Marie ar mai fi spus: „Ce păcat. Dacă aş fi avut aparatul cu mine, atunci cuvioasa târâtură s-ar fi pomenit trasă în câteva instantanee, goală, cum a făcut-o Domnul...”

Apoi, doar după câteva zile, a murit.

...cu picioarele tot nespălate.

E înmormântată în cimitirul din Zehlendorf, lângă Hans al ei, logic.

Ah, ce trist este totul!

Ce vârstă avea, de fapt, Mariechen a noastră?

N-a ştiut nimeni cu exactitate, nici măcar tata.

Era în stare să se înfurie foarte tare dacă ceva o călca pe nervi sau dacă unul dintre voi, să zicem, se purta cam ca Taddel.

Dar, după cum am auzit eu şi Lena, a murit foarte împăcată...

...și nu în spital, ci în propriul ei pat...

Se pare că moartă arăta ca o fetiţă.

Din păcate, niciunul dintre noi n-a fost acolo când a murit, săraca…

Nici chiar tatăl nostru.

Cu totul singură a…

Nununu! S-a petrecut altfel. Nici în oraş, nici în sat. S-a întâmplat pe dig, şi anume pe furtună…

Bine, Paulchen, povesteşte…

Am fost de faţă. I-am tot strigat: „Mariechen, hai să ne întoarcem!”. Dar ea mergea şi mergea tot mai departe, în direcţia Hollerwettern, înspre digul Elbei. Peste luncă, cerul era senin. Furtună de gradul zece, cel puţin, dacă nu de doisprezece… Venea dinspre est de data asta, nu ca de obicei, din nord-vest… Ajunge, Mariechen!”, am strigat. Dar părea că i-ar fi făcut plăcere să meargă prin furtună. Mergea foarte aplecată. Şi eu la fel. Numai câinele nu mai voia. Până în locul unde digul Störului întâlneşte digul Elbei am… Dar Paula făcuse cale-ntoarsă dinainte. Era flux. Abia dacă erau vapoare pe fluviu, asta şi pentru că era duminică. Am mai spus că înainte băgase toate negativele de odinioara în găleată…

A izbucnit o vâlvătaie, ziceai.

Dar aici, pe digul Elbei, furtuna mătura şi mai puternic. Deşi aveam vedere liberă până pe malul celălalt şi în josul Elbei până la Brokdorf, unde se vedeau deja macaralele care construiau mizeria aia atomică, care era plănuită deja. Mai mult nu aveai ce vedea, pentru că vântul bătea în rafale… Mariechen!”, am strigat”, o să te ia vântul!”, dar ea zbura deja. A

ridicat-o pur şi simplu. Trebuie să fi fost o rafală puternică. Şi, uşoară cum era, a tras-o, nu, a plutit, s-a ridicat peste dig, aproape drept în sus, devenise numai o linie, apoi un punct, până a dispărut, înghiţită de cer… Am spus doar, era senin, complet senin. Niciun nor. Albastru şi curat. Şi-apoi, dintr-odată, a căzut ceva. Mi-a căzut direct la picioare. Da, din cer direct la picioare. Era aparatul ei.

Zăcea aici, da, căzut din cer. Nici măcar nu s-a stricat în cădere.

Putea să-mi cadă în cap, cum stăteam aşa pe dig şi mă tot uitam în sus, unde Mariechen a noastră devenise o linie, apoi un punct, şi în cele din urmă a dispărut cu totul…

Tipic Paulchen!

Numai închipuiri!

Ai inventat totul.

Sau poate ai visat iar…

Dar e o imagine frumoasă, cum bătrâna voastră Marie s-a ridicat pur şi simplu la cer…

Şi apoi mai cade şi aparatul ei…

Îmi şi imaginez cum s-o fi descurcat să se înalţe la cer pe o asemenea furtună…

Cum era ea, uşoară ca o pană.

Dă-i drumul, Paulchen, mai departe!

Nu te lăsa distras.

Da, Paulchen, te rog! Ce s-a-ntâmplat mai departe?

Pentru moment am fost buimăcit. Mă gândeam: aiurezi. A fost doar un vis. Dar nu numai Agfa ei, nu, ci şi pantofii, cu şosetele înăuntru, zăceau pe dig. Am uitat că în timp ce se ridica am strigat-o”, Mariechen!” – ea deja zbura, dar mi-a răspuns: „Cu picioarele curate!”. Am văzut, în orice caz, cum se înălţa desculţă, micşorându-se din ce în ce. Aşa a fost. Ce să fi făcut? M-am aplecat, am luat pantofii şi şosetele ei, mi-am atârnat aparatul la gât şi, cu vântul în spate, m-am întors în sat, dar nu peste dig, ci prin câmpie, apoi de-a lungul drumului, drept spre turla bisericii. Şi pentru că nu ştiam ce să fac – Taddel era cu siguranţă ocupat pe undeva cu logodnica lui, Jasper plecase în America la mormonii săi, iar Kamille era cu bătrânul în Holstein, în campanie electorală – m-am dus în casa din spatele digului, în camera obscură. Voiam să văd dacă e ceva pe filmul pe care-l pusese în aparat înainte de

plecare, când mi-a şi spus: „Vreau să stau un pic deasupra acoperişurílor, să respir niţel aer curat. E aşa de frumos afară pe furtună! Vii cu mine, Paulchen?”. Ei, da. Ce am văzut, aşadar: filmul era plin. L-am developat cum am învăţat de la ea. Am crezut la început că aiurez sau că am făcut ceva greşit la developare. Mariechen desculţă, de sus în jos, când îşi luase zborul. Opt instantanee şi toate foarte clare. De sus în jos şi încă mai sus, dintr-o perspectivă imposibilă.

Şi? Ai văzut satul, şantierul naval?

Casa cea veche, cimitirul din spatele ei?

Am văzut viitorul. Peste tot numai apă. Digurile, pentru că erau inundate, nu se mai vedeau. Nici urmă din şantierul naval. Din sat se mai zărea doar turla bisericii. Şi înspre Brokdorf, ceva ce semăna cu partea de sus a unui turn de răcire. În rest doar apă, niciun vapor, nimic. Nici măcar o plută pe care să se fi putut salva câţiva oameni. Ştiţi şi voi, ca în seria de fotografii pe care Mariechen ne-a făcut-o nouă, în care toţi opt – da, Lena şi Nana, şi voi – stăteam pe o plută şi eram foarte pletoşi, rodeam ciolane uriaşe şi sugeam oscioare de peşte, pentru că ea ne exilase în epoca de piatră. Trebuie că a fost şi atunci un potop asemănător, căruia i-am supravieţuit, cu puţin noroc. De data asta însă n-a scăpat nimeni. Sau cu toţiiputeam doar spera – au plecat la timp, înainte de a creşte şi a tot creşte apa – cum mai văzusem doar în filme – ce a acoperit digurile, astfel că întreaga regiune, nu numai Wilsterul, ci şi Kremper, era inundată. Arăta foarte trist ceea ce a fotografiat la sfârşit Mariechen. Am plâns în camera ei obscură. Am plâns, ei, da, pentru că ea dispăruse, se înălţase la cer. Numai pantofii şi şosetele rămăseseră, pe care Paula mea le-a amuşinat şi apoi a scâncit încetişor, pentru că puţin înainte de Hollerwettern făcuse stânga-mprejur şi acum nu mai înţelegea nimic. Dar poate că am plâns şi pentru că în ultimele instantanee viitorul nostru

arăta atât de trist: numai apă, peste tot apă. Apoi am făcut ordine în camera obscură, pentru că la Mariechen totul trebuia să fie în ordine. Şi fotografiile le-am făcut bucăţele. Şi negativele. La fel ar fi făcut şi ea şi ar fi murmurat „E numai lucrul dracului”. Dar despre asta, despre înălţarea la cer şi despre ultimele fotografii, n-am povestit nimănui, nici măcar lui Kamille, niciun cuvânt până în ziua de azi. Pentru că de fapt nu cred că a fost aşa de…

…sau mai rău: nici urmă de apă şi totul uscat, devenit pustiu. Deşert, numai deşert!

Sau nu e nimic adevărat. Paulchen a visat din nou.

Ca şi cu înălţarea la cer.

Dar ceea ce vezi în vis poate deveni totuşi realitate…

Sunteţi absolut ahtiaţi după catastrofe.

…aşa că noi, dacă se întâmplă asta, ne întoarcem în epoca de piatră…

Şi unde a ajuns aparatul ei?

Hai, spune Paulchen, ce s-a ales de aparatul lui Mariechen?

Unde sunt pantofii ei?

Cine are cutia?

Tu, cumva?

Taddel vrea să ştie ce s-a ales de avutul lui Mariechen după ce a murit…

…sau cine ce a moştenit, când a fost – să presupunem doar – luată de o rafală puternică de vânt, cum vrea Paulchen al nostru să creadă, că a fost pur şi simplu ridicată…

…și acum e cu Hans al ei în cer…

…sau în iad!

I-a fost totuna. Important era să fie cu Hans al ei.

Kamille a voastră a spus: „Ce a rămas de la Mariechen, mă refer strict la bunuri, a şterpelit Fiscul, pentru că ea a refuzat să lase vreun soi de testament…”

Aşadar totul s-a dus pe apa sâmbetei: Leica,

Hasselbladul şi toate celelalte?

Dar nu şi cutia!

Care oricum era o vechitură…

Hai, spune, Paulchen, poate tu…

E în ordine dacă e la tine, pentru că tu eşti fotograf de meserie şi cu siguranţă…

Ar fi într-adevăr OK dacă tu…

Nu spun nimic. Şi-aşa nu mă crede nimeni.

Pariem că a pus aparatul la păstrare în siguranţă, poate ascuns undeva prin Brazilia?

E adevărat, Paulchen?

Cu siguranţă ai vrut să fotografiezi cu aparatul lui Mariechen ultimii indieni din pădurea tropicală şi ce copaci au mai rămas.

Aşadar, unde e?

Da, fir-ar să fie, unde e?

Încetaţi odată.

Paulchen ştie el de ce păstrează secretul…

Fiecare are secrete.

Doar nici eu nu vă spun totul.

Niciunul nu spune totul.

Iar tatăl nostru cu atât mai puţin.

În afară de asta, nu mai era nimic nou de povestit din camera obscură de când nu mai exista Mariechen şi nici aparatul şi totul a devenit după aceea plictisitor, nu se întâmplau decât lucruri normale.

Motiv pentru care acum trebuie s-o sfârşim.

Am sfârşit-o!

Pentru mine e oricum un sfârşit, pentru că trebuie să mă întorc la clinică, şi asta imediat… Sunt în gardă de noapte, ca şi ieri. Când am avut cinci naşteri, toate fără complicaţii. Numai o singură mamă era de origine germană. Celelalte patru veneau de peste tot… Apropo, vreau să-i fotografiez pe cei cinci bebeluşi. Vreau de-acum după fiecare naştere… Şi cu un aparat pe care mi l-am luat

de curând din talcioc. N-a fost ieftin, dar măcar arată la fel cu acela al bătrânei voastre Marie. Pe cutie scrie chiar Agfa. Mamele se vor bucura cu siguranţă dacă o să le fac instantanee bebeluşilor. Le fac pentru că sunt amintiri, dar şi ca moaşă, strict profesional, cum ar spune Lara, şi poate că aşa se va putea vedea ce s-a ales de bebeluşi mai târziu, cu mult mai târziu…

Hai, Atze, închide aparatul, altfel o să vorbim mai departe şi mai departe şi nu mai termínăm niciodată…

…pentru că tatăl nostru mai vrea o încă o poveste…

…doar el, noi nu…

Dar el nu mai are nimic de spus. Copiii, deveniţi adulţi, îl privesc sever. Îl arată cu degetul. I se retrage cuvântul. Tare şi răsunător, fiicele şi fiii strigă: „Astea nu sunt decât basme, basme…” „Aşa e”, obiectează el domol”, dar sunt ale voastre, pe care eu v-am lăsat să le povestiţi”.

Schimb iute de priviri. Jumătăţi de frază mestecate şi înghiţite: dragoste declarată, dar şi reproşuri adunate vreme îndelungată.

Deja nu mai contează cât din acele instantanee a fost viaţă trăită. Deja copiii îşi poartă numele lor, pe cele adevărate. Deja tatăl se chirceşte, ar vrea să se volatilizeze. Deja pe şoptite se exprimă bănuiala că el, numai el a moştenit-o pe Marie şi aparatul – ca şi pe toate celelalte – şi le-a ascuns: pentru mai târziu, pentru că în mintea lui tot se mai perindă ceva ce se cere prelucrat, atâta vreme cât mai e prin preajmă…

Cuprins